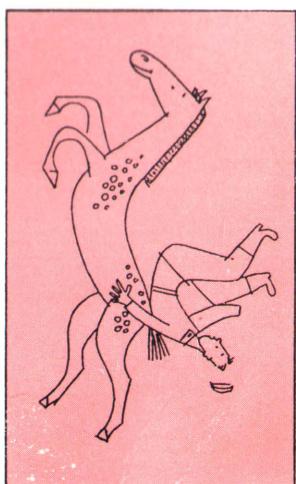
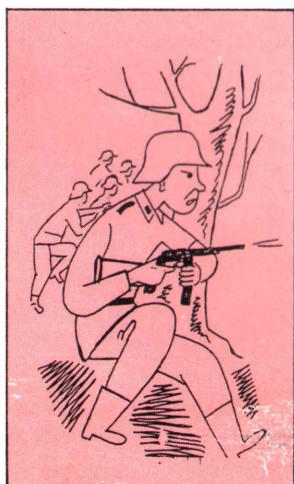
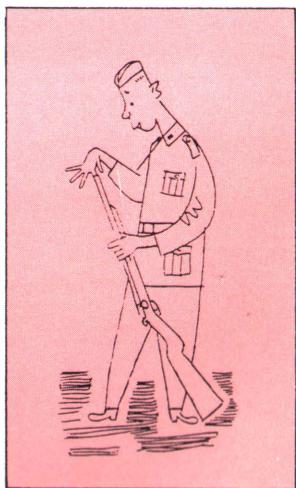

НАЙКРАШІ ХЛОПЦІ З ДИВІЗІЇ

ГУМОРЕСКИ, ФЕЙЛЕТОНИ, ВИСТУПИ

Roman Kolisnyk

**Best Boys from the
Division**

Humorous Stories

**Brotherhood of Former Soldiers
of the 1st Ukrainian Division of UNA
1993**

Роман Колісник

**Найкращі хлопці
з Дивізії**

Гуморески, оповідання, фейлетони, виступи

**Братство кол. вояків 1-ої УД УНА
1993**

ISBN #0-921537-06-10

Обкладинка:

Оформлення Романа Раделицького
Шаржі Мирона Левицького

Cover:

Design by Roman Radelicki
Drawings by Myron Levytsky

Printed by Basilian Press
265 Bering Avenue, Etobicoke, Ontario M8Z 3A5

Від автора

«Бо війна війною!?!» — співали січові стрільці, вояки УГА, УПА й дивізійники, бо життя йде своєю хodoю, не зважаючи на всі перипетії — чи то напередодні війни, чи під час війни чи зараз після війни, хоч не завжди складається, як гадається. І не можна брати всі події поголовно *mit tierischem Ernst*, — як кажуть німці: «із звірячою серйозністю» (ніби звірята менше грайливі від людей, а люди менше жорстокі від звірят), бо в різних обставинах, не зважаючи на серйозність, трапляються певні комічні чи веселі інциденти, чи бодай такі, котрі «дають багато до думання». В житті вояків української дивізії було так само, хоч війна й післявоєнні часи в полоні не були для них ласкавими. Однак, як в кожному війську, в Дивізії зродилося побратимство, яке продовжується в Братстві дивізійників.

У цій збірці гуморесок, фейлетонів, виступів читач знайде, так би мовити, «хроніку» подій чи інцидентів з військового й комбатантського життя чи діяльності в українських поселеннях, бачені у «кривому дзеркалі», підглядені «зизом», чи насвітлені з «не того кута зору». Багато з них з'явилось в журналі *Вісті комбатанта*.

Малюнки-карикатури в більшості Єка (Едварда Козака). Їх взято з журналу *Лис Микита*. (Є й інших авторів, що подано при малюнку.) Св. п. Едвард Козак, сам учасник Визвольних змагань (юнаком вступив до УСС), великий приятель дивізійників, не «щадив їм перцю» у своїх карикатурах, поміщуваних у його *Лисі Микиті*. Він теж писав гуморески на дивізійні теми. В його честь, замість вступу, поміщуємо одну його (Гриця Зозулі) гумореску з серії «Чесна Єліто!».

З нагоди п'ятдесятиліття творення української дивізії присвячує цю збірку тим побратимам, що згадані в цій книжці, й тим, що не згадані, але котрі в своєму житті плекають побратимський дух і зберігають відчуття гумору.

Роман Колісник

Замість вступу

ЗДИВІЗІЯ

Єкос пішов сми подивити си на тото кіно, жи показувало нашу українцьку Здивізію. Парат, жи показував Здивізію на простирилі, був цваком старомодний і хоц показував обраски, то на стоечи без руху.

Але обраски були файні. Дивив си я та й нагадав сми, єк то було из Здивізій у Старім Краю і Увіллові.

Єк затрубіли на мобілізацію, то нарід пер, єк по січену воду. Кужний біг на зломане голови і за єдним бюрком голосив си здоброволне до Здивізії, а за другим бюрком моминтални подавав рекламанцію. Єк пан Крохмалюк, жи сиділи тоди за єдним бюрком, взєли і порахували все реклеманції, то мало ёх кров не залела; виказало си, жи реклеманцій було венци, єк усех здоброволців до купи. Бо були, видите, такі, жи подали по дві реклеманції, жи єк єдину заперечут, то аби була друга вальорна.

Тоди взєли тот антерес на комісію і поділили на пас-блінт всю на пів. Єк був фаміліант, то пустили д'хаті, а єк незнайомий, то марш під Броди.

Рихт-рихтом, тра того сказати, жи не всю було сами доброволці, бо було тиж трохи таких, жи пішли примусово.

Найвèнци було таких, жи примусово утікали од жон, але були ше ружні єнакші причини. Я знов єдного, жи мусів си голосити, бо був из дівчинов наречений уже в шестім місєци.

І так нагле зробила си Здивізія.

Ведлуг Бродів, то там пішло всю, шо но жило в Здивізії. Пішли навіт toti, жи у tot чес крутили си у Гаймірі ци Увіллові. Нема такого, аби там не був, бо єк надавали менталі, то питали си, ци акуратно був під Бродами, але забули си запитати в котрім рожу.

Але тото нич абсолютни нікому ни шкодит, а навіт помагає, бо витко кілко то ми маємо згероїв, і від того наша справа ліпше на Қубі стоєт.

У такій хаті, жи тато був під Бродами, то навіт діти ліпше си по-українки віховуют. Бо то ввидит син, жи тато носит єкус менталю на кляпі, то возме і запитає си:

— Тата, воц дет?

А тато гонірово скаже:

— То на пам'ятку, жи я бив си під Бродами за нашу Україну!

Тоди син си дуже заинтересує:

— Тата, а коли тото відбуло си?

— У тисіч девітсот сорок четвертім року.

— Тоди ше була Україна?

— Ніт, не було. Німець бив си з большовиком.

— То тато де був?

— Из німцем.

— То німець нашим помагав?

— Ніт, наші помагали німцеви.

— Ага, то німец хотів нашим дати Україну?

— Абсолютни не хотів!

— То нашо було помагати?

— То був такий рахунок: найперше ми з німцем мали побити большовика, а єк би си тото вдало, то ми мали си обернути фронтом і вібити всіх німців, аби си на Україну не пхали за ногов.

А син питає си:

— Тата, а кілко тоди наших було?

— Єдна здивізія!

Тоди син піде до кухні:

Мама! Тато знов має фібер. Дай йому аспірина!..

І так tot тато Здивізійник фурт буде їсти аспирину, але на здоровле воно не пошкодит, а єкас Україна з того таки ше годна бути.

Чеслав Зозуля.

ЯК ГАРТУВАВСЯ І РОЗГАРТОВУВАВСЯ ДУХ ВОЯКА У І-ІЇ УКРАЇНСЬКІЙ ДИВІЗІЇ

Час затирає пам'ять, а пам'ять бореться з часом. Проте деякі картини закарбовуються у пам'яті людей і ходять за ними незвіднучно, як тінь. Спочатку вони різкі, як тінь у ясний сонячний день, але з часом вони затираються і бліднуть, як тіні у місячну ніч, аж врешті зовсім меркнуть у хмарах життя людини та відходять у забуття із відходом генерації, яка творила їх. Нехай оцих кілька епізодів з вояцького життя у Дивізії пригадає усім колишнім нащадкам «лицарів залишної остроги» минулі дні з-перед 25 років.

Перші труди

Літо Боже повільно пересувалося поза середину 1943. Місяць липневий плавав беззвучно по небесному океані, мов козацька чайка, не звертаючи уваги на маленькі істоти, що верштались ген далеко на Землі.

У такий-то час з усіх закутин тягнулися молоді і старі воїни землі прапорів руських, щоб зализом боронити землю рідну і мундиром імпонувати дівчатам українським. Хто звідки не йшов і куди не їхав, прибував, скоріше чи пізніше, на станцію Дембіця, а звідтіля мусів пережити кілька-кілометровий марш до «Гайделягру» — табору воєнного ремесла, тої кузні, яка мала викувати із крихкого і м'якого заліза “цивіля” загартовану сталь модерного українського “лицаря”.

І хто не пам'ятає того маршу? У колоні йшли люди різної висоти і вигляду. Хто з собою ніс торбу з чорним разовим хлібом, хто жарені кури у валізках, хто молодечий запал, а хто розум старечий — проте всі прямували по тій самій битій дорозі. Між ними був і Івась. Він мав дві велики

валізи, набиті пишними стравами і напоями. В одній із них були теж офіцерські чоботи, куплені з великим трудом на чорному ринкові, та офіцерські пагони. Це — на всякий випадок. Ну, і його дівчина мусіла знати, що Івась іде на офіцера.

Під час твердого маршу повівав холодний вітрець, сонце сідало за піщаними полями, але для маршуєчих здавалося, що то зливний дощ лле, так з них рясно капали великі краплі поту під тягарем важких валіз і торбів.

Та це скінчилося. Усі прибули у табор, хоч дехто з одногодинним опізначенням. А у таборі, після купань та помазань всякими існуючими смердючими і пекучими маслами, які мали в корені знищити всі людські паразитні насікомі, Івась дістав врешті місце свого відпочинку — ліжко на третьому “поверсі”, до якого без драбини голі було вилізти. Воно недвозначно виявляло вояцьку твердість, але Івась, перейшовши перші труди вояцького життя, що мали стати основою дальших геройських подвигів, зразу заснув.

Та у таких критичних хвилинах життя доля переслідує свою жертву не тільки вдень наяві, але і вночі у фантазії. Івасеві приснився сон, який закінчився малощо не трагедією. Йому снилося, що він вбраний у свої офіцерські чоботи й пагони, появився над ворожою лінією... не то повис у повітрі, не то летить у просторі. До нього б'є зенітна артилерія. Він не знає, чи то своя чи ворожа. Він не знає чи благати чи кричати. Нагло він ніби у літаку, від якого обривається праве крило і погойдуючись летить вдолину. Ще один вибух біля його голови. Він підносить руки, прожогом

летить надолину і тратить притомність. І в цьому моменті пробуджується на долівці казармі. Покрутівши головою, Івась з докором подивився на своє приміщення аж під стелею на третьому поверсі і волів залишився у "суперинах" під першим ліжком аж до ранку.

Перші вияви бунту

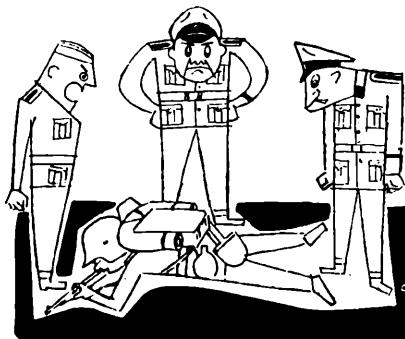
У таборі інструктори-німci негайно взялися за вивчення воєнного ремесла. Вчили усього, а найбільше: "Долів! Встань! Бігом руш!" Нічого не помагали різні хитрі заходи рекрутів. Не помагали навіть багатозначні "Ніхферштан". Військова машина взяла в своїй залізні кліші усіх рекрутів і не було ради, хіба добре виласяти на це усе для полекші... і то не вголос, щоб не почули, не дай Боже, якіс власті.

Івасені, як зрештою усім другим, припала левина частина всіх тих рекрутських "смаколиків" і в ньому почала бунтуватися кров бунтівничих предків, яка залишилася ще з цивільного життя. Цей бунт зростав і зро-

став, аж дійшов до кульмінаційної точки і з небувалою силою вибух.

На полігоні вправ десятник крикнув: "Долів!" Івась не реагував. Де-

сятник крикнув ще раз, аж молоді смереки затріпоталися поблизу із страху. Івась стояв свободно та глумливо дивився підстаршині прямо в очі.

Десятник отетеретів. У його довгій професійній пруській військовій практиці ще не траплялося, щоб хтось не виконав наказу. (Бідолаха не знав української психіки). Але у війську порядок мусить бути і, якщо хтось не може засвоїти матеріялу впродовж короткого часу, йому приділяють особливу увагу і вчать поза програмою дуже дбайливо. І так ще того самого вечора Івась вправляв цілу годину одиноку вправу "Долів" під наглядом і крикливими завважами трьох підстаршин. Крім цієї особливої уваги на тендітних плечах Івася спочивав наплечник із двома великими цеглами. Після цієї вправи бунтівнича кров бунтівничих предків скапітулювала назавжди.

"У домі варіятів"

Поїзд сповільнив біг і зупинився. Сотня молодих вояків вивантажилась на вокзал, на якому чекали на них підстаршини. Ушикувавшись у маршову колону, вояки гrimнули пісню, аж вік-

на дзвеніла у муріваних присадибкуватих домах. Лявенбург вперше почув українську пісню серед ночі. Вуж колони просунувся крізь браму "дому варіятів". Це — підстаршинська школа, в якій, як казали, перед війною приміщувався заклад для божевільних. Проте новий заклад нічим не відрізнявся від давнього і він міг дальше задержати стару назву, без жодного пониження для себе. Божевільний темп, варіяцька точність, безупинна біганиця і скажені крики часто переносили людей поза межі дійсності. Тут вишкіл почався ще ґрунтовніше, ніж у "Гайделягри"... теж від "Долів"...

У цьому закладі найбільш недолюблюваними годинами були години виходу до міста. Кандидат пройтися вулицями міста мусів кілька разів гололоситися до службового підстаршини: то гребінець не мав зубця, то хустинка до носа мала плямку, то полиск чеврівиків не сяяв. Коли по четвертому перегляді такий кандидат зрезигновано розбирався, щоб залишитися у своїй кімнаті, прибігав посланець, щоб негайно зголоситися у службового підстаршини. Тепер, зголосившись і вислухавши цілий ряд військових реплік про дисципліну, жертва одержувала негайний наказ іти до міста, в якому майже без перерви мусіла "бити в дах" усьому, що носило уніформу.

Найулюбленішою годиною була година викладів про гітлерівську ідеологію. Можна б дивуватися, але це була дійсна правда. Ось чому. Щіла сотня сходилася у простору теплу залю. Викладач, німецький "політрук" з безперервним завзяттям і німецькими аргументами переконував про правильність німецьких дій, плянів і заходів, а вояцтво... спало. Правда, цей спец ідеології, крім неабиякої пропагандивної рутини, мав також так званий "Векер", тобто довгий дрючик, якого основним завданням було показувати на малах

здобуті простори для німецького "Лебенсравму", але викладач тоді вживав його з іншим наміром. Цим дрючком він стукає по чолі, кого запримітив, що він спить, але, тому що всі вояки спали, він не міг мати великого успіху. Українське вояцтво знаменито достосувалося до сприйняття німецького світогляду.

Перед закінченням підстаршинського курсу українських вояків відвідав відомий полковник Бізанц. Усіх надпрограмово зібрали на плоші вправ, зробили полковникові маленьку параду, а він крикнув: "Слава". Відтак він пальнув палку патріотичну промову в українській мові, яку він вивчив під час перших українських визвольних змагань, менш-більш такого змісту: "Ви клопці мусили статисі жомнярами, щоби вам то сі лишило в кісті і крів. Я обіцяю Україну. Гайль Гітлер!"

На тім закінчився вишкіл і випускники з понашиваними "бальками" взялися відвдячуватися за усі їхні проїдені наруги на невинних рекрутах у Дивізії. Знову все спочатку.

Два шляхи

Дивізія, після вишколу, пішла своїм шляхом під Броди. Із 25-річних оповідань кожний знає, що сталося під Бродами. Там кожний був зданий на свою долю і свою ініціативу. Рештки щасливців виявили її, як вміли. Дехто відвідав родину, дехто скочив в ліс і заблудив, а близько дві тисячки, які страшенно полюбили "могилу" вернулися до Дивізії. За їхню витривалість і геройство німці одержали хрести за слуги, а командир Дивізії Фрайтаг звалив усю вину за німецькі невдачі: і за

царський хрест, повішаний на його грубій шій, саме за ці Броди, заткав йому горло.

котел під Бродами, і за розбиття німецьких корпусів і малошо не за замах на самого фюрера Гітлера, аж ли-

Другий шлях, для деяких щасливців, повів під Прагу — до старшинської школи. Хоч війна палала на всіх фронтах Європи, для цих кількох соток життя проходило мирно й затишно у мальовничих околицях Чехії. Дружні відносини із цивільним чеським населенням допомагали у здобутті додаткових харчів та родили бажання, щоб такий стан тривав у безконачності.

Проте все має свій початок і кінець. У залі із затемненими вікнами блищає свіжі пагони, скриплять нові чоботи. Новоспечені підхорунжі закінчують вишкіл на товарицькому вечорі. Біля Юрка сидить командир відділу і наливає йому шампанське. Юрко п'є його вперше у своєму житті і вино йому не смакує. Та в нього інші думки. За хвилину він крутиться у тан-

ку, а вона?.. "І усміхається чарівно, і клонить голову на грудь...", а Юра "тихо шепче: кохана, не забудь..."

У кімнаті дерев'яних бараків горить світло. Більшість уже спить. Один голосно хропе, нікому не перешкоджаючи. Юрко лежить і мріє: "Спи, дівчина, спи кохана, золоті мрії сни..." За столоч сидить сухий Місько і пише прощального листа до своєї грубої Ади. У лист він виливве усе — і романтичне і особисте і національне. Кінчить листа: "Я кохаю Україну і Тебе". Хвилину вдивляється у останнє речення і помалу заклеює коверту.

Завтра назад до Дивізії. Вони усі повернуться до Дивізії. Тільки багато з них залишать свої мрії у цьому залишенню кутку.

Знову серед своїх

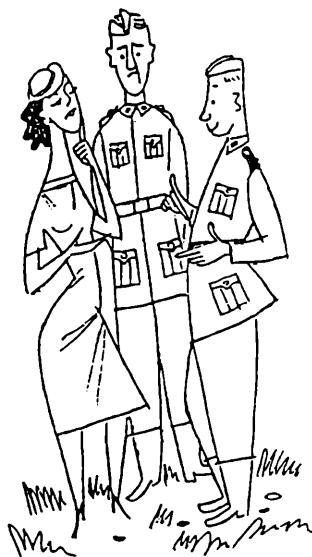
Ще раз усі зібралися у Нойгаммері. Били блощниці, голодували і, чекали. Це таке нормальне життя вояка, що ніхто не протестував. Але й у такому періоді є таланти, які дміють

знайти "ціль воєнного життя". Серед таких був майор П. Він не тільки виявив себе знаменитим інструктором, але і неабияким... поетом. Ось один уривок:

Треба рано вже вставати
І на ваху мандрувати...

Проте ці поезії ані не приймалися, ані не були популярними, бо кому хотілося рано вставати і мандрувати на "ваху"-варту. А до того кожному складали вірші порожні кишки.

Незабаром усе скінчилося і Дивізія опинилася, немов у раю, на Словаччині. Братній народ словаки старанно дбали про братніх вояків у Дивізії у ніхто під жодним оглядом вже не голодував.

Вдалеку дорогу.

Гори! Прекрасне місце для відпочинку. Було би, якби не тітовські партизани.

Сюди на Югославію, Дивізія прийшла побиваючи один рекорд у модерній війні. Вона зробила найдовший

тактичний марш під час 2-ої світової війни. Американці літали літаками, англійці їздили атвомашинами, німці — поїздами, а Дивізія маршуvalа пішком. Перейшла сотні кілометрів і то без більших втрат у людях чи конях. Правда, вздовж маршруту не один "бavor"-селянин збіднів на пару кірців ячменю чи пропала якась заблукана вівця. Але у дивізійному жаргоні це звучало: "Хлопці і коні щось мусіли їсти".

В горах дивізійники використовували час, як це в горах водиться — ходили по горах. Тільки не для приємностей туристики чи альпіністики, а тому, що їх висилали в погоні за тітовцями. Та наздогнати їх було дуже тяжко.

Там Дивізія може б і закінчила війну, як би не вістка, що воякам Дивізії мають відбирати зброю і давати лопати. Не погано закінчити війну і піти в полон з лопатами. Але ситуація виявилася не така проста. Гордим німецьким старшинам не хотілося командувати військом з лопатами і вони з усікими спритами "саботували" цей плян. До того їм допомогли угорські частини, яким не сподобався спосіб боротьби на фронті і вони подалися у запілля, залишаючи за собою діру у фронті.

Отак нагло Дивізія знову в марці — на фронт, латати діру. Та не всім така розв'язка сподобалася. Група старшин, а між ними сотник М., ветеран Чортівської офензиви і курінний УГА, який у "старій войні" рахував своїх хлопців завжди при видачі обідів і линувався, що він їх має забагато, виниркували інший плян. Вони рішили піти слідами великого полководця Ганнібала через Альпи до Італії. Ніл час маршу на фронт накази були повидавані і всі втасманичені чекали на кличку. Та вона не прийшла. Годі встановити, чому так сталося.

Мабуть, що керівники модерної альпійської кампанії у останній момент зрезигнували, бо не мали для перевправи, як Ганнібал, слонів. А тому, що поблизу ніде не було цирку, в якому можна б було зареквірувати кілька слонів, то "з технічних причин", похід не відбувся і Дивізія замість опинитися під сонячним італійським небом, попала під большевицький вогонь "катюш".

У сяйві слави

У пишній залі старинного замку Гляйхенберг, який розклався на горі біля угорсько-австрійської границі, розібраний до пояса стоїть командуючий поручник. Він тут комендант і пан. Його вояки взяли цей замок приступом і це дає йому ще більше самовпевненості. Він сідає у м'який фотель за кедровий стіл, за яким напевне сидів колись старий князь. На ньому кокетлива княгиня писала м'якою рукою листа до свого любовника і мріяла про нову інтригу. За ним тепер сидить пан поручник і приготовляється до купелі у ванні, яка перекупала не одну княжну і ще дотепер дихає запашними олійками. Пан поручник думає про це і його очі сяють

бліском насолоди. Але думка, що після купелі приходить добрий апетит,

нагадує Йому дійсність і він на ціле горло гукає: "Уша Федь! До мене!" З'являється Уша Федь, спеці від міжфронтових патруль. Він витягнув з міжфронтової полоси, з-під носа "Ваньки", не одну свиню чи курку. Уша Федь виструнчено слухає: "Ви виходите о год. 7-їй на розвідку. Ціль намічена давно. Довідаєтесь паролю у "вахи". Назад о 8-їй. Вечеря о 9-їй!" — дає наказ пан поручник. Уша б'є закаблучками: "Приказ!" "Все ясно?" "Так є!". "Добре". Уша зникає.

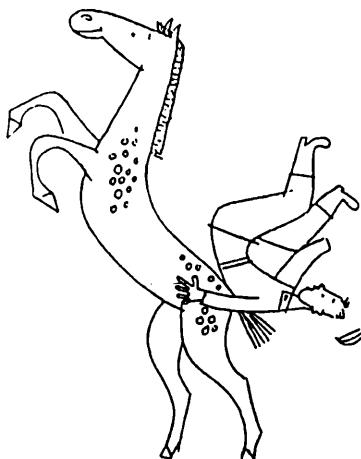
Пан поручник скидає чоботи і решту одягу. При кожному русі витатуваний на його руці й грудях вуж тримтить, наче б оживав.

Червона Армія робітників і селян, яка ненавидить усі буржуазні видумки капіталістичного світу, завидувала пану поручникові вигод княжого замку і ненастаними атаками хотіла захопити Його. Та пан поручник полюбив цей замок, як своє родинне гніздо, і не думав його здавати. Наші стояли як дуб. Врешті і пан поручник добився офіційного визнання за свою любов до замку і свою впертість. Адъютант генерала Фрайтага особисто приніс Йому грамоту і залізний хрест заслуги. І так пан поручник, який пройшов Броди, бився на Словаччині, виконував свої обов'язки у югославських горах і в Австрії, не одержав такого визнання, а пан поручник, який під Фельдбахом набув примхи сидіти у княжих fotелях і щоденно купатися у ваннах князів, був нагороджений залізним хрестом. На війні буває всяке.

Кінець війни

Війна закінчилася. Дивізійники ще раз розбилися на дві групи і по-манджали у дві сторони світа. Одні вибрали соняшну Італію, а другі — дощову Баварію.

Але кінець війни для Дивізії прийшов після історичної події. Під кінець війни на фронт прибув наш ген. Шандрук. Вояки Дивізії склали Йому присягу на вірність України, а він їх завів у полон, та добре, що американський і англійський, а не большевицький. А сам пішов дальше у світ шукати зв'язків.

За дротами в полоні кожний воїн мав для себе 24 години на добу і кожний на свій лад старався цей час чимось виповнити. Один шевцював, другий писав, а деято збирав колекцію приписів на найбільш вибагливі присмаки кулінарного мистецтва, як от: омлети, котлети чи якесь "партизанське молоко". А самі знову ж варили дуже смачну юшку за таким пріписом:

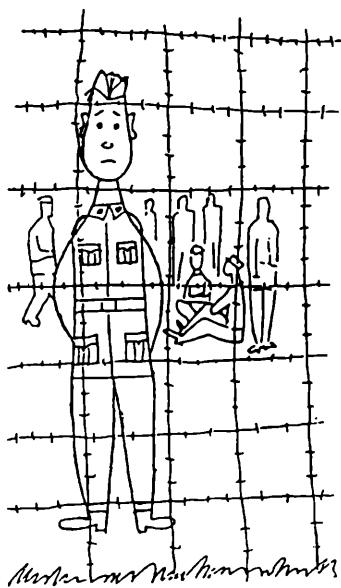
пів порції хліба (82 і 1/2 грама точно)

1 літр води.

Наставити воду, щоб закипіла 5 хвилин. Покришти хліб і додати до води. Мішати аж закипить. Дуже смачна зупа. Не вірите? Спробуйте.

Знову другі спеціялізувалися у дискусіях і шукали розв'язки світових проблем. Ще інші грали в шахи або карти, або так кунькали. Ось типова картина дня з американського полону.

Ясьо змайстрував токарку й хоче точити шахи, але треба, щоб хтось крутів токарку. Він веде настирливу пропаганду за набором "добровільців" йому на допомогу, доказуючи, яке це

корисне діло. Ніхто не голоситься. Якийсь голос доходить з глухого кута: "Нема дурних. Вистачить бути раз добровольцем". Тепер Ясьо переходить на іншу тактику. Він не курить і каже, що буде платити пачками тютюну за роботу. Пропонує одну пачку тютюну за три години праці. Пануєтиша. Він підвищує заплату до одної пачки за дві години. Тиша. Він пропонує пачку за годину. Щось в куті зашелестіло. Вилазить постать Влодка, який без слова сідає і бере в руки корбу токарки. Токарка сумно і монотонно шумить.

Казік, який саме поклався на по-обідний відпочинок за старою звичкою вивезеною на еміграцію, збудився. По його обличчі видно як його дратує рівномірний шум долота. Врешті не витримує і ставить пропозицію, щоб більшістю голосів (у дівізійників швидко прийнялися методи демократії) призначити певний час на ремісничі зайняття. Ніхто не обvizвається. Казік обертається на другий бік і заплющає очі. Сон не бере. Тоді він зрезигновано встає, пригадує собі, що ще не записав, що ів сьогодні на обід, бере зшиток і пише по рубриках:

12 грудня 1945 року:
год. 12.11 — обід
10 грамів хліба
пів бульйону
одна хохля і трошки зупи (складники: квасоля, кусок м'яса — приблизно 5 грамів).

У рубриці "Завваги" пише: "Зу-па непогана".

Під вікном докторцю і Луцьо грають в шахи. Луцьо затягає неймовірним голосом, який сусідні німі characterизували лаконічно "вже знову виє", джазові мелодії румб і свінгів. Він злоститься, бо програє. Це нормальне явище. Докторцю старається йому підтягати в його мелодії і задоволено посміхається. Він ще далі доїдає зупу з обіду, хоч це шоста година. Він єсть "на темпа", тобто одну ложку зупи що п'ять-десять хвилин. При тому він ляскає голосно язиком і каже: "Але добра зупа". Решта полонених вже забули, що їли на обід.

З другого кінця стола Любко і Владзьо грають в карти — "ріжуть тисячку", але відразу до десять тисяч. По залі ходить рішучими кроками "Герой", який набирає духу до нової політичної дискусії.

На горішньому ліжку, витягнено лежить Стах і читає "Дух нашої давнини" Донцова. Він цю книжку ре-

гулярно читає вже четвертий місяць, але ще не зайшов дальше п'ятої сторінки. Під дверми другий доктор гладить себе по лисині і чекає на свисток, який зголошує, що треба йти по хліб. Це для нього найприємніший момент. Він іде по хліб і несе на руках кілька буханців його. Що він тоді думав? Певне: “Ох, як би мені цей всьой хліб самому з’істи”. Так тоді кожний думав.

Заритий в кут наш науковець пише словник на клозетному лапері. Його не цікавить світ і він має одну жиру, щоб його не звільнили перед тим, поки він не скінчить свого словника.

Були дні, що курці не мали нічого до палення, а некурці берегли свої пайки тютюну, як найбільші скарби. У такі дні рутинові зайняття продовжувалися, але “димок” не сходив з ума курцям.

В такий один день Стах пробував довше читати свою лектуру, але Дончова твір не заступав тютюну. Він енергійно закрив книжку і присівся до Ореста під вікно. Розмова не в’язалась. Аж врешті Стах питає: “Оресте, що ти би тепер хотів мати?” Орест без надуми відповідає: “Такого довгого папіроса, як звідси до вікна”. “Нашо такого довгого? Я вдоволився б

таким”, — каже Стах і показує наполовину меншу довжину. “А я такого на 20 центиметрів”, — обнижує свою норму Орест. “А я звичайного американського”. “Що тобі в голові? Потшукай ліпше за яким недокурком”, — каже Орест і вони обидва ще раз нажаремно перевертають усі кишени.

Епілог

“Кожне море беріг має” — то й урешті дивізійники причалили до своєго берега — усі вийшли на волю. І відважні лицарі, обпалені вітром, сонцем і полоном, загартовані у боях, засмалені порохом і вогнем — стали безрадні. Не було вже фронту до наступу, ані запілля до віdstупу і нічого не залишилося для них, як підписати повну капітуляцію і піти в новий полон жіночих сердець. За це і належить повна похвала красному родові, що у такій безвихідній ситуації знайшов у любові розв’язку буття воїнів із споминами. Та не один з них, побуваючи під всякими військовими командирами, коли попав під жіночий “капець”, пізнав нарешті, як виглядає справжній командир.

Малюнки Мирона Левицького

Жаль за тим, що не сталося

Мені було дуже весело. Я почувався добре серед близьких друзів на словацькому селі С., де наша сотня зайняла постій кілька тижнів тому. Я саме видав для сотні додаткові товари, т. зв. "марнетентенварен". Звичайно в курінній команді німці видавали нам замало тих товарів, але сьогодні скупі й точні перерахувалися. Це також була моя заслуга, бо я не послив вчасно звіту, що з нашої сотні трьох стрільців від'їхало до підстаршинської школи. Але я мав чисте сумління, бо таки сам не знав докладно, коли їх мали відкомандиравати до школи. Не моя це вина. Вони дістали свій маршовий приділ, а їхня пайка конячку й цигарок не пропаде. Я їх пайки затримав у себе й плянував при першій нагоді висповідатися із свого гріха у нашого курінного священика після того, як почастую його пачкою цигарок. Думав, що дістану меншу покуту.

Ми мали препрасний настрій, сидячи довкруги великого стола, на яному стояла пряма виструнчена, як стрілець на варті, пляшка конячку. А ми весело гуторили, як звичайно у такій ситуації буває — не про бої, а про дівчата в цьому селі.

Це була своя "пака", в якій згуртувалося кілька воянів, яні один одного доповнювали своїми талантами і спритом та творили суцільний і самовистачальний кружон. Таких "кружнів" в нашій сотні було кілька, як то звичайно буває, коли вояни сотні "вбудуться і рознюються" один одного та підберуть до себе відповідне "товариство". Але наш кружон був специфічний, хоч би тим, що гуртувався довкола рахункового, тобто мене, як я мав останнє слово в доборі "файніх хлопців". Один з них був десятник — "уша", як його загально називали — який командував патрулями й вартою по селі, а часом навіть їздив до недалекого містечка в службових справах до батальйону й через те був "зв'язновим з зовнішнім світом". Другий — це був старший досвідчений вояк. Він розумівся на примках жінок і завжди знатав, де знайти добру квартиру. Він снаржився, що прожив нещасливе нохання і з розпуни зголосився до дивізії. Він назав: "Ви, молохососи, воюєте за Україну із патріотизму, а я через жіночу примуху". Третій, також стрілець, не мав ніякої амбіції. Він не хотів бути старшиною, ані навіть підстаршиною, але брак своєї амбіції надробляв добрим нюхом до сала, яєць і курей. Він твердив, що будь-яка ранга перешкодила б розвиткові його справжнього таланту і він мусів би тоді залежати він інших нездар. А так він, завдяки своїм діям у другій лінії, може мати більше привілеїв, ніж старшина, і його вклад у боротьбу з большевизмом більший, ніж бойових воянів, бо він прочищує запілля й, якщо було б більше таких воянів, як він, Червона армія мусіла б зупинити свій наступ через брак постачання, коли ми відступимо. Четвертий причепився до нас і ми його толерували з милосердя. Його смирний вигляд, замріяні очі, русяве волосся і безнастанина сумна усмішка викликували у кожного милосердя. У нашій сотні для нього не було місця, але що з ним зробиш, як він добровільно зголосився до Дивізії. Він коноюком не міг бути, бо боявся коней, "обершіцю" — старшим стрільцем не міг бути, бо не мав авторитетного вигляду, до нухні не хотіли його взяти, бо дуже багато їв, як був худорлявий, тому його називали "Цетбефав" ("фір безондерє фервендунг"), тобто "для особливих доручень", яких йому ніхто ніколи не давав.

Варто ще згадати про інші "кружки" нашої сотні. Один з них був біля кухні. Ми на них дивилися з погордою, бо вони не мали "кляси" і задовольнялися тільки шлунковими справами, а думати про духові потреби вояка вони не доросли. Ми їх називали "унтерменшами". Інша група гуртувалася довкруги коней. Ми їх називали "інтелектуалами", бо вони постійно вели різні "дебати" з кіньми. Їх тан само як коней, важко було вигнати на вправи або бойові дії. Ще однотою їхньою притметою було те, що вони, майже без винятку, носили навпоперек військові шапки- "міци". Але вони, мабуть, були найщасливішими вояками в Дивізії, бо завжди перебували серед найкращих друзів вояків — коней. Кінь, найкращий друг, ніколи не зрадив ніякої таємниці, також не зрадив, коли якийсь конюх зникав по півночі зі стайні, а коли на провірку приходив службовий, кінь своїм конячим нюхом знав як реагувати. Він або форнав або навіть фіркав і так давав знати, що службовий не бажаний гость. Правда, ще треба згадати про швабів — кружок німців. На щастя, в нашій сотні він обменювався до нількох німців і гуртувався довкруги старого шваба "ваффенварта", який, коли підпив завжди говорив: "Ix меxte гундерт яре лебен унд нох ф... кенне", що по-українському значило: "Я хотів би сто років жити і ще... могти".

Але найважливіший кружок, який ми називали "елітою" гуртувався довкруги наших двох старшин. До нього належав "пузер" сотенного, який тримався їх, немов залізна порція вояка, та ще хто там. Членство в ньому мінялося, залежно від настрою сотенного. Наш сотенний був високий, стрункий, молодий, немов би вродився на старшину. Його обличчя з чорними бровами, які не мали розділу й як густа щітна стерчали на чолі, з орлиним товстим носом, дірки якого також були забиті чорною щітиною та з величними пристрасними устами були б добрим матеріялом для портрету маляра. Малося враження, що Бог його створив "на прихапці", позбирав усі частини обличчя, які в той момент були під руною, й понасаджував, як попало. Але, якщо на нього дивитися під певним кутом, він виглядав як "бог війни", у якого дівчина могла занехатися з першого погляду, а згодом "здуріти". Він про це знав і на кожному новому постою, як офіцерові випадає, йшов до найбагатшої і найкращої (в тому порядку) дівчини на селі, очевидно до неї залиявся... без жадного успіху. Ми його не любили, бо як в нас казали, "він любити не давався". У тих німецьких школах понаучували його такого, що його підвладні воліли оминути. Він своїм виглядом і поведінкою не різнився навіть від найкращого німецького СС-а. Кажуть, що такі офіцери найкращі на фронті, але ми про фронт не думали й тому його зносили, бо то військо, в якому мусить бути дисципліна.

Його правою рукою, хоч він звичайно стояв за спиною сотенного, був його заступник, "уштупф", чи як ми його клинали "пан поручник". Як його описати? То було щось таке маленьке, молоденьке, чорненькe, на якому все виглядало завелике. Носки його чобіт виниривлювалися, як сани, дашон його офіцерської шапки, не згадуючи вже цілу шапку, ховав в тіні його ціле обличчя, шинеля була заширока, хоч її вже два рази переробляв словацький кравець. Коли він, за нашою порадою, ще раз пішов до того кравця, щоб зібрати шинелю, він йому заявив, що машиною він не перестибнє, а треба її руками шити, але він ~~надій~~ для старшини української дивізії руками не має часу шити, хіба дістане в заплаті кілька коців. На жаль, ми надвишку наших коців вже були вимінені на словацькі корони й наш старшина мусів

ходити в завеликій шинелі. А як він вбрал на свою голову шолом, то тільки його оченята світилися, як борсунові з нори. Коли він командував своєю першою чотою, в якій по всім припісам, були найвищі вояни нашої сотні, то мусів задирати голову догори. А ця чота, як навмисне, при конній нагоді ставала так, щоб сонце світило йому прямо ввічі. Між собою назали: "На що тії СС-и зійшли, з дітей старшин поробили. Як ми з такими СС-ами Україну вивоємо?" Але з якихось незрозумілих причин, як казалося тоді в Дівізії, за ним навіть у воду пішли б. Мабуть, тому, що він іх не міг повести у загибону воду.

Того вечора, як я вже згадував, ми були в піднесеному настрої. Нам не були в голові ні "інтелектуали", ні "унтерменши", ні "шваби". Пляшка блищала у блідому свіtlі жарівки й на перший погляд важко було сказати, чи вона була повна чи порожня. Але після її "служби на варті" на протязі двох годин навіть найбільший оптиміст знат, що в ній багато не лишилося. Ми якраз вислухали цінаву розповідь нашого "уші" й мені ще приємніше стало, бо я почувався не самотній із своїми почуваннями. Я навіть постановив поставити свою запасову пляшку коньяку, яку німці в штабі перерахували, але я хочу розповісти те, що почув, ще за свіжої пам'яті і без впливу другої пляшки коньяку.

Коли позем коньяку знізився до трьох пальців здолини пляшки, "уша" вилів решту у свою слянку й почав:

"Знаєте, не всі такі щасливці, як ми. Ми тут сидимо, собі попиваємо, занусуємо, бо ми всі за одного, а один за всіх. Але не всім так добре. Не помагають ні старшинські пагони, ні райтки. Ось два тижні тому дивлюся на вправах на нашого "ховрашку" і жаль мені зробився. (Він мав на думці цього "маленького, чорненького пана поручника", в якого чоті він був роювим. Слова "ховрашок" він вжив вперше, можливо, він це передіняв від своїх стрільців-«східняків», а може навчився його на ленції зоології).

"Бачу його нещасного й думаю собі: от так його може куля не минути, а він навіть не зазнав, що це життя. (Очевидно, з простоті причини я не буду дослівно переповідати його розповіді, а для орієнтації невтасміченого слухача тільки натякну, що вояцька мова була принкашувана різними народніми "мовними цвітками" з термінології анатомії й гігієни). Сокрушилося мені серце, а до того — мушу признатися — я попав у халепу. У вільний час загощував до своєї дівчини, знаєте нотрої. Дуже добре все заповідалося — другий тиждень ліпше, ніж перший. Але що сталося на третій? Вгадайте!" — Він завжди так переривав, не для піднесення цінавости його слухачів, а щоб втягнути новтон коньяку й занусити новбасою. Ніхто не стався відгадувати, а кожний чекав, що далі буде.

"Уша" облизав язиком губи, витер зеленою хустиною рота й провінчував:

"Не вгадаєте. Як звичайно. На третій тиждень, коли тільки я до хати, а в двері, ян мара суне якась інша дівчина й так безцеремонно сідає за стіл і зачинає цюютати. Пошо мені її — думаю. А коли це повторялося регулярно, як годинник б'є на ратуші години, я почав підозрівати. Та ж я не таний дурний. Це плян. Я тільки до хати, а мама надвір, а за п'ять хвилин оця небажана особа на поріг. Коби^{то} якась Івана була. А то тане мале, худе, чорненькє, маленьке. Е, — думаю — таї воно легко, не обійтися. Придивився при наступному разі ближче до неї — не погане, але і не для

мене. Розговорився, а воно цокоче, як терлична. Якось навіть моя рука під столом її коліна доторкнулася й на ньому спочила, а таї очі заблищаю. Думаю, але нічого не нану, справа ще не зовсім втрачена. А моя дівчина навіть ніби заздрісна стала. А може мені тільки та видалося, бо світло в хаті не було дуже ясне.

"На другий день, вранці мені в голову насувається плян. Ще не дуже ясний, але щось з того буде. Я себе добре знаю. Маю тільки біду почати свій розум вживати, а раз думки з місця рушать, нічого його не стримає. Збірна. Виходить наш "ховрашок". Я голошу, виструнчивши, як ніколи перед тим, але що з того, він нічого не бачить, бо сонце йому в очі світить. Зголошу голосніше, ніж досі. Проводжу вправи, точніше й гостріше, ніж досі. Мої хлопці під носом шаркотять: "Здурів уша", а я свое. "Так військо має виглядати, ви ще мене не знаєте! Літаки з-права! Літаки з-ліва! Долів, марш, марш!" (Для цивілістів треба вяснити, що це були вправи у бойовому порядку. Кожний вояк мусів собі уявити, що летять літаки на нього, а він має ховатися і маскуватися. Очевидно, що вояни знали, що літаків нема й наперед спрямовували зір, де було трохи трави, щоб на м'якій подушці природи трохи полежати. Але це вже тана вояцька логіка).

"Після вправ, я знову рапортую "ховрашкові", але тепер я чоту уставив так, щоб сонце на нашого пана поручника в спину било. (Того дня на мене припала черга провадити вправи цілою чотою, хоч я тільки ройовий). "Чота готова до обіду! — зголошу, голосно, а таң майже на вухо: "Пане поручнику, я маю дуже важну приватну справу й прошу вашої поради, але на самоті". — Панові поручникові аж оченята засвітилися. Він навіть трохи виструнчивши й став більшим. "Дуже добре", сказав. "Зараз по обіді на моїй квартирі".

"Прийшов я на квартиру, до німати війта села. Сотенного не було, але це ще краще. Попросив мене сісти. Навіть запропонував чарку. Я очевидно, відмовився, бо то належу "службовий час". Сів я, а він мене не питає. Ніби підозріває. Я тоді сам почав. "Пане поручнику — належу — знаєте чоловік не має щастя. Нема щастя і нема, а навіть як прийде, то забагато нараз, і з того щастя робиться нещастя". Він пильно дивився на мене мовчки.

"Знаєте, пане поручнику, біда напитала мене на гладкій дорозі. Ходину я на варту, виночку службу, а до мене дівчата почали чіплятися. І то коли б одна, а то дві нараз. Одна така маленька, чорненька, дуже гарненька, але вона виглядає на дівчинку. Може мені за дочку бути. (Я йому не признався, що вона вже 23 роки має). Мені якось не випадає її відганяти, бо ми приятелі словаків. А ви мудрий чоловік і старшина. Пане поручнику, прошу дуже вас піти зі мною сьогодні увечорі й вплинути на це дівча. Ви напевно будете мати успіх, бо ви вмієте з людьми обходитися". — Я ще його трохи вмовляв, аж врешті він погодився.

"Пішли ми увечорі. Тільки переступили поріг, а в хаті ніби щось зачокотилося. Представив я нашого пана поручника. Вияснюю як вмію, а мої словаки очам не вірять. Так і видно з їх очей, як таке маленьке, чорненькє на війну посылати. Йому хіба в хаті бавитися. За п'ять хвилин прийшло мое "нешастя", як я її назвав. Як тільки вона побачила нашого пана поручника, як зацокотіла, як таї очі засвітилися. Нікого не було чути ані видно, тільки її, хоч така маленька була. А наш пан поручник, то червоніс, то блідне. Навіть шинелі не подумав зняти й аж піт ма чоло виступив. А вона своє. За яких

десять хвилин вона каже: "Я мушу додому швидко йти, а дуже боюся. Може пан Стъопка (він називався Степан) мене відпроводить, він такий відважний. (Звідки вона його Стъопкою назвала, та ж на Словаччині ще не було радянської армії). І так його за руку й надвір. А ми всі аж відіхнули. Нам усім стало легко, бо ми відчули, якби нам хтось зайвий тягар з плечей зняв. Та не якесь почуття. Отак тепер я подумав, наш пан поручник може на кулі йти.

"На другий день наш "Стъопка" вийшов на вправи. І як він виструнчувався, як старався басом давати накази. (Мені навіть відалося, що його голос дещо стратив пискливий відтінок). Я був гордий за нього і за себе і за нашу дивізію. Тоді навіть сонце, як писав Шевченко, "гріло й не пекло". А в мій бік не дуже дивиться, а я вдаю, що мене ця справа не цікавить. Але знаєте, що то цікавість. Я увечорі до своєї дівчини, а на голові мені наш поручник. Як йому йде? Так проминуло кілька днів. Трохи призабув, але кожного ранку завіди нортить знати, "як там?"

"Хлопці також щось почали запримічувати. Ми були в тому щасливому положенні, що висилали "ваху", тобто патрулі, вночі по селі. Тоді все почало вилазити, як шило з мішка, я дав "васі" спеціальні інструкції. Нічого такі спеціальні. Післав їх стежити у той кут, де наш поручник заходив. Наказав дуже точно вважати й нікого "без паролі" (без клични) не пускати. А вони, ніби нічого не знають й нічого не завважують, а це завважили. І розійшлася вітна по сотні: "Наш поручник, той маленький, чорненький у дівчини спить".

"Мене трохи заздрість взяла. Думаю собі, я зле вибрав. А може то старшинські відзнаки такий вплив на дівчат мають. Я ходжу до моєї вже три тижні, а мене о 12-ій годині додому наганяють. Навіть, як я кажу "що духи о 12-ій годині ходять і я їх боюся", вона мене надвір й каже: "Ти храбрий воїн". Раз вдав, що оп'янів і на ногах не можу встояти. І то не помогло, відразу пізнала, що вдаю. Отак на другий вечір я не витримав й кажу: "Ось дивися, той наш поручник тан мило гощений у твоєї товаришки, навіть з нею спить. А моя тільки підсміхнулася та й каже: "Ех, як би ти такий був як твій пан поручник, то ти також в нас би спав. Він спить не з нею, а в неї. А що було б з тобою, коли б тебе на цілу ніч в нас в хаті залишили?"

"Уша" допив чарну, закусив ковбасою і якось зрезигновано почухався в потилицю.

Мені стало веселіше, бо я також мав у житті інцидент, який міг був статися, але не стався. Я собі дорікав, що не використав нагоди, але таких більше як я.

Я пішов до своєї кімнати й поставив на стіл другу пляшку коньяку.

БРАНКА СЕЛЕПКА ЛАВОЧКИ

«Драматизація»

Постать Селепка Лавочки створив письменник Юрій Тис-Крохмалюк і спопуляризував його як „національного героя” у гумористичному творі *Щоденник Селепка Лавочки*, який вийшов двома накладами. У цій „драматизації” я представляю „самостійну” постать цього „національного” героя, який, принаймні серед дивізійників, став народною постаттю й виступав на сценах діяспори в різних монологах і діялогах.

Автор

На сцені біля дверей з лівого боку стоїть стіл. За столом сидить середнього віку чоловік. Це урядник Військової управи. Під задньою стіною довга лавка. З правого боку сцени двері ведуть до іншої кімнати, де діє лікарська комісія. Дія відбувається на весні 1943 року у Львові. Тоді багато голосилося до щойно проголошеної дивізії „Галичина”.

Входить несміливо селянський хлопець на ім'я Івасько.

ІВАСЬКО: То тут, пане, приймають до дивізії?

УРЯДНИК: Тут, тут. Підходіть до столу, я тебе запишу. Згодом сядь на лавку й зачекай на лікарську комісію. Як ся називаєш?

Коли Івасько ступає до столу, на сцену самовпевненим кроком входить Юсько, міський хлопець.

ІВАСЬКО: Я називаєсь Івасько Парашук. А живо мене приймут до дивізії?

УРЯДНИК: Живо, дуже живо, не бійся!

Урядник реєструє Іваська, який сідає на лавку, згодом Юська, який сідає біля Іваська.

ЮСЬКО: (звертається до Іваська) Ти звідки?

ІВАСЬКО: З Боднарівки. А ви звідки?

ЮСЬКО: Що, не пізнаєш пана з міста?

ІВАСЬКО: Ви також до дивізії?

ЮСЬКО: Го, го! А що ти думаєш, я прийшов на ярмарок свині купувати?

ІВАСЬКО: А чо ви йдете до дивізії?

ЮСЬКО: Ну маєш. Ти цілком щось не тес. Не питай дурниць, бо сьогодні навіть дитина знає, що кожний іде до дивізії за Україну битися.

ІВАСЬКО: А мої тато кажуть, що Україна вже раз вибухла і знову вибухне.

Входить група голосних молодих добровольців, які реєструються в урядника.

ПЕРШИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Яка то дивізія популярна! Всі молоді і старі голосяться!

ДРУГИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Так, така популярна, що будуть замикати „Маслосоюз” і „Центросоюз”, бо всі працівники йдуть до дивізії.

ПЕРШИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Не тому, що їхні працівники зголосилися, а тому, що не мають що продавати.

Нагло двері з гуркотом відчиняються і поліцай впихає досередину молодого мужчину, який вимахує капелюхом. Його краватка дещо пересунена набакер. Він вимахує капелюхом, немов відганяє від себе поліцая. Голови всіх звертаються в його бік, дехто встає і підступає до нього. Він поправляє краватку, крокуючи до стола. Перед ним всі розступаються. Він дуже голосно каже:

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: Пане предсіднику, я є Селепко Лавочка, як ще не знаєте...

УРЯДНИК: (*перериває йому, махаючи протестаційно руками*) Я не є жадний предсідник...

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: А чому ви тут сидите, як ви не предсідник (*наголошує*) „сідник”, показує на поліцая.) Пане предсіднику, скажіть тому поліцаєві, щоб він так мною не потуряв. Не бачите, що я прийшов добровільно? (*До глядачів*) Не досить, що забрав мені всю сахарину, ще й хоче слід за сахариною замести.

Примітка: Під час війни сахарина була попитним товаром на чорному ринку, бо не було цукру. Паскарі добре заробляли на перепродажі сахарини.

УРЯДНИК: Папери у вас є?

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: Маю тільки фотографію. (*подає урядникові фотографію, а під світлиною банкнот 100 злотих. Урядник оглядає фотографію, спрітно ховає гроши до кишени.*)

УРЯДНИК: Впорядку. Прийнятий.

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: (*нахиляється до урядника й шепче йому*) А сто злотих?

УРЯДНИК: (*відповідає притисненим шептом*) Сто злотих — на дивізію.

З лікарської кімнати виходить дівчина, щоб викликати наступного до комісії.

ДІВЧИНА: Наступний доброволець до комісії!

Всі добровольці встають, але ніхто не певний, хто наступний. Селепко Лавочка сидить. Урядник помахом руки кличе до себе поліцая. Вони оба підходять до Селепка Лавочки й беруть його попід пахви, прямуючи до дверей комісії. Селепко Лавочку ображено виривається з їх рук і, задерши голову догори, йде тряцьким кроком до дверей.

ПЕРШИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Ми тут чекаємо, а паскар навіть до дивізії має протекцію!

На сцену входить дівчина, літ 25, модно одягнена, тобто в коротку, поза коліна, зелену спідничку й квітчасту блузу з короткими рукавами. На ногах ляжерки на високих підборах. Вона схвилювана, аж рум'яна. Вона розглядається по залі й поволі підходить до стола. Це „наречена” Селепка Лавочки — Меланія.

УРЯДНИК: (тильно придишається до Меланії, підсміхаючися) Що ж не бачите, панунцю, що тут тільки для мужчин? Жінок наразі не потрібно. (До публіки) Прошу Бога, щоб для них спеціальну бранку зробили. Перший пішлю свою жінку. Може в дивізії скоро дослужиться вищої ранги, бо вона дуже здібна — знаменито вміє мною командувати.

МЕЛАНІЯ: Не бійтесь, панцю, я з вами не піду. На щастя, жінки мають більше розуму, як мужчини. Я прийшла сюди спитатися, чи не зголосився до дивізії один пан, такий на все здібний...

ЮСЬКО: (втручається в разомову) Від вас і десять панів втекло б до дивізії...

УРЯДНИК: (помахує пальцем до Юзька, не відриваючи очей від Меланії) Як ваш пан виглядає?

МЕЛАНІЯ: (при описі допомагає собі руками) Пристійний, дуже пристійний. Високий, чорнявий, сині очі... (До публіки.) А найважніше, зараза, забрала від мене всю сахарину.

ПЕРШИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Може подібний до мене?

МЕЛАНІЯ: Подібний до тебе тим, чого в тебе не видно.

УРЯДНИК: Хто він є — ваш чоловік, наречений?

МЕЛАНІЯ: Ані чоловік, ані наречений... Щось посередині.

УРЯДНИК: Як називається?

МЕЛАНІЯ: Лавочка, пан Селепко Лавочка.

УРЯДНИК: (дивиться у список) Гм... Так, зголосився. Буде напевно прийнятий.

МЕЛАНІЯ: (починає вдавано лементувати) Ох, горе мое... Як мені самій жити в такі важкі часи? Що маю робити?

ПЕРШИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Ходіть з нами воювати!

ТРЕТИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Я вас прийму до своєї чети.

МЕЛАНІЯ: (До публіки) Що мені робити? Треба якось собі раду давати — на все є спосіб. (Показує на поліцая). Той поліцай нічого собі... Не паскудний і властъ має... (Підступає до поліцая і говорить влесливим тоном, погладжуючи його блискучий пояс.) Який у вас гарний пояс... Тут так небезпечно серед тих дикунів... Може біля вас знайти мені захист?

ПОЛІЦАЙ: (ніяковіс, але видно, що йому приємність справляється Меланіні слова й манера) Для вас, ласкова панунцю, все зроблю, бо ви немічна особа. Для тих інших — дивізія!

Меланія непомітно посувається все ближче до поліцая і так врешті пригортається своїм тілом до нього.

Від лікарської комісії виходить Селепко Лавочка, на ходу защіпаючи штани. В руці тримає решту одягу. У нього на грудях видніє велика печатка „ПРИЙНЯТИЙ”, а на плечах «I». Селепко Лавочка гордо вказує пальцем на груди. В той сам час до нього підбігає Меланія. Селепко Лавочка різко обертається з наміром повернутися до лікарської кімнати, але двері заступає дівчина з комісії. Тоді він спокійно й повільно наближається до Меланії, яка нагло майже попадає в істеричний крик з плачем.

МЕЛАНІЯ: То ти такий! Зрадив мене! Втік від мене! Боягуз!
(Починає схлипувати) В такий грізний час залишаєш мене немічну й невинну, як ягнятко? (Підходить близько до нього й шепче на вухо)
А де сахарина?

Селепко Лавочка стоїть збентежено і (до публіки) розводить руками. Врешті Меланія зрезигновано повертається до поліцая.

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: *(повільно ступає до поліцая й майже кричить йому в лицеб) То ти мене зовсім в банкроти післав! Ограбував мене з сахарини, завів мене до бранки до дивізії, а на додаток (іронічно) вкрав мою кохану Меланію!*

МЕЛАНІЯ: *(до поліцая) То ти маєш сахарину? (пригортається до нього) Ох, як солодко біля тебе. Ходімо звідсіль. Тут так несимпатично.
(Обое йдуть до дверей)*

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: *(кричить вслід за ними) Не дери так носа догори! Я в дивізії буду офіцером! (До публіки) Напевно! — Тоді знайду тебе і пішлю до прусського бавора свиней пасти!*

ПОЛІЦАЙ: *(показує голову через двері) Не дуйся так. Ти ще не бачив війська, а я вже всюди був. Через тиждень побачиш, чим ти будеш в дивізії. Я тобі наперед скажу, щоб ти собі тим не морочив голови: ти будеш в дивізії велике нішо!*

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: Я нішо? Побачиш ще чим я буду! То ти навіть не будеш велике нішо, бо ти вже є найбільше нішо! А я з дивізії вийду національним героєм!

I так сталося...

СЕЛЕПКО У ДИВІЗІЙНОГО ЛІКАРЯ

Під гас війни трісю кожного вояка було піти до військового лікаря і вийти від нього зі свистком паперу, на якому було б зазнагено на який гас цей щасливець буде звільнений від накинених воякові обов'язків та зможе без жодного страху підсміхатися перед хижачькими огима бунгужного. Стрілець Селепко Лавогка, не замолодий і не застарий вояк, із завжди в усмішку зложеними устами та ясними огима на своєму широкому лиці, знов усі писані й неписані правила й умів з них користати. Він знає, що в «ревірі» урядував від довшого гасу новий лікар і сьогодні рішився до нього піти, тим більше, що вже довго не «хворів».

Канцелярія лікаря, до якої увійшов Селепко не стукаючи, приміщувалася в одній кімнаті. Під лівою стіною стояв стіл, а за ним ховалася тапган. Багато медигного приладдя не було видно. Воно або було запаковане в скриньках, або його взагалі не було.

За столом сиділа молода медсестра, вбрана в одністрій з обов'язковим гітком на голові. Перед нею стояла коробка з картотекою, а вона сама була так зайнята гитанням книжки, що не помітила Лавогки, який, пристосовуючися до тишини, непомітно став за плегима медсестри й погав також гитати її книжку. Врешті медсестра його помітила, підскогила, немовби побагила більшовицького гервоноармійця, і майже закригала:

— Що ви тут робите? Як смієте мені перешкоджати в роботі?

Селепко також відскогив від стола, погувши такий сильний голос з тендітних — як йому здавалося — уст медсестри, але не розгубився. Він виструнгився, віддав погесть і зголосився за всіма правилами військової муштри:

— Голошусь слухняно до оглядин.

— Що вам треба оглянути? — спитала вже дещо втихомиреним голосом медсестра.

— Можете оглянути все, що вас цікавить, — серйозно відповів Селепко, не звільняючи себе від виструнгеної постави.

Рум'янці не сходили із щок медсестри, коли вона дивилася на цього пацієнта. Для свого заспокоєння вона витягла картогку з коробки, відшукала олівець і сіла за стіл. Біля її ліктя лежала недогитана відкрита книжка, пашорошивши свої листки.

- Ваше ім'я.
- Селепко, — сказав Селепко дзвінким тоном і замовк.
- Далі...
- Я є далі селепком, — каже Лавогка, прибравши вигіднішу позу для свого тіла.
- Ваше прізвище.
- Лавогка.
- Так би й казали — Селепко Лавогка, а то кругтите, не знати пощо.

— А я думаєв, що всі гарні дівчата, як ви, люблять, коли коло них крутяться гарні хлопці, — каже Лавогка з пристском на слові «гарні».

Ця молода, серйозна дівчина дивується з цього сірого вояка. Для неї усі вояки однакові, сірі. Вона навіть їх не може розрізняти одного від одного. Вона дивиться прямо ввігі цьому зухвалому воякові й їй здається, що він ніби хотіє погратися з нею, як кіт з мишею. «За кого він себе має?» — думає вона, але жіногий інстинкт бере верх і вона, ніби, не завваживши ні наголосу ні бурлескної поведінки, каже:

- I ви себе заражовуєте до гарних хлопців?
- Не так гарних, як пристійних. I не так назовні, як всередині, бо не все гріє, що блистить...

Медсестра вже нетерпеливиться і перериває:
— Маєте які спадкові недуги?
— Знаєте, — каже Селепко, — нам німці в дивізії не дали пасків, то з мене спадають штани, — і схопив двома руками себе за живіт, ніби притримуючи штани.
— Знаєте, — каже собі медсестра, пробуючи наслідувати тон мови стрільця, — у мене нема гасу з вами панькатається. Маєте яку хворобу, що ви перебрали від свого батька.

- Так, — ніби аж радісно відповідає Селепко.
- Яку?
- Страх, — повільно й виразно відповідає Селепко.
- На хвилину запанувала тиша. Тиша, як би по вибуху гарматного стрільни на фронті. Тиша, яка заглушиє навіть інші вибухи.

Медсестра багить, що це не звигайний стрілець. Вінabo собі з неї кпить, або в нього щось не до того. Вона ще не певна, але їй здається, що тепер він в неї на шнурку — спутаний, нешкідливий. Страх — це найстрашніше слово в українсько-му війську. До нього ніхто не сміє голосно признаватися.

— То ваш батько також боявся? — питала вона лагідно.

— *Hi, ми його боялися. Бувало прийде тато увегорі додому, збере нас усіх і каже, що буде нам наганяти розум до голови...*

— Щось мені виглядає, — перервала йому сестра, — що вам багато його не нагнав.

— Трохи нагнав, а трохи ще там залишилося. Видно було багато.

Оцей беззмістовний діялог, як це гасто буває в розмовах вояків, перервав вхід військової людини. Ця військова людина виглядала, як усі інші вояки. Була в уніформі, підстрижена високо, у важких військових гетрениках, які з подвійною силою розносили стукіт по дерев'яній долівці.

На Селепка він і оком не глянув. Медсестра встала із свого стільця, а він сів на її місце. Селепко негайно додумався, що це певно лікар. Проте його він не сподобав. У його уяві лікар повинен бути добрий й ласкавий, до якого вояки приходили б, як до батька. Медсестра перша порушила тишину:

— Маємо незвигайногого пацієнта, пане докторе.

Доктор подивився на картогік і вголос прогитав:

— Селепко Лавогка. Я десь тебе вже багив.

— Я вас також десь багив, пане докторе, — як би вирвалось Селепкові проти його волі.

— Відповідай, як тебе питаютъ, — крикнув доктор, якому така відповідь зовсім не подобалася, — інакше мовги!

— Як довго, пане докторе?

— За п'ять років не зашкодило б. Що тебе болить? — питав доктор.

— Маю сказати тепер, ги за п'ять років, — невинно питав Селепко.

Доктор виглядав, що був у поганому настрою. До того цей «сиромудрий» пацієнт подратував його ще більше. Він накинувся на Селепка з криком:

— Що тебе болить, питую?

Селепко побоявся, що тепер зайшов задалено. Але він зізнав, що у війську добра постава є краща за найкращий лік

і розум. Добра постава успокоює нерви та гасто буває першим кроком у військовій кар'єрі. Тому він цокнув закаблуками, випрямився на струнко, віддав погесть і зголосив:

— Голошу слухняно, болить зуб!

Видно, що це трохи успокоїло доктора, бо він вже спокійніше звернувся до медсестри:

— Зеню, принеси кліщі, ти знаєш які.

Селепко перестрашився. Він був певний, що звигайний доктор не буде рвати зуба, а відішле його до дентиста. Але можливо з Головної квартири прийшов новий наказ, який дає право всім лікарям рвати зуби. Ще поки прийшла Зеня з кліщами, Селепко голосно зголосив:

— Пане докторе, голошу слухняно, зуб уже перестав боліти.

— Вже перестав боліти? То ти маркерант! — зарепетував доктор, якому оцей хлопгисько відібрал найбільшу пріємність у його професії — рвання зубів.

— Голошу слухняно, то не я маркерант, а мій зуб маркерант. Я не маркерант, бо мене ще у боці коле, — заявив Селепко, витягаючи наверх одну «вояцьку хворобу».

— Мене в обидвох боках коле, а я мушу службу гинити, — з тоном резигнації сказав доктор. Зроби зараз десять присядів. Зеню, припильнуй його.

У Зені засвітилися огі. І дивно, вона, як на медсестру, тогнісінько знала притиси військових присядів. Селепко мусів витягати вперед руки, витягувати хребет і присідати до найнижкої тогки тяготіння свого тіла. Хога як йому хотілося постогнати, проте він не смів принизити своєї мужеської гідності вояка перед жінкою, яка з заложеними руками на грудях командувала не гірше вишкільного капрала. Після закінчення витрубованого способу лікування доктор запитав:

— Ще коле?

— Коле, аж в огах потемніло, — відсапуючися, пробурмотів Селепко.

— То ти вже нікого не багиш?

— Нікого, крім вас, пане докторе.

— Ну, а як я виглядаю? — зацікавлено спитав доктор.

Селепко, хог як любив казати свою правду, тепер гувся непевно. Проте його відповідь звуглала переконливо.

— Як дивізійний доктор, пане докторе.

Доктор подумав, що вже гас покінгити із цим «хворим» і, як усі лікарі у війську, мав свою випробувану методу. Як вона не помогала, то й не шкодила. А в нього буде гиста совість, бо на війні нема різниці від того, хто паде на «полі слави» — ти від гострої кулі, ти копита кобили. Він звернувся до Зені.

— Зені, дай йому плящину гервоних таблеток і хай сюди більше не появляється.

Селепко скривився. Він зновав ці таблетки, які крім за-
барвлення води в людському тілі, не вирізнялися іншими вла-
стивостями. Він стримано зголосив:

— Пане докторе, говошу слухняно, що в нас вдома до-
брий доктор давав на кольки спирту до натирання.

Тепер доктор ще раз розсердився і відрубав:

— А я що буду пти?

Виглядало, що сьогоднішня битва була програна для
Селепка. Прийшла Зеня з таблетками і взяла Селепка, не дуже
ніжно, як на медсестру, за лікоть та повела до дверей. При
дверях вона ще раз йому пригадала:

— Ви гули, що доктор казав? Сюди більше не з'являй-
тесь...

— Нема пощо, — перервав її Селепко.

— І ми притримуємося ще одного правила, — докінгу-
вала вона. — Наши пацієнти ніколи не скаржаться, бо...

— Бо гому? — з крихіткою іронії запитав Селепко.

— Бо цей доктор... ветеринар. — І вона вперше сьогодні
підсміхнулася і закрила двері.

Селепко пристанув, немов би п'янний, що вийшов з заду-
шної кімнати на свіже повітря, вдарив себе в голо і вголос
заговорив:

— То, не дурно моя мамаказала мені, коли я йшов
до дівізії, що я є ослом.

Мистецький успіх

За сірими дротами, в сірих шатрах, проходили сірі дні. В одному кутку сотник Б. вже другий рік оповідав — котрий то раз? — свої переживання й бойові подвиги, що сталися під Бродами на протязі трьох днів. Від першого речення я вже міг докінчити його розповідь або просто передбачити кінець; але пошо забирати полоненому його останню приемність?

Я лежав інертно на ліжку й милувався останніми кільцями диму з рештки цигарки, які я вдосконалював до перфекції, не сподіваючись, що невдовзі прийде хвилина, котра піднесе мене до мистецької висоти, і я зі сцени збиратиму оплески, мов справжній великий мистець.

Прийшло це простіше, ніж звільнення з полону. В таборі організували «інтернаціональний фестиваль пісні», що мав відбутися за пару днів. Нашу малу групу, що складалася з тридцяти й кількох старшин і підстаршин, запросили теж взяти участь. По довгих ваганнях диригент Юра Гнатюк взявся організувати хор. Ще кілька місяців тому він збирав «лаврові вінки» з своїм тридцять-членним хором, а тепер? З його хору залишилося тільки кілька співаків, решту звільнили з полону.

До нашого шатра зайшов Юра. Прямує просто до моого ліжка. Я механічно простягнув йому запалену цигарку, щоб він «потягнув пару димків» (у нас завівся був такий індіанський звичай курення «мирової люльки»), та він замахав руками, якби хотів був злапати мої кільця диму.

— Відбудеться інтернаціональний фестиваль пісні, — каже так сумно, що я співчутливо помахав головою, не знаходячи слів потіхи в непотішній ситуації. — Нас теж запросили взяти участь, — він побадьорішав.

Я хотів змінити тему розмови, як він запитався:

— Співатимеш з нами? Я беру до хору всіх, хто не фіш. Ти ж вмієш співати, бо у війську кожний мусів вміти співати! — закінчив наказово-командирським тоном.

Відмовитися від такої почести я не міг, як з національного обов'язку, так і з такої особистої почести й уваги від самого диригента. Дивувався, до яких голосів мене приділить? Він просто призначив мене до перших тенорів. Якось несміливо я став на пробі на краю хору, але Гнатюк підбадьорив мене, кажучи: «Будеш співати!» Може надіявся, що мій високий ріст поможет вище витягніти. (Фактично, тенорів було мало.)

День виступу. Ми військовим кроком виходимо на сцену. Гнатюк, ніби вибачливо, схилив голову перед публікою і, обернувшись до нашої жменьки, роздав голоси, піморгнув і замахав руками.

«Брум-брум, брум-брум, Ой, видно селооо...Ха-ха, ха-ха...» Диригент своїм універсальним голосом скоче від других тенорів через другі баси до перших, і де треба допомагає «підтягати», весь час підморгуючи, здається, до мене. Коли ми кінчали пісню, я собі нагадав, що, крім звуків, маю віддавати й зміст пісні мімікою; що, замало співати «ха-ха, ха-ха», а ще треба при тому сміятись!

Скінчили пісню! Буря оплесків з набитої залі! Гнатюк хилить голову перед слухачами, він задоволений, лице сяє з успіху.

Я незадоволений. Як на першому своєму мистецькому виступі я забув сміятись у такій веселій пісні і стояв з притаманним мені «сумним лицем»?! — «Але хіба в половині можна веселитись?» — потішав я себе в дусі.

На роздумування не було часу. Диригент під носом роздав голоси й замахав руками так нагально, немов хотів «вигнати» з нас останню дрібку мистецького співу. «Засяло сонцеє золотее...» «Ко-за-че мо-ло-дий...» — переплітаються голоси в маршовій складній пісні, а далі мені взагалі все переплелось. Я відчиняв і замикав рота, співаючи тільки в тих місцях, де знов на сто відсотків, що не пошкоджу справі доброго імення нашої славної пісні. «Іди!!!» — увірвав енергійним рухом Гнатюк.

В залі шаліли оплески, немов стихія у степу. Гнатюк схилився низько й опустив змахані руки перед публікою, та у такій позі неповорушно стояв довшу хвилину. Я почувався у «мистецькому сосі», бо в цій пісні добре відіграв свою роль співу. Навіть чутливе вухо диригента не зловило фальшивого тону чи чогось негожого. Врешті, Гнатюк, бернувшись до нас, весело підморгнув — значить, добре йде. Я засміявся тихцем.

«Гей, гей, гей, підемо до дібрви...» — загуло в залі. Гнатюк обернувся на закаблуці, мов на муштрі, і сам співав сольо: «Чудові, гарні пісеньки...» Ми бачили тільки, як рухаються, немов граючи на невидному фортепіано, пальці його рук, закладених за спину, які навпомаць старалися диригувати нашими голосами. — «Гей... гей... гей...» — повільно стихає пісня, щезаючи десь в найдальшому кутку.

Оплески не втихають. З чола Гнатюка скапують останні краплі поту. Він бадьорий, задоволений. Ще раз робить довгий поклін подяки. Заля гуде, не вгаває. Біс!!! Біс!!! Біс... і стихає.

«Чи є в світі де царівна...» «Гандзя рибка...» Шкода, що на залі нема дівчат, жінок — наш подвиг бу~~ж~~ би завершений. Хоч би одна Гандзя... «Гандзя молодичка!» Ще один довжелезний оплеск, і ми військовим

кроком сходимо зі сцени. Оплески не втихають. Ми не з'являємося на сцені — ми виспівали все, що навчив нас Гнатюк.

Вперше в житті відчуваю піднесене хвилювання «співака-актора». Хотілося б далі виступати, співати, грati. Не зашкодило б, якби Гнатюк був дав мені сольову партію, бодай на один куплет, — мені додавала муза мистецьких крил до льоту. — Але, звичайно, великий мистець має скромний початок, — потішаю себе.

Ага, ми, очевидно, здобули перше місце!

Карикатура дуже популярного хору «Бандурист» в американському полоні в Авербаху (1945-46), де перебувало близько одної тисячі українців. Він дав цілий ряд концертів перед німецькими й ішпаніональними полоненими. Зліва: В. Шпитковський, Юрій Овчаренко, Петро Пінчак, Богдан Левицький, Микола Коваль, О. Смаль, Роман Тимкевич, Олесь Пришляк (перед Тимкевичем), Степан Гуляк, Юра Гнатюк, нерозпізнаний (заслонений Гнатюком), Дмитро Пилипів, Іван Капчак (перед Пилиповим), Евген Шипайло, Олекса Горбач, Роман Хаджай, нерозпізнаний (перед Хаджаем), Володимир Козак — карикатурист.

З цього хору тільки Тимкевич, Гуляк, Шипайло і Горбач стали хребтом хору, що так успішно виступив на «інтернаціональному фестивалі пісні» в Дармштадті восені 1946 року.

До генези назви Братства кол. волків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії і дещо про завдання та проблеми братчиків

Вже найближчі дослідники еміграційного комбатантського життя стануть перед дилемою розв'язки не одного питання. Наприклад, скільки комбатантських організацій існувало на еміграції? Чи трактувати їх як одне ціле, чи кожна існувала окремо сама для себе? Чи вважати їх за політичні, політично-комбатантські, комбатантські чи ветеранські організації? Серед усіх цих питань вирине ще одне – їхні назви, зокрема назва: Братство кол. вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії.

Чому Братство? Чому в період розквіту революційних ідей та геройських поривів у повоєнному таборовому житті прийнято таку скромну назву? Чому не «Перемога», «Розгром», «Розріз»?

Чому Братство? Тому, що Братство не припадкова назва, хоч декому може виглядати, що Братство – припадкова організація. Братство – це продовження козацького Січового Братства і воно відчулило традиційне життя, повне запальчивого духа, наших предків-братчиків. Цим можна пояснити популярність цієї назви.

На підтвердження цієї тези маємо різні докази. Ось деякі з них:

Наші предки-братчики не тільки добре вимахували шаблями, але й не гірше цідили пиво і сивуху. Теперішні братчики, хоч з самозрозумілих причин не носять шаблюк, не гордять пивом, а про сивуху-самогон нічого говорити. Бо чим «рай-віскі» чи «скач» різняться від самогону? Так само «пахнуть» і ще скоріше лізуть в голову й роблять ноги глинняними.

Наші предки-братчики не любили жіночок, поки не скочили в гречку. Раз там опинилися, не хотіли з неї вилазити. З теперішніми братчиками ситуація така сама. Ті, що «скочили в ту гречку», піяк не можуть вискочити з неї, павіть як пробують, а ще багато залишилися вірними козацькій пісні: «Мені жінка не годиться», і досі ведуть запорізький стиль життя – переважно в «модерній сіці» – в ресторані «Одеса» славного братчика сотника Гуляка. Все це вказує на те, що вони справжні нащадки запорожців, бо їхні гени запrogramовані кодом страху перед жінками і киями.

В лавах братчиків є цілий ряд козацьких прізвищ на «о» і «а», що вказують на прямий перелив козацької крові в їхні жили. Деято з них дуже радо запустив би козацького оседедця, якби мав з чого.

По-друге: чому в назві Братства є аж два «українська» – 1-ша Українська Дивізія Української Національної Армії?

Вже сьогодні кружляє кілька теорій.

Перша – це те, що УНА готова була прийняти в свої лави дивізії інших народів, наприклад, 1-шу білоруську дивізію, 1-шу калмицьку дивізію і навіть 1-шу донсько-козацьку дивізію, окрім 1-ої української. Ця політична теорія здійснилася б, якби війна була продовжилася ще з один рік на території Німеччини, і її можна б назвати «теорією щоби було якби».

Друга теорія припускає, що хтось в штабі УНА забув скреслити з німецької назви 14-ої дивізії зброй СС додаток в дужках (*українська ч. I*), коли вона стала першою дивізією Української Національної Армії. У бойових обставинах нема часу на дрібнички.

Ще інша теорія твердить, що подвійно-українська назва була пімстою над райхсфюрером Гіммлером за те, що раніше він одним наказом в дивізії (*галицький ч. I*) офіційно «перехрестив» усіх українців на *галичан*, а українську мову зробив *галицькою*, згідно з німецьким філологічним думанням і політичним пляном на майбутнє. Така тема, мабуть, не підходить до історичної розвідки, а краще надається для окремого повоєнного фейлетону п. н. "Stur, wie Panzer VII" («Впертий, мов танк 7-ий»), бо так німецькі вояки висловлювалися про «віслюків на двох ногах», порівнюючи їх до танка 7-го, якого в німецькій армії ще не було, а розвиток танкової техніки дійшов був тільки до «типу 6-го».

Стільки про історичність. Тепер дещо про теперішність.

Першим обов'язком братчиків в сьогодення – не забувати про тих товаришів, яких доля найбільше оскорбила – воєнних інвалідів. Але другий – не менше важливий обов'язок – не забувати за товаришів, яких доля не менше оскорбила, бо зробила їх «цивільними інвалідами» або, іншими словами, старими парубками. Ця обставина повинна спонукати Братство поробити практичні кроки для забезпечення їм відповідно гідного майбутнього місця в нашому суспільстві.

Насамперед, за українським звичаєм, повинна відбутися святочно-жалібна академія в честь пройденої слави. Далі, треба якось захотити жіночі організації до більшого зацікавлення цією проблемою. Багато помогли б практично-теоретичні конференції про прання білизни, куховарство і, –найважливіше, – поради, як обходитися без власної жінки. Менші проблеми вже розв'язалися б самі собою.

В наш час тоталітарних напружень і питання «бути чи не бути» цілим націям не можна забувати й про потенційно потужну силу братчиків-дивізійників – нащадків славних братчиків-запорожців.

1959

Я — УКРАЇНСЬКИЙ ГЕНЕРАЛ?

Ще з малих літ я леліяв у серці мрію — стати генералом. Але доля не була ласкава для мене й упродовж мого життя ставила передо мною непоборні перешкоди. Щойно на схилі літ вона мені єхидно всміхнулася.

Ще малим хлопцем мені до вподоби припадали генеральські лискучі відзнаки й коли я голосно перед усіма заявляв, що як виросту, то буду українським генералом, тоді батько, погладивши мою головку, якось невияснено вгамовував мене: «Та цить.» Як згодом я додумувався, мабуть, боявся, щоб йому не пришли українського націоналізму за мої мрії. Мати, як мати, сумно поглядала на мене, й крадькома обтирала непрохану слізинку, якби я вже вийдждав на війну.

Аж тут несподівано прийшла нагода вступити до війська та дати долі виклик. Та у війську того «виклику» ніхто не почув, і я побачив, як далекі мої мрії від дійсності. Однак мої мрії залишилися глибоко в моєму серці, хоч мені вдалося пролісти тільки в десятники. У хвилинни, вільні від служби, я далі мріяв, як командуватиму дивізіями, а може й арміями; як здобуватиму перемоги; як пишатимуся в генеральській уніформі на параді. Ці мрії підбадьорували мене в монотонному житі вояка, особливо, коли траплялися, здавалося б, безнадійні моменти — бо що людина варта без мрії?

Ta війна закінчилася і вояцтво розбрілося по всьому світі, та й мене демобілізували — правда без генеральської ранги — але не вдалося «демобілізувати» моєї мрії. A вона в цивільному житті більше мені в пригоді ставала, ніж у війську. Бувало, вийду на прогулянку — і мрію, як командую людьми, дивізіями, й нерадо вертаюся додому під команду моого «генерала» — без зброї і мундиру, але не менш суворого. Ще й «генералята» їй допомагають.

Але, як каже приказка: «Якщо ти чогось дійсно бажаєш, воно сповниться». Вірте — не вірте, та й моя мрія заглянула до мене у віконце — може б і сповнилася, якби...

Я з вояка комбатантотом став. До комбатантських організацій належу — і не до одної, а кількох, бо, яккажеться, ліпше більше, ніж менше — внески плачу, на збори ходжу й часом навіть слово на них заберу. I так, слово за словом, в управу попав... а тоді, мов на парашуті легенько злетіла приемна думка — мене в старшини пронюють. А там перескочиш один перелаз, не страшно скакати через другий — за рік стану майором, за два полковником, а там і в генерали припишуть — так я все, по-військовому міркуючи, обчислив. Принада, мов мусі до меду, не легко встоятися. Аж тут війна у В'єтнамі вибуухнула — вільний світ проти комунізму — й кінця її не видно. Можу скоріше генералом стати, ніж війна скінчиться. А як покличуть до В'єтнаму? Це вже не мрія...

Викручуватися від служби не личитиме, бо що дружині скажу, дітям? Підозріваю, що моя дружина з того тільки зрадіє, бо вдома справжнього генерала під свою команду візьме. I може мені наказати: «Іди до В'єтнаму! За Україну воюй!» — Для неї географія, як для пса місяць — якщо ти проти ко-

муни воюєш, то, очевидно, за Україну. Виходу не буде, як в сорок третьому: моя наречена дуже багато стратегічного мені наобіцяла, коли стану українським воїном, а згодом змінила тактику й взяла у свій «полон» цивіліста — під вінець.

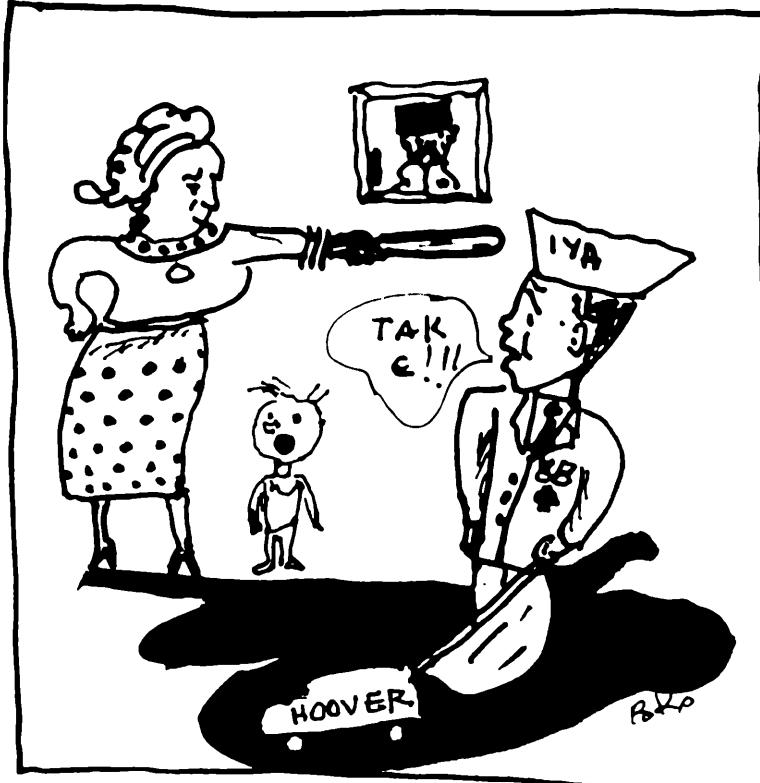
Біда з тією мрією. Хоч з комбатантських організацій виписуйся й між людей на бенкети не показуйся. А то як зайде справа задалеко й про ней довідається д-р Росоха, то відразу назве мене генералом у своїй газеті, і тоді не поможуть жодні спростування. (Признаюся, — я не збирався б спростовувати.) Його слово має більше значіння, ніж підвищення від міністра військових справ УНР. Він вже одного генералом зробив, і від того часу ніхто його інакше не титулює як: «Пане, генерале!»

Я не проти ранг'. Але раз ти генерал, то будь консеквентний і добровільно голосися до В'єтнаму. А там американці тобі «штерну» пришиють і накажуть: «Бий в джунглях чарлів!» (В американців, я знаю, все можливе.) От вже на таку думку холодний піт мене обливає. Як з тієї ситуації сухим вийти? Рад би бути генералом, якби...

Повертаючись із комбатантських зборів під команду свого «генерала», я завстидався, що на такому себе скопив. — «Ta це тільки мрія, — заспокоював я себе, — а ти насправді уявив себе генералом? Де тобі до генерала!»

«А що людина варта без мрії?» — я собі ще раз повторив.

1968

Найкращі хлопці з дивізії

Ще раз впала команда: «На збірку!» Ще раз відбувся рапорт. Ще раз піднялись руки до салюту. Правда, це вже не та збірка, що була два десятки років тому, не той рвучкий салют руки, який тепер радше нагадує кивок резигнації, не той грімкий голос, який тепер звучить, як благання у ранньому вітря на «Верховині».

Все таки лави виструнчуються, випинаючи різного роду й величини черева. Лунає команда: «До правого рівняйсь!» — і заворушились ряди, але вирівняти не дозволив високий, як могила на «Верховині», чийсь живіт, який безпощадно перетяг лінію видження.

«Праворуч!». — Дехто ще пробує — по колись вивченим, а тепер зовсім забутим правилам військової муштри — обернутись на закаблучку одним швидким рухом. Дехто заточується, а дехто таки повертається, повільно ступаючи з ноги на ногу, чи як колись у війську насміхалися — на «четири темпа».

«Ходом руш!» — Чоло колони вже маршує, а тил ще на місці стоїть. Колона повільно, як китайський дракон під Новий Рік Лева, вихиляючись в різні боки, маршує піби цілість, хоч кожий її член виявляє індивідуалістичний характер. Треба подивитися лиш на ноги: кожний своє темпо втримує.

Колона виглядає, якби була після битви під Бродами. Та й не диво. Бо бійці пройшли через барабанний вогонь батерій на оселі Українського Робітничого Союзу «Верховині». Хто пережив «котел» в бару до півдодругої години і перейшов «прорив» з бару до великої залі, де голосно, неначе артилерія, підганяла до танців оркестра, той попав під ще один нищівний вогонь, який зібрав своє житво на нових позиціях — при столах, заряджених, мов гранати, пляшками, попід стінами. Тільки маленька горства перетривала до ранку й з трудом добилася до рідних ліжок в запіллі. Відступаючи, ще не один впав по дорозі. Ніхто не відзначить ці героїчні місця. Лише могила на «Верховині» про них свою думу гадає...

Колона завертає під цю могилу. Команда впереді. Комбатантські пиріжки нарізно сидять на лисих головах — кому на самому чубку, кому на самих вухах. За ними вояцтво крокує. Дехто вже руки за спину заложив, а дехто ще виструнчився аж в'язи в ший тріщать.

«Пісня!» — Хтось позаду затягає «Хто живий, хто живий, в ряд ставай, в ряд ставай...» Решта йому несміливо вторує — немов уже нема живих. Якийсь відважний бере високий тон і старається всіх переспівати. І це йому вдається. Його голос лунає, як звук плястикової трембіти, якою американські «гуцули» трембітять під могилою, розносячи дивні звуки, мов стогони, по всіх сторонах «Верховини».

По обох боках дороги колоні приглядаються жінки, діти й цивілі, привітно усміхаючись. Кивають руками. До повного образу бракує лише вареників, води й квасного молока. Особливо квасне молоко пригодилося б. Вони згасило б спрагу «пічних боїв». Колона доходить до мети – на Панахиду під могилу...

Чи це дійсно ті самі хлопці, найкращі хлопці з дивізії, які тому двадцять три роки йшли у бій, а тепер докінчують свій похід на під могилу? А може це тільки їхні духи?

Та ні, духи так страшно не виглядають...

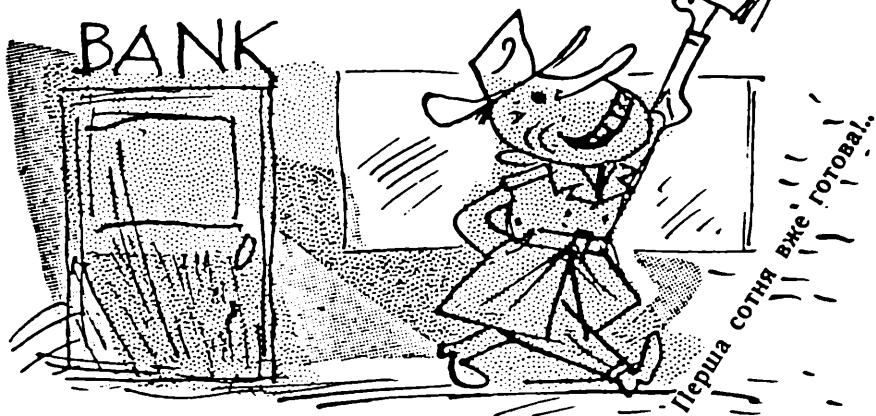
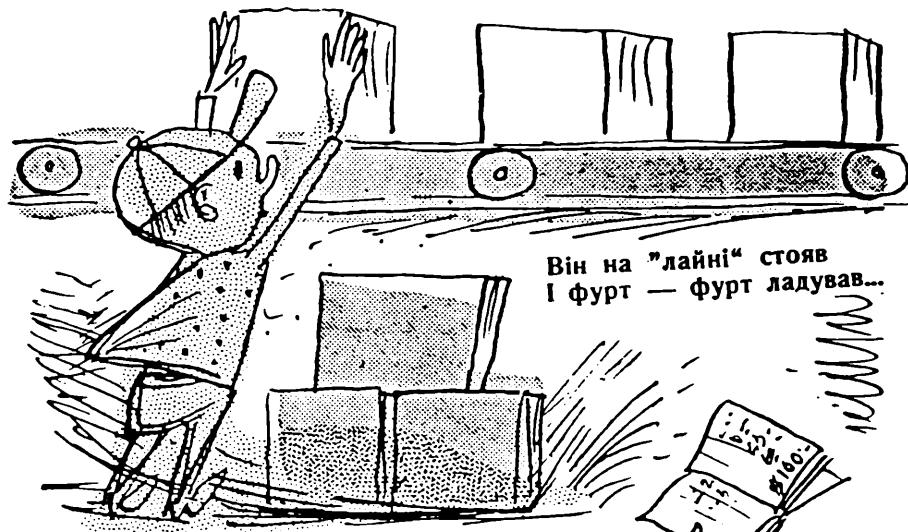
Глен Спей, 1967

Лис Мікита

Ми просто йшли...

ДІВІЗІЙНІ ПІСНІ НА НОВИЙ ЛАД

Найкращі подруги найкращих хлопців з дивізії

Жінки! Жінка — найкраще створіння на світі, яке наш всемогутній Творець міг придумати. У дивізійників жінки не тільки найкращі, але ще й мудріші за своїх мужів. І за це найкращі хлопці з дивізії люблять своїх найкращих дівчат з-поза дивізії.

Жінки не дуже зрозумілі — або дуже незрозумілі — мужчинам, мабуть, через свою мудрість. Ось візьму приклад із себе самого. Люблю і кохаю свою жіночку. Але коли маємо йти з її святого обов'язку чи несвятої приємності на якийсь бенкет, весілля чи ювілей, я не розумію логіки її мудrosti — вона посилає мене до фризієра бодай два-три тижні перед тією датою.

— Чому? — питаютися її, — як ти сама йдеш до своєї перукарки один день перед тим?

— Йдеш між люди, то мусиш виглядати, як люди. Чому ти не послухаєш мене і не знайдеш собі одного надійного сталого фризієра, а кожний раз експерементуєш з іншим? Не забувай, що ти один з найкращих хлопців з дивізії, тож я мушу дбати про твій імедж.

Я свідомий, що вона так каже, щоб мене підбадьорити на дусі, але комплімент, а ще від своєї коханої, хай і сказаний з зерном солі, добрий для мого его.

Мій фризієр, як назбитки, кожний раз інакше стриже мою чуприну. І моя кохана це запажує. Кожний раз щось їй не так. Останній раз мої бакенбарди були не рівно обтягі — правий вище лівого. Приглядувшись зблизька у дзеркалі, я не дуже вірив і мало з нею не поспоречався. Однак вчасно роздумався і, щоб мати «наукову» документацію (без такої документації не виграю жодного аргументу), купив собі міліметрову тасьму. І справді, лівий бакенбард був на один міліметр коротший від правого.

Тому я в дилемі перед її мудрою логікою. Вона не вірить, що я ходжу до одного фризієра, бо він не повторяється, а кожний раз творить на мої голові нові «мистецькі шедеври». Змінити його не маю совісти, бо він один з найкращих хлопців з дивізії. (1960)

ПАЦІФІСТ

Жінко, не сварися! Робім любов замість війни!

Лис Микита

Доля українського політичного діяча

Надійшла весна надійна 1968. Двадцять п'ята весна від того часу, коли українська молодь йшла до «свого войська» – до Української дивізії. І в ту двадцять п'яту річницю, на «новій рідній» землі в Торонті, зійшлася ще раз ця «молодь», з сивими чубами й лисими потилицями, щоб якось цей ювілей відзначити. Радили, радили та й врадили відзначити. Як? Очевидно, бенкетом. Але на бенкет треба когось, щоб щось сказав. І то, по-військовому – коротко, і по-цивільному – мудро.

Різні пропозиції давали. І того й тамтого. Якось не складається. Думають, думають і на засідання ходять. Аж увірвався одному терпець:

– А може б так Чан Кай-ші запросити? Він наш союзник і проти комунізму бореться.

– Добре, – кажуть, – а якою мовою він буде говорити?

– Китайською. Та яка там різниця, на бенкетах промов і так ніхто не слухає.

– Е, так не можна! Аиу знову на наших очах нас запродає. Я вже нікому не вірю, хіба свому провідникові.

– Тоді треба перекладача.

І так шукали за перекладачем, шукали і не знайшли. Союзника маємо, а з ним розговоритися нема як.

Але геній української винахідливості, який навіть в полоні винайшов алхемічний спосіб кувати з мідяних монет золоті перстені, невичерпний. Радять далі завзято, немов мали б Папу Римського вибирати. І одному впала геніяльна думка:

– А може б попросити Степаненка?

Всі очі з надією повернулися на проектодавця.

– А хто він такий? Як виглядає? – питаютъ.

– Та виглядає гарно.

– А як говорить?

– Та мудро.

– А хто він такий?

– Та віцепрезидент УНР.

Критична хвилина вимагає єдності. В запалі в дроти вдарили, бо, як звичайно, не було кому листа написати. Отримали згоду.

От зраділа дивізійна братія. І промовець є, і то від свого уряду, хоч в екзилі (бо маємо лише такого), а то їй закидували, що не за своє йшла воювати. Нагайно видрукували квитки на бенкет і серед народ подались продавати. Один продавець підходить до знайомого.

– Купи квиток на двадцятьп'ятиліття дивізійників.

— А хто промовлятиме? — питає зацікавлений.
— Та яка тобі різниця. Ти й так на промовців нарікаєш, а їх промов не слухаєш.

— Е, — протяжно й двозначно відповідає запитаний, — тепер буду слухати. А я тобі скажу, хто промовлятиме у вас — Степаненко. А знаєш хто він такий? Він червоний.

— Та ні, він руський, — відповідає продавець.

— Не волосся маю на думці, а його душу, — відрубує запитаний.

Але ж він за незалежну вільну демократичну свободіну соборну Україну, — не дає за програму продавець.

— Хай буде за незалежну вільну демократичну свободіну соборну Україну, — відповідає той, — але не за таку, як я. Я за трохи іншу незалежну вільну демократичну свободіну соборну Україну, — відрубує і ще раз підсилює — він червоний!

Інший відвідує свого знайомого. У нього гарний дім, а в хаті ще кращий бар — поліці вгинаються від дорогих імпортованих і національних напоїв. — «Сам бар коштує мене три тисячі долярів», — хвалиється господар.

Засіли до чарки. Випили по одній, другій... Трісла плящинка дорогої французького коньяку. І другу почали. Загартований такою підготовкою, продавець запропонував квитка на банкет.

— А скільки він коштує? — питає господар.

— Тільки 12 доларів і 50 центів.

— Так багато?! — дивується господар. Бачите, у мене нема грошей. Порахуйте: самий бар три тисячі, а напої? Я не скупий, не жалію гроша. Пий, скільки захочеш. Але квиток не на мою кишню.

В нелію під церквами Торонто летючки роздають. Люди беруть, думаючи, що то новий протест, нова демонстрація в Оттаві під більшовицьким посольством відбудеться. Читають. А там пишеться, хто такий Степаненко. Він якісь документи про Україну забрав і не відав, як був повинен зробити, в Організацію Об'єднаних Націй і ще одну організацію (не ООН, а таки свою українську) розбив — ніби розбиття організації для українців щось незвичайне? Коли це сталося? Кільканадцять років тому. Досі мало хто про це говорив, а тепер всі знають, хто такий Степаненко. Він «червоний» і «розбивач»! А далі, як з мішка: він презентуватиме на ювілію УНР, він і віцепрезидент Української Народної Республіки в екзилі — це, останнє, мабуть, для деяких — його найбільший політичний гріх.

Однак акція породжує реакцію — «беклеш», як в англійській мові це явище називають. Одні бойкотують, інші квитки купують. І так найбільша заля в найбільшому готелі Торонто до країв заповнилась. Святкування відбулося під патронатом Комітету Українців Канади.

Промовляли: о. д-р Василь Кушнір – голова Комітету Українців Канади – з Вінніпегу, професор Володимир Кубійович з Франції, і, очевидно, Микола Степаненко. У почесному комітеті були українські митрополити Канади – Іларіон і Максим, архиєпископ Іван Бучко з Риму, сенатор Павло Юзик, генерали Павло Шандрук і Михайло Крат, канадський сотник Богдан Панчук. Прийшло коло сорок привітів від українських організацій. І майже всі були задоволені. Найбільше, мабуть, Степаненко. Він був маловідомий в Торонті, а за три тижні став найбільше відомим у цій українській метрополії Канади, хоча він за «не таку» незалежну вільну демократичну свободну соборну Україну, як Чан Кай-ші.

ПОЛІТИЧНА МЕГАЛЬОМАНІЯ

— Хто не з нами, той проти України!

Ювілей сотника Степана Гуляка

Ювілейна промова

Ми щасливі, що живемо в час великих історичних подій. Від нас ще щасливіший ювіляр, сотник Степан Гуляк, який так викомбінував вродитися, що його ювілей відбувається в час великих успіхів української політики взагалі, а української справи в Канаді зокрема. В Канаді маємо впливових людей на провідних політичних становищах: маємо міністрів, генералів, місс Канаду, котру вибрали якраз на цей рік, немов хотіли упrièreмнити ювілей сотникові Гулякові, і навіть мали, хоч коротко, як в рідному краю, своїх політичних в'язнів, яких арештувала канадська поліція під час демонстрації проти советського прем'єр-міністра Косигіна, немов вони демонстрували не в Торонті, а на Червоній площі в Москві. Для завершення наших успіхів нам ще бракує одного — нобелівської премії, бодай нагороди за мир, котра нам належиться з поконвіку, бо ми мирний народ до всіх своїх ворогів.

На нагороду миру можемо знайти добрих кандидатів. Один з тих, що мав великі шанси, це президент УНР Микола Лівицький. На жаль, в останній час він розвоювався й порозганяв своїх міністрів, і тим самим втратив репутацію мирної людини. Другим провідним кандидатом на цю нагороду треба вважати Ярослава Стецька, котрий веде політику за мирне співжиття між народами, особливо між українцями й китайцями Чіян-кай-ші. Та на біду, недавно Китай Чіян-кай-ші, який осівся на Тайвані, викинули з ООН, то цю нагороду тяжко буде дістати без інтернаціональної «випадової бази». Третя кандидатка, котра всюди, де появиться, заводить лад і порядок — і тим самим мир — є загально відома діячка м. Торонто — інж. Леоніда Вертилорох, бо де вона не буває, там усіх перебалакає, не допускаючи до слова інших, котрі, силою обставин, мусять мирно мовчати.

Таке яскраве політичне полотно потрібне для намалювання портрету нашого ювіляра, з нагоди зміни його життєвого статусу — він бо став «політичним пенсіонером». Політичним тому, бо не одержуватиме пенсії. А це тому, що не має метрики. Коли він їхав до Канади, то «циоця» УННРА «виписала» його з метрики, переставивши йому помилково (так він політично викомбінував) місяць народження з роком народження, і він став на п'ять років молодшим, бо тоді Канада шукала тільки за молодими майбутніми громадянами. Тепер, коли прийшов час на пенсію, «вуйко» Косигін, той проти якого й наш ювіляр демонстрував, не хоче його заново вписати в метрику. Не помогли пачки до старого краю. Нашому ювілярові не так залежить на пенсійному чекові, як на гуманітарній справедливості. Йому не залежить на грошах, бо він вродився із специфічним талантом ощадності — він ні на ніщо не витрачає ані зламаного цента. Цим самим він убиває другого зайця — робить

патріотичну прислугу Канаді, бо, живучи з центів, допомагає поборювати інфляцію. Це дорого вказ, як можна стати канадським патріотом — треба мати багато доларів у банку.

Як можна осягнути такий стан задоволення? Треба бути, як наш ювіляр, вояком з крові і кости, бо у війську навчають обходитися без зламаного цента. А наш ювіляр був, є і буде вояком з крові й кости, хоч кости йому доводиться уже підпирати ціпком. Його військова кар'єра неабияка. Народився за Австрії, бачив українські армії, служив у польському війську, починав другу світову війну на Волині, кінчав війну в українській дивізії, бився з більшовиками, сидів в американському полоні, тепер належить до Королівського канадського легіону й командує пралорноносцями на панахидах.

Що він залишився справжнім вояком з крові і кости, на це є багато доказів. Він так привик до вояцького життя, що в цивілю до сну накривається військовою шинелею, бо під нею йому сняться приємні події минулих літ. Він, за вояцько-козацьким звичаєм проміняв (дійсно) жінку за тютюн та люльку, а сам почав курити цигарки. Він і в цивільному житті дотримується військових звичаїв — виконує накази зверхників і видає накази підлеглим: приймає накази свого командира-швагерки вдома, а в станиці дивізійників видає накази членам управи.

Наш ювіляр свою військову кар'єру провів найдовше, крім полону, в українській дивізії. Про його військові вміння свідчать ще й тепер його успіхи в стрілянні. У змаганнях стрілецького гуртка сотник Гуляк нераз займав перше місце... хай і скінця. Вояк стріляє, а Бог кулі носить — це його засада. У ціль можеш потрапити, стріляючи навіть на «пас блінт», як це було на фронті під Фельдбахом.

«Лежав я в окопі й чую щось спереду заворушилося, — розповідав сотник про свої пригоди. — Не підносячи голови з окопу, я вирвав у хлопця, що лежав біля мене, кріса, і вистрілив усі п'ять куль. І хтось закричав — значить попав в ціль! Більше на фронті не стріляв, бо мав своїх півладних, що стріляли за себе й за мене.»

Що то за армія була та дивізія? — може хтось спитатися.

То була така дивізія, котра могла складатися з армій. За кращих умов дивізію можна було переформувати не в одну національну армію, як це зробив генерал Шандрук, а в кілька армій. Бо в «Першій дивізії» була «друга дивізія», хоч вона називалася тільки «Першою». «Другою» її вояки охрестили, коли вона новоформувалася після боїв під Бродами. В ній була теж т. зв. «кукурудзяна армія», що складалася з тих вояків, котрі ховалися в кукурудзі, й там їх німці полапали. Був в дивізії Волинський легіон, який в 1945 році прибув до дивізії й відразу проголосився Волинською національною армією та пробував із Словенії повернутися на Волинь, що в дивізії німці вважали дізертирством. Була ще Бучацька армія, яку часто непоінформовані вважали «кукурудзяною армією». Вона щойно в в полоні в Ріміні проголосила себе Бучацькою армією і на головнокомандуючого,

самозрозуміло, покликала свого краяна з-під Бучача, сотника Гуляка. На жаль, він сидів у американському полоні, а американці, як відомо, політично невироблені, нічого не знали про Бучацьку армію, тому не використали великої політичної бучацької потенціялу в майбутній холодній війні.

Вояк «Другої дивізії», який був в «Першій» мав високу мотивацію. Він був першим у наступі й першим у відступі, щоб першим не програти нагоди знайти щось у покинених господарських обієктах – відомо вже було від давна, що мотивація до любови й до перемоги йде через шлунок.

Мотивація українського вояка далі плекається й у цивілю. Український вояк у таких щасливих обставинах, що може бути вояком до самої смерті. Найвищу мотивацію дає УНРада, яка нікого з війська не звільняє, навіть і тих, що вже відлетіли у вирій. (Президент УНРади окремим наказом ч. 156 в 1947 році включив в склад армії УНР й Українську дивізію Української Національної Армії.) УНРаді треба армії, бо вона має міністерство військових справ. (А як міністер військових справ виглядатиме без війська?) Інші політичні середовища мають свої ресорти військових справ і свої комбатанські організації. Високу бойову мотивацію плекають вояки УПА, які створили аж три конкуренційні товариства, щоб мати завжди з ким «воювати». Слід не забувати традиційного вільного козацтва, в якому козак завжди й всюди почувався відважним вояком; як поблизу його жінка – один в полі не воїн.

Нашому ювілареві волицькі звички пішли в кров і кости. Наприклад, він до кожного дивізійника звертається по-волицькому: «Ти, ціпаку!». Коли він у дуже делікатному настрої, особливо, коли сталася подія національного значення, тоді його суворість танс, як лід на сонці, й він відноситься до кожного дуже ніжно. Наприклад, коли він довідався, що Товариство за патріярхат проголосило кампанію за патріярхат УКЦеркви, він цілий тиждень титулував кожного: «Ти, ціпачку.»

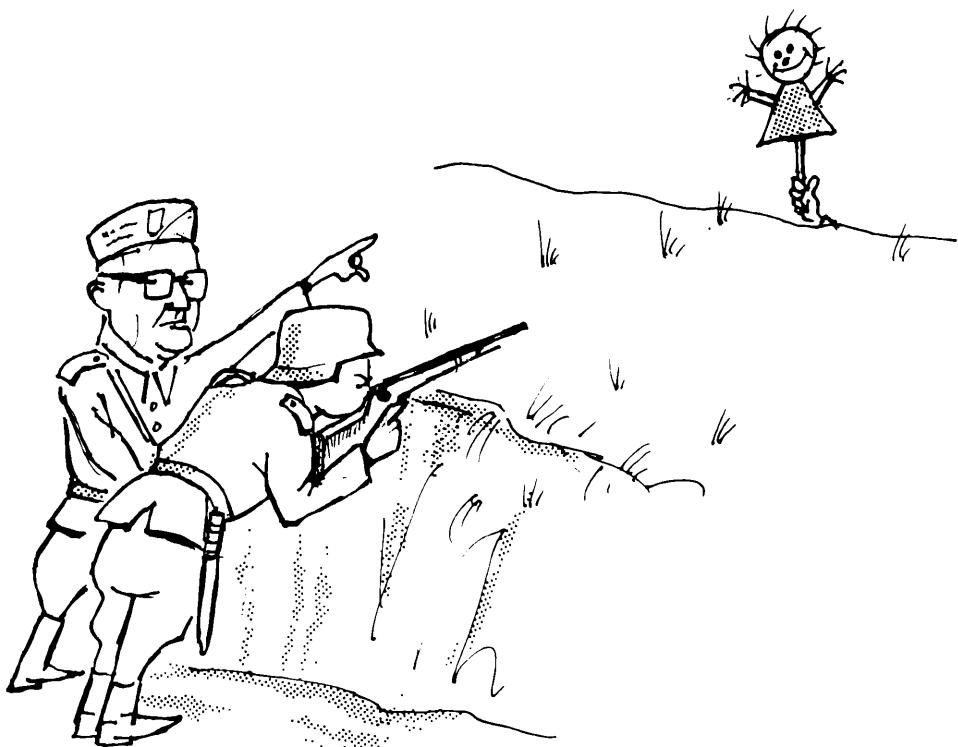
Пройшовши найгізініші хвилини історичної завірюхи, вирвавшись з-під більшовицьких танків під Бродами, побідно вимотавшись з не менш загрозливих дівочих спідниць на Словаччині, переживши вогневі катюші під Фельдбахом, вийшовши живим з-під двох ножів доктора Цурковського, котрий «фіксував» його коліна й клуби в Торонті, наш ювіляр не втратив життєвої радості й бойової мотивації. Наприклад, хоч криває на дві ноги, він все таки підирається тільки одним ціпком. Плекаюч: українську військову традицію, він кожного вечора дивиться на телевізор – на ковбойські драми.

Ювілейні ювілеї ювілярів-дивізійників уже стали традицією, що символічно вказує шлях на майбутнє. А символіка виявляється в подарунках для ювіляра. На першому дивізійному ювілії подаровано голові головної управи сотникові Малецькому кріса – мовляв, іди й воюй

за українську справу, а кріс хай тобі додає більшого авторитету. На наступному ювілею подаровано голові краївої управи сотникові Підгайному шахи — мовляв, зводи партійні баталії на полі шахівниці. Тепер сотникові Гулякові подаровано вигідний фотель і різьблений ціпок — мовляв, ти вже можеш боротися за українську справу з вигідного фотеля. А ціпок матиме практичне пристосування, щоб свого малого племінника Ореста виганяти з фотеля, котрого він завжди «нелегально окуповує», бо любить дивитися на бойові ковбойські програми на телевізорі. (Мабуть, від свого стрижка пішла йому в кісті і кров любов до військової традиції.)

Така вже доля всіх справжніх вояків, яку так влучно описав американський генерал МекАртур: *Soldiers never die, they fade away...* Для українських вояків це значить: вояки не вмирають, вони зникають у тіні...

Торонто, 1971

Пенсійний ювілей сотника Богдана Підгайного

Ювілейна промова

Уже так є, що у житті визначної людини відзначаємо особливий етап її діяльності – громадської, родинної, політичної, військової – ювілейними святкуваннями. Сьогодні ми відзначаємо ювілей нашого визначного побратима Богдана Підгайного. Його ювілей – це відзначення не одного етапу, а всіх етапів його життя, бо це ювілей пенсійний.

Ювіляр наш сидить за столом посередині почесних гостей. Позаду бар для нашої розваги. Оркестра пригребе до настрою. Столи заставлені прерізними смачними стравами. Усі почуються добре й приємно. Це все не сталося само собою, як великий бум-бум, що з нього вибухнув космос, а пройшло теж свої етапи, ось як:

Від дивізійного стрілецького гуртка прийшла делегація до голови Станіці дивізійників сотника Степана Гуляка з проханням відзначити нашого заслуженого побратима ювілеем, бо він іде на пенсію і варт такого ювілею. Його ювілей – це не відспівана пісня з нагоди його емеритури, але рівночасно і відзначення 50-річчя його громадської праці, в яку ювіляр заангажувався у ранньому віці, мабуть, тоді, коли почав заглядати за дівчатами.

Голова станиці; вислухавши делегацію, скликав засідання управи, яке вирішило відзначити ювіляра ювілесем, бо він «файний гай» і такого ювілею варта. При цьому вирішено, що ювілей має бути несподіванкою для ювіляра. І тоді хтось опам'ятався, що той файний гай присутній на засіданні, бо він теж член управи.

Наступні засідання управи вже були більш обережні. Треба було теж вирішити, що подарувати ювілярсі.

– Він був добрий вояк і старшина, то купити йому рушницю, – запропонував один член управи.

- Рушницю він уже має і з неї стріляє.
- Тоді хіба подарувати йому на показ канону, – каже інший.
- Це не годиться, бо ювіляр був у піхоті.
- Ліпше купім йому вудку, бо ювіляр любить ловити рибу.
- Але таку, щоб рибуловила, а не горілку пила, – зауважив інший рибалка.

Як врадили, так і пробували зробити, але ніхто відповідної вудки не міг знайти. Знову повернулися до тієї самої проблеми на наступному засіданні.

- А що ювіляр найбільше любить? – впала комусь добра ідея.
- Та бараболю! – сказав сам голова.

— То купимо йому мішок картоплі? — очевидно, всі засміялися, бо навіть було смішно.

— Сплатімо гіпотеку на його хаті, — запропонував один найщедріший член.

Коли цю попозицію почув сотник Гуляк, відразу замкнув дискусію, хоч ніхто цієї пропозиції не трактував серйозно. Сотник Гуляк про гроши ніколи не любив говорити, а як це ще торкалося його кишені.

Однак ювілей 65-річчя і багатогранної діяльності ювіляра випав прекрасно. Слід підкresлити, що 65 років — це багато років, але, подивишися на ювіляра, не віриться, що він їх назбирав так багато — він не посивів (бо голить свою голову, і ніхто не знає, чи тому, що не має волосся, чи з голівудської моди). Він виглядає кругленько молодо, бо вірить, що на шістдесят п'ятці приходить друга молодість, і ніхто не сумнівався, що він сам найкращий приклад цієї теорії на практиці, хоч він сам уважає, що його друга молодість почалася, коли він приїхав до Канади.

Не вибирався він їхати, бо, як політичний емігрант і революціонер, не міг так просто залишити політичну діяльність так близько рідного краю, в Німеччині. Коли став двійкарем, його швагер в Канаді запропонував йому третій вибір. Він його спровадить до Канади під одною умовою — Підгайний мусить перекваліфікуватися з революціонера, політика — на м'ясара — мусить навчитися робити ковбаси, бо новий світ для старокрайової інтелігенції не дуже надається, — писав швагер.

Підготовляючися до нового поселення, пішов Підгайний вчитися нового фаху, хоч був інженером, закінчивши німецьку політехніку в Данцигу. Його новим «професором» став м'ясар-поляк. Вчив він Підгайногого, як робити ковбаси, й вчив, аж одного разу не витримав..

— Пане, чи ма пан які завуд? — запитався несміло.

— Так, — відповів Підгайний, — я інженер.

— Правдзіви інжінер? — дивується поляк.

— Правдзіви інжінер.

— Пане інженере, — серйозно радить м'ясар, — як пан є інженером, то пан не повинен би робити ковбасу, а повинен їсти ковбасу.

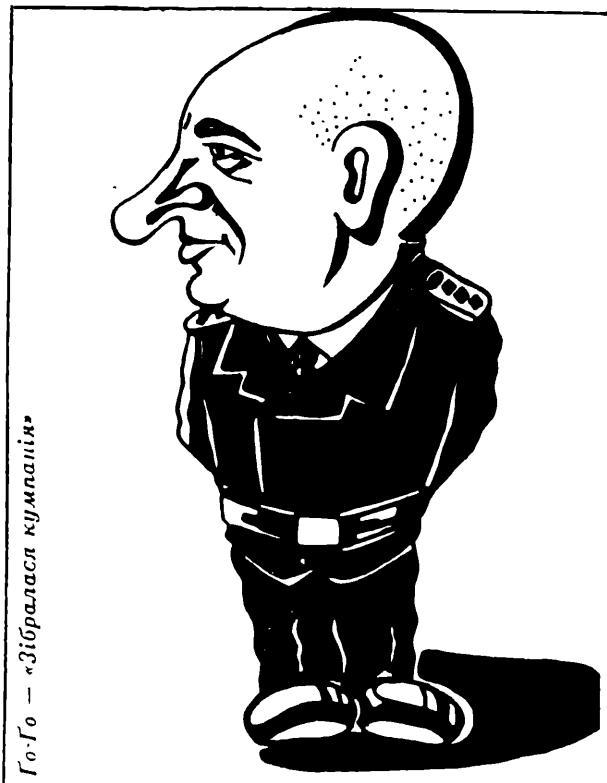
Так Підгайний виїхав до Канади без м'ясарського диплому, пішов до університетської бібліотеки, пригадав математичні формули й дістав працю за фахом інженера. І почувався, немов прийшла до нього друга молодість. Тепер в нього, хіба третя молодість.

Існують теоретики, які твердять, що друга молодість приходить на 50 році життя.; інші вірять у другу молодість на 65 році життя. Тому, хто проповідує «теорію 65-ки», тяжче її доказати, бо він найперше мусить дожити до тої 65-ки й тоді спробувати забути за всі кольки в

боці й інші «приємності» другої молодості. А «п'ятдесятники» ще підкеп-ковують, що «молодці-шістдесятп'яtnики» навіть як дочекаються своєї другої молодості, то будуть тільки «шістдесятп'ятирічними молодцями».

Наш ювіляр – це доказ самим собою живучості «теорії шістдесятп'ятки». Піchnemo від «державшицького» масштабу: ювіляр дістав від держави першого пенсійного чека, якого обіцяв прогуляти по-молодецько-му. На своє 65-ліття він здобув перше місце у стрілянні, побиваючи

Ясенмісяць – *Юлізт - Освітній референт*

Го-го – «Зібралися кулакі!»

*Працював для Культурної
щоб усім було ясніше,
Бо із лисої головки
Б'є о - світло все найбільше.*

всіх «п'ятдесятників». Він навмисне розбив свій старий автомобіль, щоб купив новий. Він взяв нову гіпотеку на хату. Він працює більше надгодин, ніж колинебудь досі у своєму житті, бо мусить платити відсотки. Він був на дивізійній «маланці» без дружини. Він їздить кудись з вудкою на вікенди. Його обрали до комітету оборони традицій Української Католицької Церкви і до комітету за патріярхат, хоч він рідко колиходить до церкви.

Цікава й послідовна його політична діяльність: із двійки (небандерівської), що була трійкою (бандерівською), він залишився одинкою. І кульмінація — його вибрали «головним отаманом» дивізійників у Канаді, щоб він своїм прикладом вказував, як плекавти українські військові традиції. (Традиції муситься плекати, бо традиції існують на те, щоб їх плекати.)

При здібностях і послідовності ювіляра, військові традиції будуть плекатися, особливо більшу увагу присвячуватиме він на стратегічні міркування і плянування. За попереднього «отамана» перші кроки в тому напрямі було зроблено. Хорунжий Владзьо Гузар створив на оселі «Говерля» свій особистий корпус, взявши назву з американського військового лексикону — «паратрупів», які говорляни почали популярно називати «пару трупами». На «маневрах» він проводив десанти «партрупів» — повітряні й морські, призначував майбутніх генералів і маршалів. Обговорювалося навіть вистрілювання ядерної зброї, бо натиснути кнопку може кожний, хто має бодай один цілий палець. Це все відбувалося при великій карті за великим столом, обов'язково при чарці, і наприкінці цих «маневрів» майбутні генерали були готові літати попід небеса, тим більше, що їм тяжко було ходити по землі.

То ж поле до попису військових ветеранів велике. Вони всі повинні взяти приклад з нашого ювіляра, який нічого не боїться і поведе нас сміливо у завтрашній день. Для дружин усіх ветеранів, яким ще не сповнилося 65, залишається одна добра порада: піклуйтесь своїми ними й турбуйтесь за них, бо молодість (хай і друга чи третя) прийде на 65, а тоді може й щось вам перепаде. Тоді з чистою совістю скажете: «Може й було варто натерпітися так довго з моїм старим.»

PS Який подарунок дали ювіляреві? Вирішили подарувати ювіляреві щось таке, щоб його до нічого не зобов'язувало й щоб підкреслювало багатополітичність — чи безпартійність — побратимства. Тому подарували йому шахи — щоб ювіляр, як згадає політичні старі добри часи, зводив баталії на шахівниці...

Торонто, лютій 1971

Мара його знає... Доповідь прочитана на З'їзді дивізійників.

Оце два роки минуло. Ми знову починаємо все наново. Наради, обговорення, бенкет, їдження, роздавання медалів. Світ прогресує, змінюється, і ми з ним. А прийде з'їзд, то якби ніхто цієї зміни не запримічував — все якби стояло на старому місці.

І хоч ворожа рука діє, українська справа стає щоразу важливішою. Однак ми запримічуємо це чомусь запізно й робимо не так, як треба. От хочби згадати про події з недавного минулого: коли в Канаді гостював голова ради міністрів СРСР Косигін, в Торонті була велика мирна демонстрація проти тоталітарного режиму Радянського Союзу. На встиг демократії, мирних демонстрантів побила канадська демократична поліція, яка на своїх автомобілях має такі гарні льозунги: «Охороняємо й служимо». (Хоч питайся: «Кого? Кому?») Що з того вийшло? Арештовано кількох наших людей — а ми їх плач. Нас мирних б'ють! Нізащо! Вимагаємо справедливості. І збираємо гроші на адвокатів. А нам збити б було політичний капітал, що волав би на весь світ: Ми оборонці демократії! Страждаємо за демократію! Нас б'ють за демократію!

Ми мали добру нагоду вийти з свого українського гетто на інтернаціональну арену, створивши нових герой-мучеників за демократію. Бо кожен революціонер знає, що успіх революції залежить від творення герой-мучеників, принесення жертв. Треба було так зробити, щоб кількох демонстрантів проти Косигіна засудив канадський суд, і тоді ми мали б мету для ще більше демонстранцій та заснування нових визвольних фондів — було б кого визволяті з канадських тюрем. А так ми не збрали ніякого інтернаціонального капіталу, а без капіталу не буде відсотків. Залишимося тільки з советськими гулагами, про котрих мало хто хоче знати, бо вони далеко, як у байці, — за сімома ріками й чотирнадцятьма морями.

У нас визвольних фондів, як в Америці асекураційних компаній. Кожне політичне середовище має свій визвольний фонд і до того визвольний фронт. Для скріплення визвольної справи плянують їх об'єднати у світові визвольні суперфонди — бандерівський, очевидно, з бандерівських фондів; мельниківський, очевидно, з мельниківських — для спільної боротьби — бандерівців з мельниківцями — і навпаки...

Дотепер мельниківці мали «Одноцентовий визвольний фонд». «Це на вітві не є смішно», — каже англійський ідіом, — бо що за одного цента визволиш? А конкуренція велика! Тож врешті мельниківці достосувалися до свого політичного клича — «Наша сила в нас самих!» — і назвали свій фонд «Однотисячодоляровий». Це вже велика визвольна справа! Однак при такій зміні з'їздова нова проблема: звідки взяти тисячодолярових визволителів? І знайшли розв'язку. Найзаслуженніші стали почесними членами

фонду, а відомо, що почесні члени не платять внесків; заслуженим, внутрішньо організаційним шляхом, зредуковано суму на одне зеро. Бо й так — що зеро значить? — Це мудра політика реалітетів, — сказали б двійкарі.

В демократичному устрою найперше завдання політиків це — критикувати. Так традиційно найдемократичніші українці закритикують самих себе на смерть. А треба часом себе похвалити, бо українська політична еміграція добилася гарних успіхів. Билися ми за патріархат Української Католицької Церкви, і Папа дав нам нових єпископів... українського «латинського» обряду. Коли прем'єр-міністер П'єр Трудо «образив» нашу громаду, політично заявлюючи, що провінція Квебек у Канаді має більші права, ніж Україна в СРСР, то я думав, що наші політики, притримуючися політичних реалітетів, домагатимуться в Канаді таких самих прав для України, як має Квебек у Канаді. Наша громада, натомість, зробила Трудові бучу: Як Трудо сміє так ображувати Україну?! А Квебек собі: Як Трудо може так понижувати Квебек?!

З тої суматохи мало що не скористав проворно політичний екзекутивний директор Комітету Українців Канади д-р Ярослав Кальба, внісши прохання на високий пост у закордонному міністерстві Канади. На свою біду, з його великим політичним досвідом в КУК-у й знанням більше мов, ніж треба, побоялися д-ра Кальби в закордонному департаменті. Казали колись в старому краю: Що забагато, то часом не добре.

Щоб якось замиритися з українською громадою, Трудо зробив кілька «політичних потягнень». В Торонті він відвідав пансіон для сенаторів ім. Івана Франка. (Ця назва, на мою думку, не робить чести нашему великому Каменяреві, бо він не осягнув «сенаторського» 65-ліття.) В тому пансіоні директоркою урядує симпатично-гостра пані Пастернак. І Трудо поцілувався з панею Пастернак! Щоб цю подію належно оцінити, слід пригадати, що досі ніхто з українських політиків, включно з Президентом УНРади Миколою Лівицьким, не відважився цілуватися з панею Пастернак.

Трудо теж пообіцяв, що в канадських школах навчатимуть наших дітей української мови, бо цю проблему досі не вдалося розв'язати українській громаді, хоч як вона не старалася. Українська громада робить все можливе: буде українські школи, вишколює вчителів і т. д. З того користають італійці — вони хитро-мудро вписуються до українських шкіл. Але нема злого, щоб не вийшло на добре. Українські діти матимуть змогу навчитися італійської мови, що майже така милозвучна, як українська, а знання чужої мови завжди піднімуть інтелігенцію людини. То ми матимемо інтелігентніших дітей від італійців.

Зберігати нашу рідну прекрасну мову мусимо всікими способами й засобами, треба вчитися від кожного й користати зожної нагоди. В Україні, кажуть, знайшли дуже успішну формулу для плекання рідної мови:

— Викладайте українську мову «на русском языке», і з того українці матимуть величезну політичну користь — всі росіяни будуть їх розуміти.

В Канаді ніхто нікому не каже, яку формулу приймати — в Канаді кожному не «по потребі», як в Радянському Союзі, а кожному «по вподобі». Гому життя само вчить, як і що найкраще. Мова не виняток. Українські політичні емігранти відкрили, що можна по-українському комунікуватися англійською мовою. Ось приклад із щоденного життя, як поборювати труднощі політичного побратима. Один побратим хотів розповісти своєму сусідові-побратьмові ще з полону в Італії, які пригоди мав вчора. Самозрозуміло, свій із своїм спілкується тільки літературною мовою.

— Я сидів за рулем і вів свого автомобіля по головному шосе у величному вуличному русі на свою літню резиденцію на довгий кінець тижня.

Почавши так, вже після перших слів завважив, що його старокрайовий милозвучний язык бунтується, а побратим за межею навіть не підніс голови й далі «стриже» траву перед своїм домом. Тоді співучо повторив:

— Я драйвував у великий трафіці по гайвею на котедж на лонг вік-енд.

Сусід зрозумів, підніс голову й навіть вирозуміло усміхнувся. Таку українську мову зрозуміє навіть поліцай італійського роду, й може обйтися без карти, коли злапає «драйвера» української етнокультури за «спідінг».

Італійці ліпше знають, бо мають свою мафію. Ох, ті італійці! Ніби невинно, але так «по-таліянському», тихо підкрадаються, мов злодії, навіть до наших установ. Школи наші їхні діти перебирають, а далі вибрали собі, ніби ненароком, найповажнішу організацію — Українське Національне Об'єднання. Все ніби гаразд, нікому кривда не діється, ніхто нічого не зауважував, аж приїхав з Франції батько з двома дочками. Знайомі хвалять:

— Які гарні доні маєте — вони, як янголи.

Досхочу наслухавши таких компліментів, одного разу не втерпів:

— Що мені з того, що вони, як янголи, коли ніякий чорт з ними не хоче женитися.

— Хай підуть на забави до УНІО, там собі знайдуть своїх хлопців.

Послухав доброї поради батько, і мав великий успіх, бо за місяць обидві вийшли заміж... за італійців. Чи ж то дивно, що наші хлопці лишаються старими парубками чи, як матері кажуть, «бомують»?

Ніби це малі речі, але важливі, бо великі речі виростають з малих, хоч часом стається так, що велику річ знаходиться, без потреби шукання за малою. Таку велику річ відкрив науковець доктора Сас. У газеті *Новий шлях* він опублікував, що ізраїльтяни прийняли християнство від українців. І подає один з найповажніших доказів — спільне слово, яке мають євреї (він пише «жиди») і українці: «маря».

Тілька мара його знає, чому не український, а ізраїльський народ став Богом вибраний?

P.S. I мара його знає, чи ця доповідь до теми на дивізійному з'їзді? Бо кожен дивізійник має свою «мару».

Торонто, червень 1972 р.

З'їзда «програмова» доповідь

Два роки від останнього з'їзду Братства дивізійників так швидко минуло, як батогом траснув. Знову зустрічаються старі побратими по зброй: Великий Майк з Малим Майком, сотник Богдан Підгайний з хорунжим Володимиром Гузарем, хорунжий Андрій Коморовський з сотником Мирославом Малецьким і т. д. Вони немов побачили один одного наново в новому світлі, хоч два дні тому зустрічалися. Але на це є з'їзд, щоб кожні два роки бачити одні одних наново й у іншому світлі. Навіть запримічувати деякі зміни. За останні два роки декому дещо прорідилося чи побльондилося на голові волосся (це з набутої більшої мудrosti); дехто «переформувався» на 10 чи 15 фунтів. Тільки сотник Підгайний далі затримав свою статуру й фізіономію без топографічних змін. Таємниця його вічної молодості полягає в тому, що він щодня голить голову, а «понаднормова» вага маскує всі інші топографічні метаморфози. Змінилися тільки часи.

При більчій аналізі довкілля завважимо, що світ прямує певною дорогою, тільки не знати куди. Щось у світі діється, тільки не знати що. Тож варто час від часу розглянутися довкруги себе й застановитися, де ми.

Американці борюкаються з «Ватергейтом», який угробив американського президента Ніксона за те, що він пробрехався перед американським Конгресом (читай: хотів перехитрити політиків Демократичної партії) і перед американським народом (читай: перед прихильниками демократичних кандидатів), німці врешті позбулися свого канцлера Віллі Бранта, бо йому комуністичні брати з Східньої Німеччини підсунули такого дорадника, який підшукував для свого начальника молодих вродливих дівчат, а сам в той час фотографував секретні документи. Англійці мали досить консерваторів при владі й вибрали лейбористів. Араби змовилися й створили кризу енергії на нафту й бензину. Євреї дочекалися свого єрея, який погодив їх з єгиптянами за американські долари.

На українській ниві виглядає все спокійно. Та чи воно вдійсності так спокійно? Ми маємо свої «ватергейти», різні афери, естаблішменти, диверсантів і провокаторів, тільки в нас це все якось інше виглядає, може тому, що то своє.

Візьміть для прикладу президента США Нікsona. Всім відомо, що більшість українців в США на нього голосувала, а в Канаді всі його підтримували морально. І як він нам за це віддячився? Не був ні на однім святі державности, ані під пам'ятником Шевченкові в його таки Вашингтоні. Що більше, коли Нікsona пріперли до стіни за «ватер-

гейтські тейпи», на яких записана вся його політика, то його найщиріший приятель Брежнєв запропонував політичний притулок у Кремлі. На тих плівках, кажуть, Ніксон дуже вульгарно проклиновав всіх і вся і всіх лаяв, і прозивав — наймасніше своїх приятелів. А українців не згадав ані одним словом.

В нашому політичному житті «ватергейтів», мов грибів по дощі. На жаль, про них ніхто не пише, хоч всі про них знають. Наші «ватергейти» так відомі, що на доказ не потрібно записів на плівці. В тих рідких нагодах, коли сходяться представники українських політичних партій, то не то що нічого для майбутніх поколінь не хочуть записувати на плівку, але навіть не хочуть одні з одними говорити. Пошо? І так один знає, що про нього думає інший.

Один такий «ватергейт» стався на Конгресі СКВУ. З'їхалися люди з усіх кінців світу, радили в найкращому готелі в Торонті, випили цистерни горівки й пива, ходили на демонстрації, танцювали на балі, робили все інше, що вимагає такий широкомасштабний з'їзд, тільки не вибрали нового проводу. Криза провідництва! Чому? А тому, що все це діялося за глухими стінами українського «ватергейту». Ніхто не знає, що там діялося, і півок немає.

Дівізійники були чи не найактивніші під час Конгресу СКВУ. Вони мали свою гостинну кімнату, через яку пройшло найбільше делегатів, що дуже активно пили напої (кожний знає, що без того не буде успішного з'їзду). Все таки Конгрес мав щасливий кінець, як голівудський любовний фільм — «ватергейтці» погодилися залишити старого президента СКВУ, о. д-ра Василя Кушніра, і всі делегати, що ще мали силу й терпеливість витримати до кінця (багато роз'їхалося) заспівали: *Боже нам єдність подай*, вправді без ознак великої єдності.

Час не стоїть на місці. Ми теж не стоїмо на місці, хоч, сидячи, може не свідомі. Ми навіть не запримітили, коли ми привикли до довгого волосся наших хлопців, хоч в не одній сім'ї через довге волосся приходило до ще більшої прірви поколінь, як було з короткостриженими хлопцями. Ми навіть привикли до того факту, що тепер діти не рождається так часто, як колись. Ми не завважили, що жінки ходять в штанях. Ми не запримітили того, що молоді люди тепер не одружуються на те, щоб мати дітей, але на те, щоб купити велику хату й дорогий автомобіль. Коли це придбають, звичайно «гублять потяг» одне до одного.

Подружнє життя і корисне, і цікаве, і часом дивне. Бо чи не дивно, що одружена дочка приходить до матері питатися, що треба робити, щоб не мати дітей. На це запитання відповідь проста й логічна, яку кожний знат у старому краю: щоб не мати дітей треба нічого не

робити. Легко сказати...

Що й коли робити й коли нічого не робити створило не одну пекучу кризу. Найпекучіша криза торкається наших організацій. Вона приходить регулярно, як ніч після дня, коли обговорюється питання, що робити. Тільки ті організації, котрі грають в своїх домівках у карти або п'ють алькогольні напої, ще так пекуче не відчувають цієї кризи. Інші шукають собі клопоту, коли радять, що робити, а як знайти врешті, що робити, тоді нема того кому робити. Це явище можна вважати першим винаходом організаційного «перепетуум мобіле».

Все таки ми добилися гарних успіхів. Український Народний Союз збудував перший український хмаросяг. Наша спільнота лібералізується і модернізується. Наші дівчата виходять заміж за євреїв і чорних без трагічних психологічних потрясень его й життя їхніх батьків. Тепер вони навіть з того жартують.

Ось один побратим, не маючи що робити, проходився в парку. І побачив дочку свого приятеля з чорним. Не міг дочекатися хвилини, щоб своєму приятелеві не розповісти такої цікавої новини. Тож делікатно при першій нагоді сказав йому всю правду.

— Не може бути! — вигукнув батько.

— То ходи зі мною.

Повів його на те місце, де молоді зустрічалися, і, побачивши цю пару, авторитетно, як судя при вироку, сказав:

— Тут маєш доказ — чорного на білому.

Братство дівізійників, як живий організм, теж борикається з різними проблемами, проходить різні кризи, має свої естаблішменти й на-віть «ватергейти».

Хоч у Братстві естаблішменти тримаються кріпко проводу довгі роки, вони відмінні від звичайних інших естаблішментів тим, що на кожних загальних зборах чи з'їздах вони всякими способами, вживаючи хитрощів й інших засобів, руками й ногами відмахуються, щоб їх не вибирали до нової управи. Однак це їм ніколи не вдається, бо воля членства завжди проти їхніх бажань. Велике довір'я? Може й довір'я, а може факт, що кожний член теж хитрує, щоб його часом, не дай Боже, не вибрали до управи.

Братство мало свій «Ватергейт», котрий не називався «Ватергейт», а «Фута-Пас». Різниця не тільки в назві, але й в суті: «Ватергейт» — це готель, а «Фута-Пас» — це цвінттар. Цей факт підкреслює наш національний характер, який більше спрямований на духовно-панаходіні вартості, ніж земсько-світські.

«Фута-Пас» — це німецький цвінттар в Альпах, де поховано кільканадцять дівізійників з табору полонених в Ріміні, Італія. Коли цей цвінттар офіційно відкривали, тоді американське Братство зорга-

нізувало поїздку до «Фута-Пас» і запросило до участі генерала Павла Шандрука, командувача Української Національної Армії, до якої входила 1-ша Українська дивізія.

Канадське Братство заявило, що виступ генерала на такій церемонії політично небажаний, бо може бути інтерпретований як колаборація з німцями. Американське Братство не погоджувалося з такими висновками, а канадське вперлося на своєму. Генерал Шандрук виявився не тільки добрим командиром, але й ще кращим дипломатом, бо на той час захворів, хоч мав вшитий новісінський генеральський мундир. На тому не кінець. Генеральська хвороба не злагіднила «Фута-Пасу», а, навпаки, загострила конфлікт. Американське Братство твердило, що генерал був би не захворів, якби канадське Братство не було таке короткозоре. Були різні наради, були слухані плівки з засідань, були статті в газетах, як про Ніксона у *Washington Post*, а генерал Шандрук мовчав про «Фута-Пас», як президент Ніксон про «Ватергейт». І чомусь нікому не прийшло на думку спитатися лікаря генерала, на яку хворобу він в той час занедужав.

В Торонті Братство видає свій малий *Washington Post* п. н. «Обіжник». Його редактує секретар Місько Піцюра. Він спеціалізується у викриванні українських «ватергейтів», до яких додає свої колоритні коментарі.

Наприклад, в одному випуску він написав таке контролерсійне твердження: «Прaporносці є на те, щоб носити прaporи». Ніби само-зрозуміле твердження. Однак інтелігентні читачі «Обіжника» відразу збагнули, що станичні прaporносці не хочуть носити прaporів.

В іншому числі він написав, що голови дивізійників є на те, щоб носити пиріжки. Підозра до образи *аслика*. Та ні, це був логічний висновок редактора «Обіжника»: дивізійник не буде справжнім дивізійником, якщо не купить собі комбатантського дивізійного пиріжка!

На цьому можна б скінчити цю допомідь, але треба ще заглянути в майбутнє, а воно не таке й пессимістичне, як пророкують політичні пессимісти. Восені відбудеться «балль комбатанта», на якому дивізійники будуть продавати в бару напої. Взимку будуть змагання у стрілянні, після яких «стрільці» дещо розвеселяться при чаці. Цього року буде велика комбатантська подія – усусуси готовуються до нового вимаршу в 60-ту річницю, а дивізійники їм поможуть. Отже, нема причини журитися – якось воно буде.

Торонто, червень 1974

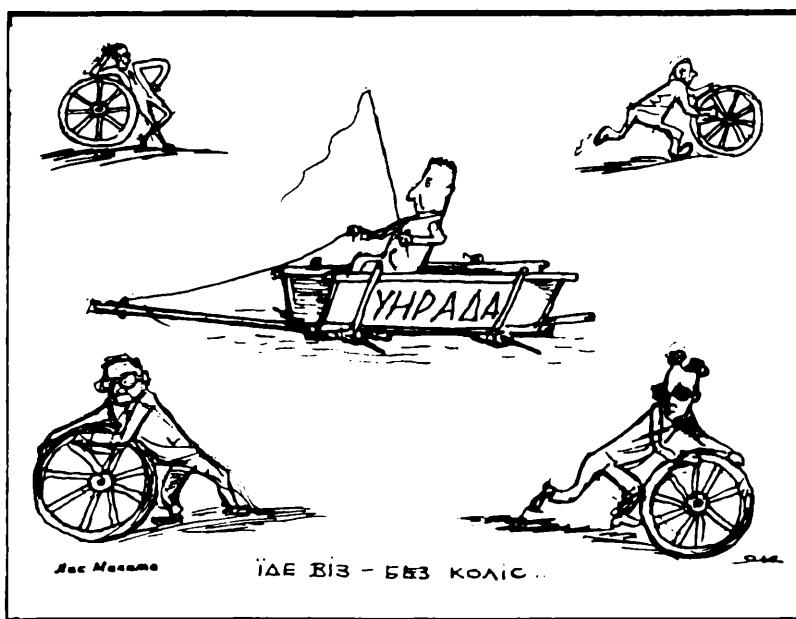
Про легенди і ювілеї — особливо військові

Легенди і ювілеї так тісно з собою сплетені, як пнитки мотузки, що важко — якщо взагалі можливо — встановити, де починаються перші, а кінчаються другі, якщо вони взагалі мають початок і кінець. Ювілеї — це не якісь видумки бізнесменів, які постачають горілку чи продають харчі на ювілейні прийняття; ювілеї — це потрібні для людини й суспільства засоби, щоб пригадати собі минуле, щоб додати до того, що вже при забулося, щоб плекати традиції — одним словом, щоб творити легенди. А легенди потрібні для суспільства на те, щоб святкувати ювілеї. Ювілеї корисні ще й тим, що допомагають людині втікати від сучасного й поринати у приємний світ легендарної минувшини, бо хто сьогодні витримає дивитися на безконечні насильства на телебаченні чи до зануди читати про політичні махінації, скандали й шахрайства політичних, громанських і бізнесових діячів? Ювілеї, як і легенди, можна поділити на різні типи. Є ювілеї родинні — срібні, золоті чи іншометалеві — на яких ювіляри творять легенди про себе й для себе; є ювілеї громадські, на яких творяться легенди про об'єднання і єдність всіх національних сил; є ювілеї політичні, на яких збирається гроші на нові й старі легендарні фонди; є ювілеї кооперативні, на яких святкується легендарні суми грошей, обиротів, активів і пасивів; є ювілеї наукові, які відзначаються під науковими назвами сесій, на котрих учасники цитують із своїх і чужих друкованих і недрукованих праць, щоб підкреслити правильність своїх легендарних висновків; є ювілеї вояцькі, на яких колись легендарні вояки дістають

легендарні медалі і ранги та оспівуються легендарні подвиги легендарних армій, дивізій, полків, куренів, сотень і поодиноких вояків, які носили легендарно сині, червоні, сірі чи іншого кольору уніформи; і, врешті, є ювілей легендарні, на яких творяться нові легенди.

Якщо підходити до систематизації цих явищ за іншим критерієм, наприклад, часовим, тоді можна відмітити, що такі легенди є інстантного або довготривалого характерів.

До першої категорії можна сміло зачислити Світовий Конгрес Вільних Українців, який вже від першого дня свого існування «іstantно» оповився легендарним Серпанком таємничості в громадській орбіті політично-партийної системи. Найлегендарніший є статут СКВУ, котрий на першому місці ставить завдання допомагати Україні й українському народові всіма можливими засобами, але рівночасно дає організаціям право вето на всю діяльність і допомогу, їй, самозрозуміло, ще досі не відомо, як ця допомога мала б виглядати.

До довготривалих легенд належить Українська Національна Рада – цей історичний здобуток української еміграції, легендарність котрого полягає в тому факті, що УНРада взагалі так довго існує, хоч у пій політичні партії зазнавали, як атоми в ядерній бомбі, легендарних розбиваль, фузій та інших політичних реакцій.

Український еміграційний політичний світ так легендарно сконструйований, що навіть якби втрутилася найвища сила і сказала, що буде

нам дана вільна незалежна соборна Україна, якщо наші політичні партії на протязі 48 годин створять коаліційний уряд і привезуть його до Золотоверхого, тоді вислід не важко передбачити. Мабуть, і тоді ми далі залишилися б «нацією державною, але поневоленою». Однаке, не турбуючися тим, ми не перші. Подібна легендарна подія відбулася давно з праведним Ноєм перед потопом світу.

При тому варто підкреслити один факт – ми свої легенди творимо для себе самі й самі їх відзначаємо, не так, як інші народи, які готові навіть продавати свої легенди. Наприклад, росіяни не без успіху продавали легенду про рай на Землі для всього людства, а пімці пробували силою легенди вищості «супермана» запанувати над всім людством.

Але не відбігаймо від теми. Ми взяли на себе завдання обговорити спеціальні легенди і ювілеї – військові. Хай інші дослідники займаються іншими легендами й пишуть про них у своїх виданнях чи навіть в «Енциклопедії українознавства», яка за собою має вже свою понад двадцятип'ятирічну творчу легенду й деякими легендами може конкурувати з «Літописом Нестора».

На початку слід поставити твердження, що всі легенди, особливо військові, потребують певного часу й своєї історії. Чим дальше сягати по них у давнину, тим важче влаштовувати для них ювілеї. Наприклад, щоб відзначити якийсь ювілей з княжих часів, то треба заглянути до літописів з сивої давнини й прочитати бодай історію Грушевського, яка сама собою стала легендарною, і її тяжко зрозуміти звичайному нелегендарному шанувальникові легенд.

Близчі до нас козацькі ювілії несуть більшу небезпеку, ніж старовинні. Не треба далеко йти. Візьмімо приклад з відомого провідника Радянської України Петра Шелеста, який, як каже легенда з Москви, вхопив за горло своїми руками чеського провідника Дубчека за те, що він, Дубчек, скочив задалеко в історичну майбутність, проголосивши новий легендарний клич: «соціалізм з людським обличчям». (Яке обличчя мав тамтой соціалізм? Звіряче? Чортяче?) Шелест у своїй книжці «Україно моя» (не легендарна – а радянська!) – через похвалу козацькій легенді покотився в забуття легендарного атеїстичного аду.

Небезпека на еміграції інша, але все таки небезпечна, в тому, що такий козацький ювілей може влаштувати тільки «Вільне козацтво», котре, крім козацької легенди, не має нічого спільногого з козацтвом.

Про українських січових стрільців кружляє стільки легенд, що їм не треба ювілеїв.

Найкраще надаються на військовий рід святкувань дивізійні ювілії. Дивізійники якраз осягнули такий вік, що вже можуть легенди творити. Крім цього, їм самим не треба творити легенд, бо про них стільки й таких легендарних історій понаписували свої та чужі легендоторвці, що вони нерідко перевищають подвиги героїв Гомера.

Сама назва дивізійної армії легендарна, бо їх стільки було до вибору та кольору, що не варто повторяти неповторного. Скажемо одне, що в останніх часах додаються нові назви, надані в честь ветерансько-цивільних командирів, як от: армія інженера Скіри, армія доктора Дражньовського, армія доктора Малецького.

Що дивізію не можна вважати, в нормальному розумінні, за звичайну, а тільки легендарну армію – це ясне, як місяць у хмарну ніч. Дивізію творено з метою перетворення її в українську національну армію. І вона майже перетворилася на дві національні й кілька регіонально-національних армій. На фронті стала першою національною армією, на сміграці – другою дивізією, тобто другою національною армією. Ще був волинський легіон, що став волинською національною армією. Однак найславніша армія в дивізії була т. зв. бучацька армія, яка не потребує поясень, бо вона постала з легендарних бучачців. (Конкурентами бучацької армії могла бути лише кукурудзяна армія, вояцтво котрої рекрутувалося з добровольців, вилапаних у кукурузяних полях).

Дивізійна легенда не кінчается на самій назві. Її вояк був не менше легендарний, ніж сама назва. Це вже історичний факт, що її вояк був перший в наступі і перший у відступі – піколи «посередині», де найбільш небезпечно. І закінчив бойові дії в легендарному полоні, де з великою відагою й «со страхом божим» мусив відбивати безперебійні напади репатріаційних комісій.

Дивізійні легенди не пропадають без сліду, а передаються в наступні покоління. Наведемо гідний приклад до наслідування.

Одного разу син дивізійника прийшов додому з пластової гутірки. Він похвалився батькові, що на сходинах вони обговорювали українського воїна різних часів і армій. Кожний щось сказав. Один говорив про боротьбу свого батька в УПА, інший – який то сланий усусус був його дідусь.

- Ти напевно щось про мене сказав **Михасю**? – зацікавився батько.
- Сказав і мав найкращий успіх.
- Що таке? – нетерпеливився батько.

– Сказав, що чув від тебе й твоїх побратимів. Що ти сидів чотири роки в англійському полоні, і всі дуже засміялися, якби почули найкращий жарт, – відповів задоволено синочок.

Чому український вояк на протязі сторіч створив стільки легенд? Бо він завжди мав найширше поле до попису в усіх арміях світу, в козацьких походах, в безчисленних повстанських загонах, у своїй легендарній Українській Повстанській Армії.

Сьогодні, не зважаючи на те, що він ужс в цивіллю, далі залишився вічним вояком, хоче він цього чи ні, усвідомлює це чи ні. Наприклад, Братство дивізійників – це ніщо інше, як продовження легендарності української вояцької традиції. Бо чому дивізійник далі одягає братську

уніформу? Одне в Братстві недомагання — це те, що не можна дослужитися вищої ранги, як, наприклад у Вільному козацтві, де не муситься бути вояком, щоб дістати вищу рангу, бо козак всюди рахується отаманом, якщо поблизу нема його жінки.

Найвічніший вояк є в армії УНР, в котрій міністер військових справ надає все то вищі ранги за самий факт довгого віку й нікого із списка активної служби не скреслює, навіть як той вояк уже не служить президентові УНР, а св. Петрові на небесній брамі.

У півці в тому щасливому положенні, що мають більше числа своїх організацій. Хто хоче дієсно воювати, може вступити до одної з них. До

якої він не вписався б, буде в постійній акції проти іншої. Це і правильно, бо чи не каже військова аксіома, що вояк є на те, щоб воювати?

Загальною характеристикою усіх українських вояків на сміграції є те, що вони на відпустці й чекають на велику хвилину, щоб взяти в руки зброю і піти знову в бій. І не одна з їхніх вірних дружин просить, щоб та хвилина скоріше настала...

Легенда ніколи не з'являється, як грім з ясного неба чи спалах політичної партії, — сама з себе. Легенда сучасного вояка твориться на ленді його попередника, а легенда попереднього — на ленді його предка, і так воно продовжується, доки сягає людська пам'ять. Тому було б несправедливо, щоб бодай загально не згадати про наших вояків двох останніх воєнних епох.

Про вояків з 1-ої світової війни легше говорити, бо вони залишили багато писаного й неписаного матеріалу. Про них співали пісні — радісні й сумні, романтичні й ностальгічні, про них складали вірші. Ними тішилися й за ними тужили дівчата в своїх снах. Вони йшли в бій з піснею на устах, затягаючи: «Гей, там у Вільхівці, там дівчина живе»; вони йшли на патрулі з єдиною метою — знайти й поглянути на ту дівчину. Хоч на карті не було Вільхівців, вони їх знаходили. Очевидно, в бравурі, задалеко зайшовши, під тиском сил противника, втікали через вікна за-

лишаючи за собою таке, що навіть Роман Купчинський побоявся згадати у стрілецьких піснях. Через якийсь час в армії почало бракувати спорядження, а патріотичне українське жіноцтво почало ходити у військових штанях...

Хоч вояки обох воєн мали цю саму мету, проте в них можна запримітити великі відмінності. Коли вояк 1-ої світової війни отримав романтизм з геройством, то вояк 2-ої світової війни втопив романтизм у геройстві. Коли вояки з 1-ої світової війни дозволяли собі програвати коней в карти, то їхні колеги в 2-ій світовій війні часом були такі голодні, що радше були б коней їли. Бо коли перші, повні романтики, йшли з війська додому, навіть без відпустки, то другі йшли до війська, без покликання чи з картою покликання до неромантичного «Бавдінству».

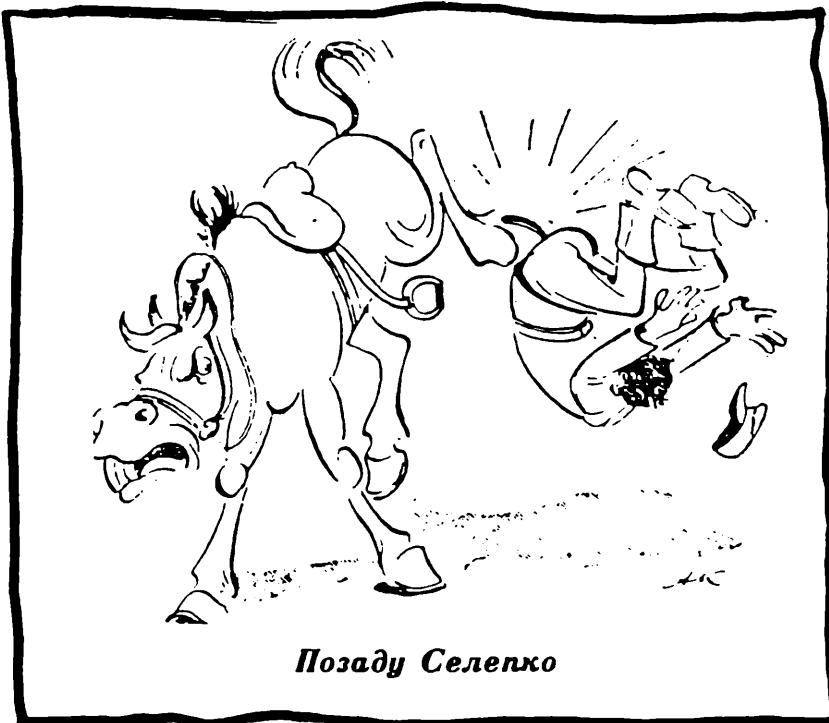

Попереду Цялка

Коли вояк у 1-ї світовій війні співав, що готовий проливати кров і навіть вмирати «у край зруба, коло зламаного дуба», то вояк у 2-ій світовій війні готовий був наставляти свою грудь гострій кулі, з одним

тільки застереженням: це повинно статися «о пів до другої години» — радше вдень, ніж вночі, щоб усе було видно.

Коли перші широко реготалися, то другі тільки всміхалися. Коли перші створили свого легендарного героя в ранзі сотника Цяпки, котрого кобила не могла добити копитом, то другі здобулися на легендарного Селепка Лавочку, який приховувався під різними рангами, як от: унтер-селепко, селепко, оберсебелепко, котрого кінь скидав ще поки він виліз на сідло. Такі різниці можна б наводити в безконечність.

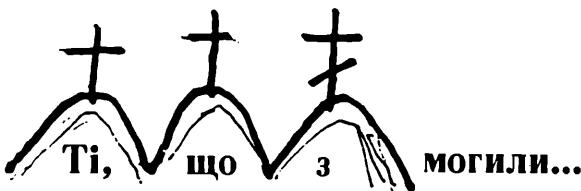

Позаду Селепко

Однак вояк у 1-ї світовій війні так само, як вояк у 2-ї світовій війні був високопатріотичний, хоч знову дещо відмінно, бо дві різні епохи вимагали різних підходів і достосувань, відмінного думання і діла. Якби це не тлумачити, проте ясно виходить, що українські вояки виросли на таких самих легендах. І коли наш народ має такі славні легенди й таких легендарних вояків, він ніколи не вмре, не загине...

1975

P.S. Сьогодні маємо незалежну неніку Україну, і вояк нової Української Національної Армії (нації «уже непоневоленої, але ще не зовсім державної») має фундамент легендарної військової традиції, на котрому збудує легендарно сильні збройні сили.

Народні вірування не переводяться серед вірних і віруючих українських поселенців, хоч вони живуть в добі щоразу численніших атеїстів і агностиків. Якщо в народі тверді вірування, вивезені з краю в поселення, то й невірний Тома в них повірить, бо вірування йдуть впарі з народом від временів літ.

Колись, в рідному краю, в ніч під Івана Купала, непомітно в лісках над річками з'являлися водяники, русалки, буревісники, чарівники, ті, що греблі рвуть, щоб скрито погуляти, пожартувати, повеселитися. Вони прибиравали людський ~~вигляд~~ тільки спостерегливе око могло щось незвичайного запримітити, юли їх несподівано застукають під час їхнього ритуалу. На Запорізькій січі козаки-характерники мали свої вірування і ритуали.

Хоч багато води пропливо в річках від тих романтичних часів рідного краю, в поселеннях майже так само в ніч під «американського Івана Купала» – *Labov Day*, під верховинською могилою непомітно збираються новітні водяники, буревісники, «ті, що греблі рвали б, якби могли», переємники козацького духа – характерники, всі в одній особі – «ті, що з могили»...

Вони в своєму гурті розвеселяються по-своєму: з піснею на устах, «...жи гостра куля грудь мою пробила... о пів до другої години»... «... Ой, коню, мій коню, не стій наді мною»... Вони модерні лицарі залізної остроги, овіяні духом одвічної стихії. Вони – «ті, що з могили»...

Їхній зліт не вривається, коли перші півні запіють, вони кожного дня до пів до другої години ночі не знають границь ні в часі, ні в просторі. Вони пірнають в минуле, шибають під ісбесса в майбутнє і навіть «попадвага» їхнього тіла не заваджає легкості їхнього духа. Коли вони зіб'ються довкола спіритуальної карафки, то їм немов виростають крила, що тіло рвуть до бою у фантастичний світ здіснених і нездіснених мрій. Тільки на їх головах волосяні сріблісті авреолі прояснюють тъм'яну темряву верховинської ночі.

За ними ходять «мавки-хоронителі», стежучи, щоб пічто з них не зник поза могилою в темному ліску. І ніхто не зникає, аж поки не виберуть Головного Могиліяника. Щойно тоді, як непомітно з'явилися, так непомітно знають у поєтряних «огняних колісницях» і в суходільних «сталевих самоперах».

Коли настане час, знову понесеться голос Головного Могиліяника з електронної сурми «Мами Белл» і поспішить послання через «Бабу Пошту», закликаючі до нового злету. Не всі почують той голос, але ті, що почують, полетять під верховинську могилу й літатимуть туди доти, доки не перетворяться, як літаючий голляндець, у легенду, яку передаватимуть з покоління в покоління про «тих, що з могили»...

«Верховина», 1977

Організація майбутньої української армії

‘Від автора:

Журнал “Вісті Комбатанта” в ч. 2/1975 розписав конкурс на статті на військові теми. Досі ще не з'явилася жодна стаття і, щоб бодай частинно заповнити цю “прогалину”, я рішився “позаконкурсово” взяти участь в конкурсі. Однаке, якщо б жюри взяло до уваги мою статтю і признало за неї нагороду (а вона такої нагороди варта), я, із своєї вродженої скромності, пожертвую тану заслужену нагороду на пресфонд “Вістей Комбатанта”.

Писати на тану тему як “Організація майбутньої української армії” може бути трудне, або легке діло, залежно від того, як до цієї теми підходити. На цю тему можна написати велину книгу, базуючи її на дослідах історичного характеру українського та чужих військ; можна було б вибрати фантастично-наукову форму, вводячи в дії майбутні космічні кораблі, міжпланетарні супутники та інші форми й роди зброї і воянів метафізичного майбутнього; можна б взяти за зразок в'єтнамську армію визвольного фронту, тим більше, що вона ззвучить якось фаміліярно; можна навіть було б розв'язати цю проблему одним реченням, наприклад, “українська майбутня армія буде наймодерніша” або, парадразуочи Остапа Вишню, “українська армія? — янась вона буде”. Проте, треба притримуватися приписів конкурсу, й тому питання організації української армії розглянемо на принаймні 6 сторінках машинопису, а підхід візьмемо практичний: на що ми здібні, яка буде політична ситуація, які можливості. Постараємося танож прийти до певного нінцевого висновку. Можливо читач з ним не погодиться, але на це він має своє право.

Щоб як слід можна було обговорювати тану серйозну справу, а до того в комбатантському журналі, треба спочатку устійнити певні заложення, тісно пов'язані з організацією кожної армії. По-перше, кожна армія світу складається з воянів, і то молодих, а у нашому суспільстві, як в “діяспорі” та і в Україні, запримічується чимраз менше народженъ, тобто, буде брак молодих воянів. По-друге, кожна армія має за завдання обороняти і захищати свої сім'ї, жінки, діти, матері, нареченні — а в нашему суспільстві чим раз більше “старих парубків” і “старих панян” — це може й добре, бо майбутня українська армія буде мати легше завдання і менше людей до охорони. Очевидно, що також другим неписаним завданням кожної армії є “брати під охорону” дівчата й жінки свого противника, особливо гарні. По-третє, кожний вояк у кожній армії вишколюється, щоб вмиряти за свою справу, хоч він, парадонсально, бажає, щоб яннайшвидше й яннайбільше його противників вмирало за їхню справу. По-четверте, кожна армія, крім воянів, мусить мати

своїх командирів на те, щоб вони думали за своїх підлеглих, яким звичайно забороняється думати. По-п'яте, конніне військо мусить мати зброю, уніформи тощо. По-шосте, кожна армія пов'язана з певною дозою романтики, яну в наш час називають сексом. Ця справа не потребує особливого пояснення, бо в наш час "нової моралі" воян має всі можливості розвивати свої здібності у цьому напрямі. Врешті, кожне суспільство, поки сягає людська пам'ять, мало сяку чи таку армію, основним завданням якої було вигравати війни. Не вина армій, що вони часто мусіли програвати війни, а вина в тому, що завжди було забагато армій, і якась з них мусіла танок силою обставин програвати. На кінець можемо висловити основну думку, якщо військо є на те, щоб провадити війни, то що було б, коли б з історії людства усунути війни? Але не забігаймо задалено наперед...

Другою проблемою при організації армій, не виключаючи української, є ставлення суспільства до війська; чи загал людей вже дійшов до такого ступеня розвитку, що може зрозуміти й пояснити, чому молоді хлопці (чому не дівчата?) мали б охоту йти до війська й бажали б вмирати, коли вони звичайно щойно починають жити; чому вони у війську мають слухати наназів людей, які можуть бути дурніші за них; чому вони мають чутися гордими в уніформах, які на них звичайно не пасують? Але це справи другорядні й не суттєві, бо конніна держава мусить мати армію і ми не можемо пасти задніх.

Коли уважно читати історію людства, побачимо, що це нішо інше, як тільки описи різних боїв, битв, війн; що всі голови держав, політики, посередньо чи безпосередньо, залежні від армії. І як вони усі, не залежно в якій державі та в який час існували й діяли, добре влаштувалися, вважаючи, що військо повинно бути аполітичне й апартійне. Це, правда ні тепер, ні перед нашими часами, не завжди вдавалося, бо в арміях танок проходила еволюція, яка часом кінчалася революцією, що, очевидно, залежало від здібностей командира. На світі багато таких прикладів: Цезар став диктатором завдяки побідам своєї армії, Наполеон — королем, Франко — генераліссімусом, а "фрайтер" — Гітлер головономандуючим. Такі вонді мають багато користей, хоч би навіть тому, що можуть собі надавати різні відзначення і медалі, не зважаючи на статути різних напітул. На наших очах бачимо, як Іді Амін причіпив собі найвищі відзначення, не тільки свої, але й англійські та німецькі.

В українській історії танок видна така еволюція: армії різних часів прибрали різні форми й винонували різні функції. Наши князі використовували армії на війни із своїми братами, вуйками та іншими родичами. Козаки, які перші завели демократію у свому війську, вибирали своїх отаманів, щоб потім їх скидати, а рівночасно захищали свободу людини, щоб на кінець захищати російську імперію, яна зовсім снасувала права людини. У новіших часах Січові стрільці воювали під прaporом австрійського цісаря проти козаків під прaporом російського царя, а у найновіших часах український воян нарешті виринув на міжнародну арену, бо воював не тільки у російській, але навіть польській, німецькій, канадській та американській арміях. Очевидно,

що після війни, природнім шляхом, почалися творити різні комбатантські організації, яким важко було договоритися, як мала б виглядати майбутня українська армія. Але тепер усе це поза нами, як В'єтнам поза американцями, й ми можемо спокійно засісти "за круглий стіл" "Вістей Комбатанта", щоб опрацювати організацію, склад, озброєння, впоряд, уніформи й усе інше потрібне для майбутньої української армії.

Але при такому обговоренні насувається перша трудність: від чого починати? Тут аж напрошується починати від того, що найважливіше для армії — від зброй, бо, щоб мати армію, треба її чимось озброїти. Але тепер це коштовна річ. Один танк коштує тепер більше, ніж хмаросяг Народного Союзу, не згадуючи вже літанів чи атомових бомб. Хіба прийдеться починати збірку на новий "фонд української зброй". Але залишім цю справу для наших політинів, а передім до інших деталів.

Кожний знає, що кожна армія потребує своєї держави, бо її головним завданням є обороняти кордони своєї держави. Ми бодай у такому щасливому положенні, що маємо "державу" і навіть маємо "кордони", але не потребуємо їх обороняти, бо це за нас робить хто інший дуже солідно — нікого не пуснає ані сюди, ані туди. Щоб мати армію, також треба мати вояків, а де ми їх наберемо, коли вони вже служать у "своїй армії" і там навіть займають високі командні пости.

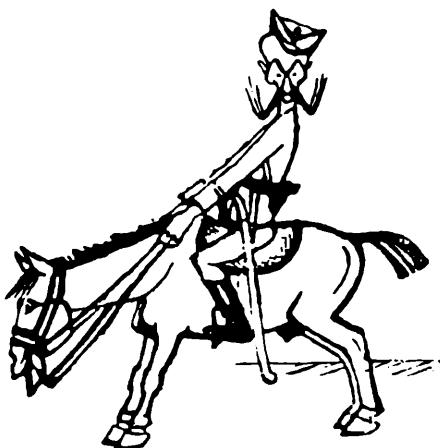
Але не будьмо пессимісти й уявімо собі, що прогнози Альмарина і Сахарова сповняться і що ми опинимося у своїй державі із своїми кордонами, що Америка визнає Україну й пришло до Києва, а може і до Львова, свого амбасадора, що Росія стане мирним сусідом, а Польща, Румунія і Угорщина не буде мішатися у чужі справи, й що український уряд (на чолі з ким?) дасть заклик (або наказ) до української патріотичної молоді голоситися в лаві Української Національної Армії — але, гов — чому "національної"? Чому не "народної", або "сувореної", або "націоналістичної"?

Далі припустім, що до нашої армії зголоситься більше добровольців, ніж до Української дивізії в 1943 р., що тоді з ними робити? Напочатку їх треба вмундурувати. Але в який однострій — американського, німецького,sovєтського чи може іншого покрою? А може прийняти козацькі шаравари й жупани? Вони, мабуть, були б найвигідніші, бо це не тільки добрий й романтичний однострій, але й добрий сховок, наприклад, в шараварах можна носити не один бохонець хліба і немало куль, а жупаном можна не тільки накриватися, але навіть сховати дебелу дівчину. Це дуже спопуляризувало б українську армію.

Після умундирування треба вояків скликати на збірку й командувати ними. Як збирати цих рекрутів? У один ряд, два, три чи чотири? Здається найінтецією буде збирати їх у дві лави, менші спереду, а більші ззаду, бо в такий спосіб ніхто не зможе дуже марнірувати. Згодом має впасти перша команда, яка має привернути увагу рекрутів. Але як? "Струнко!", "Позір!", "Бачність!" А може прийняти з нової церковної мови — "Будьмо уважні"? А згодом: "направо" чи "вправо", "глянь" чи "дивись" — а може "вліво"

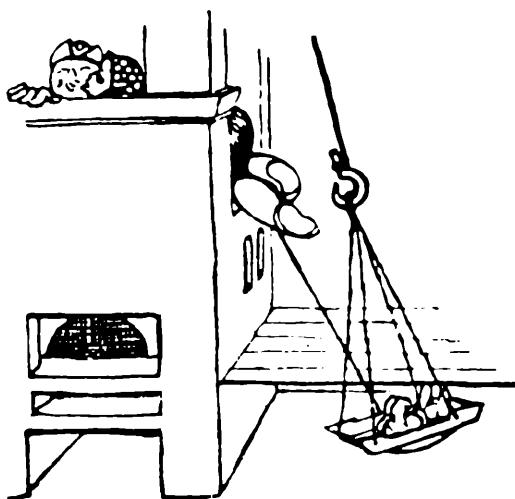
БО ВІНА ВІНОЮ

Рис. М. Бутовича — 1925

Попереду Цяпка,
Під ним кінь дрімає,
А як гляне, дівчат серце в'яне,
Страх збірає.

Кажуть, прийди стрільче!
Дам сира, сметани —
Як вже ясне сонце згасне,
Ніч настане...

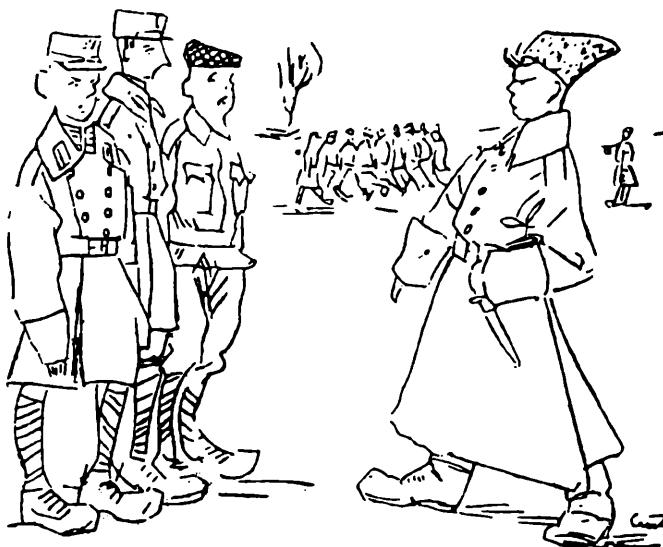
Так то при обозі
Вік свій коротаєш.
Куди підеш, бідні молодиці
Потішаєш.

чи "наліво"? Треба б звернутися по вказівки до наших науковців, але до кого? До Вільної Академії Наук чи до НТШ, а може до проф. Рудницького? Отже, бачите, скільки труднощів треба подолати, щоб тільки зібрати реєрутів і ними командувати, а де вправи, вишкіл, стріляння, бомбардування, і т. д. і т. д.?

СТРІЛЕЦЬКИЙ ГУМОР

"Самохочник" — 1915

Рис. О КУРИЛАС

— Ви чим є в цивілю?

— Артист-маляр.

— То беріть фарбу і йдіть малювати підлогу.

Після кожних вправ вояк (а може боєць?) стає дуже голодний. Харчування в українського вояка дуже важлива й сномплікова справа. Вдома той самий чоловік нормально єсть, може навіть працювати цілий день на одній страві, а піде до війська, тоді відразу його метаболізм перевертается догори ногами — не може наїтися, не залежно скільки й що йому давати. Це ми знаємо з австрійської, польської, німецької та інших армій. Вояки писали додому безупинно: присилайте харчів. Справу харчування ще більше комплікує смак українця. Знаємо, що без голубців, вареників і квасної сметани йому не обйтися. Отже, спершу, ніж організовувати українську армію, треба подумати над організацією штабу фахівців від ліплення вареників і

голубців, бо без них українська армія стратила б свій національний характер. А проблему залізної порції для вояка, мабуть, і не дастися розв'язати. Дати йому в консервах голубці й варенини, тані як виробляє українська фірма "Ессенс Пенерс" в Канаді, й назати йому їх носити у свому наплечнику як запас на лиху годину, — не до подумання. Який українець це витримає? Вони будуть йому стояти перед очима вдень і вночі, поки він їх не з'есть. Ми також знаємо, що український вояк різних армій був здібний на найбільші геройські вчинки й акробатичні штуки, щоб тільки дістати додатковий нусон сала.

Тепер повернімся до озброєння і виряду інженного вояка. Найперше треба вирішити, чи нашим майбутнім воякам потрібно буде багнетів. Думаю, що тан, бо ця зброя дуже себе виправдала. Ця зброя мала, як вояк її причепить, багнет буде теліпатися коло нього, чи він цього хоче чи ні. Багнет дуже корисний прилад, його можна вживати до копання — як наші предки розповідали — бараболі, коли вояк голодний, до чищення черевинів від болота та, якщо його добре нагостити, навіть до голення, коли б у майбутній українській армії забракло американських "бондід" лез. (Треба наперед пла-нувати різні непередбачені видадки.) Другою обов'язковою частиною озбро-єння мусить бути пояс, бо, якщо буде багнет, то треба його на чомусь по-вісити. Пояс, як пише В. Гайнє у своїй книжці про Українську дивізію, був також психологічним середником для українського вояна — щось в роді мо-дерного "ел-ес-ді" чи "спід" — він регулював при допомозі пояса ситість. Коли вояк був голодний, він стягав свій пояс на животі на одну чи дві дірки більше — залежно від почуття голоду й величини живота — і чувся ситий. Шлейки треба рішуче віднинути. Ануж відрівтися гудзик від шлейки чи сама шлейка трісне, що тоді станеться? Очевидно, будуть спадати штаны, вояк стратить свою мобільність перестане бути вояком. А тепер щодо кріса. Чи кріс — а може рушниця, карабін, гвинтівка, гвер? — буде взагалі по-трібний у майбутній армії? Мабуть, ні, бо вся зброя буде тан змеханізована, завтоматизована, скомп'ютеризована, що буде стріляти автоматично по цілях вдень і вночі, без потреби витрачати час і гроші на кріси. Кріс ще може пригодитися на паради, але без нього можна також обйтися. У крайньому ви-падку, для парад можуть служити палиці, як це колись мало спортивно-пожар-не товариство "Луг" в Галичині.

Може дехто занизити, що при обговоренні такої теми як організація майбутньої армії не треба витрачати паперу на такі дурниці, як тут робиться, але прошу затямити, що з дрібниць складаються великі речі. Ми всі знаємо,

що не раз і не два, через якусь дурну шрубку, що коштувала 10 центів, цілий космічний корабель, який коштував мільйони доларів, не міг піднятися в простори. Це також стосується і до армії.

Ми зупинилися трохи довше на воянах, але понад ними є підстаршини (чи підофіцери?), старшини, — нижчі, штабові і вищі — а далі, генеральний штаб та головнокомандувач. Чим вище йти, тим вони більш скомпліковані і більш коштовні, хоч часом менш потрібні. Бо чим вища ранга, тим краще ці старшини харчовані, краще вбираються, сплять на кращих ліжках, їздять кращими автомобілями, дістають більші платні, не залежно чи вони служать у буржуазній, робітничо-селянській чи іншій народній арміях. Цю проблему в деякій мірі розв'язав Ізраїль, у якій вояк навіть має право назвати свого генерала "сановабич" — по-українському "с. с." — якщо маєте на це причину.. Але в українській армії це не до подумання, бо, по-перше, ми не євреї, а по-друге, у нас, бодай у західній вітці, виявляється велика склонність до титулування і підвищення у рангах, а по-третє, в нашій мові нема такого відповідного слова, як "сановабич" (тому його вгорі перекладено в спороченні), і наш генерал напевно дуже образився б, якщо його так затитулували. Міг би навіть програти битву, або що гірше перейти до ворога..

Ми також вже згадували, що армії існують на те, щоб воювати. Якщо янась армія довго не воює з ворогом, тоді вона звичайно починає воювати сама з собою: Вона ділиться на франції, як наша УНРада чи ОУН, і направду починає стріляти таки по своїх воянах — а воювати може за владу, за становища, за ідеологію — за все, що людина може видумати. Якщо прийняти таке положення за правдиве — а його важко збити, бо ми, як колись, так і тепер, маємо безліч прикладів — то тоді пощо втримувати армії? Мабуть, досі майже всі велики мужі, а з ними й менші, вважали; неправильно, що на втримання миру треба сильної армії. Американці навіть вступили в першу світову війну на те, щоб "звоювати" всі майбутні війни. Зате вони мали другу світову війну, корейську, в'єтнамську й що більше опинилися з обмаллю бензини для своїх автомобілів. На це є проста розв'язка: розв'язати всі армії і не буде нам вести воєн.

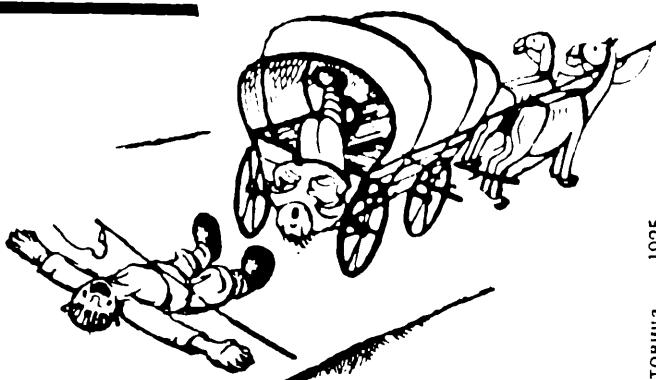
Мілітаристи й інші політики, а з ними більшість людей, будуть твердити, що така пропозиція — це ніщо інше, як утопія, нереальність. Це правда, але подорож на місяць також була утопія сто років тому. Проте, найбільшою перешкодою для осягнення цієї мети є сам вдача людини. Тана вона вже є, що завжди хоче воювати, як не в армії, то бодай вдома із своєю дружиною чи дітьми. Якщо навіть Господові Богові, який післав на Землю свого Сина з завданням змінити людину й спасти її, не вдалося цього осягнути, то що ми мерзянні можемо зробити. Ми можемо пробувати — а українці це навіть на практиці застосовували й застосовують. Хоч ми самі думаємо, що терпимо на комплекс меншевартости, але коли проаналізувати нашу поведінку, як народу, й його осягнення, ми стоймо далеко попереду всіх інших народів на світі, і з цього ми повинні бути горді. Ми миролюбний народ. Нікого не зачіпаємо. Коли нам навіть треба було організувати армію, вона була де-

монархична, навіть більш демократична, ніж армії в демократичних державах. І то сотні ронів тому, ще поки в колисці демократії — ЗСА гуляли свободно індіяни й не було чорних невільників.

Ми також підсвідомо відчували, що армії завжди воюють, як не з ворогом, то зі своїми. Тому ми вибиралі менше лихо й ішли воювати в різних арміях. Це також має моральне виправдання, бо ми завжди можемо сказати — ми не воювали добровільно — нас заставляли воювати наші вороги чи обставини — навіть, якщо ми мали стріляти по своїх по другому боці фронту. Також у нас ніколи не було побіджених, бо ми були у всіх арміях, а одна з них мусіла виграти. Навіть тим українцям, які були в тій армії, що програла, було легше, бо їм в полоні могли допомагати українці з армії, яка виграла війну, як наше приповідна "свій як свого вдарить, то бодай скривиться". Отже, пошо нам армії, які коштують багато, приносять клошки й створюють різні проблеми. Ми у крайньому випадку можемо створити легіон, або дивізію, або навіть український фронт — це так у безвихідному становищі. Але ми можемо ще дещо більше зробити у цьому напрямі — і то без великих коштів, а саме: вести постійну пропаганду у всіх арміях світу, а особливо у арміях наших сусідів, щоб вояни відмовлялися воювати не тільки з воянами ворожих армій, але й із своїм цивільним населенням, щоб вояни відмовлялися послуху своїм генералам, — хай вони йдуть на фронт і б'ються. Тоді напевно інанше виглядала б інвазія Чехо-Словаччини, а навіть ціла історія людства. А на питання, як мала б виглядати організація майбутньої української армії, є лише одна відповідь: так, як будуть виглядати організації тих армій, в яких українці будуть служити. Українці не повинні турбуватися про майбутні армії, але про те, що вони про себе думають і чого хочуть.

БО ВІЙНА ВІРНОЮ

1975

А вже, не дай Боже,
Як заснеш на возі,
Впадеш з воза та й заб'єшся
При дорозі...

Рис. М. Бутовиця — 1925

Вечір «невідомого селепка» (Гумористична інсценізація)

Станиця дивізійників у Торонті, за старих добрих часів, улаштовувала т. зв. «вечори» для відзначування своїх членів чи інших комбатантських діячів з нагоди їхніх успіхів чи просто для розваги. До останньої категорії належав «Вечір невідомого селепка», на котрому, бодай символічно, відзначено найкращого члена Станиці.

Дієві особи:

Кандидати на «Невідомого селепка»:

Маркіян Когут — за те, що він, малого росту, грубенький, однак найзавзятіший спортсмен-відбиванкар, що зорганізував для дивізійників відбивакову дружину й під час гри старається відбивати кожний м'яч, хоч це рідко йому вдається.

Євген Логаза — за те, що найоригінальніше схопив на фотографії селепківську позу на дивізійній «Маланці».

Дмитро Ковч — за найкращі селепківські «джовки»-жарти.

Андрій Коморовський — за те, що був головою Станиці.

Василь Верига автоматично з своїх багатьох функцій у прерізних організація і з уряду головства у Крайовій управі Братства.

Богдан Підгайний — за те, що був головою Крайової управи Братства.

Михайло Рудзік — за те, що має всі дані типового селепка.

Д-р Василь Сірський — без причини.

Гости за почесним столом

Члени Академії невідомого селепка (жюрі)

Конферансъє

Ява перша

Конферансъє (схвильовано): Достойні Пані і Панове!

Містерія принаджує людей різного віку й всякого стану. Так сьогодні увечері, як видно з вашої численної присутності, містерія Невідомого селепка принадила вас сюди. Може тому, що це невідома подія, а може тому, що в кожному з нас сидить щось із селепка, й ми в цьому «невідомому селепкові», якого вибір проголосить наша Академія, побачимо частинку себе.

А тепер дозвольте мені пояснити, як і що довело до цієї імпрези Невідомого селепка, який довше не може залишитися невідомим, бо коли його проголосять, стане відомим селепком.

Отже, почнемо з самого кінця...

Як ви не раз читаєте в поважних статтях у поважих газетах і журналах, кожна вагома подія починається ось так: «Як водиться в кожному культурному й вільному світі»... Наша імпреза напевно матиме не тільки «культурний і вільний» початок, але і кінець.

Отже, як водиться в кожному культурному світі, в культурних світах існують культурні установи — політичні, наукові, мистецькі, фільмові, телевізійні, спортивні — усіх їх не перелічиш. В українському культурному світі існують теж подібні культурні вільні установи, як от: Українська вільна академія наук, Наукове товариство ім. Тараса Шевченка, АДУК, літературні, мистецькі і т. п. клуби, створишення, товариства і т. д.

Однак український культурний світ не має таких інституцій, які існують в американському культурному світі, а саме: не має фільмової академії, яка кожного року роздає нагороди у формі славної статуйки «Оскар», чи телевізійної академії, що призначає нагороди «Еммі» або театральної чи музичної академій.

Щоб дещо заповнити цю культурну прогалину, Братство дивізійників, яке завжди стояло в авангарді розвитку культурної і вільної думки, вирішило створити «Академію невідомого селепка». Ця «Академія невідомого селепка» перетвориться в «Академію відомого селепка», а згодом в «Академію відомих селепків». Як годиться, першим президентом Академії став голова Станіци Левко Бабій, а всі, що тут прийшли стануть автоматично членами Академії. Тож не кремпуйтеся, чуйтеся, як почувається кожний між селепками.

Згадуючи першого президента Бабія, слід дещо «академічного» про нього сказати. Як виявили досліди, в нас люди мають прізвища «Бабій» і «Баб'як». Бабій — це той, що «бігас за бабами», а Баб'як — це той, що «втікає від бабів».

Тепер дещо про селепка.

В словниках не знайдете слова *селепко*. Чому? Це годі пояснити без наукових дослідів. Я тільки можу обмежитися до історичної усної словесності, а, згідно з найкращим дивізійним істориком Василем Веригою, — те, що почуте, і що згодом буде записане, стає історією. Тому сьогодні ми стаємо свідками й одночасно учасниками історичної події, пов'язаної з постаттю селепка.

Про селепка одне певне можна сказати: Юрій Тис-Крохмалюк написав *Щоденник Селепка Лавочки*. Цехто твердить, що Юрій Тис-Крохмалюк винайшов селепка. Так, він «улітературнив» постать *Селепка*, якого охрестив *Лавчокою*, але селепку мусив існувати перед *Селепком Лавочкою*. Сяк чи так, не будемо сперечатися, що автор *Щоденника Селепка Лавочки* так спопуляризував слово *селепко*, що воно стало всенародним, і тепер всі до нього мають рівне й демократичне право.

Слово *селепко* може мати універсальне застосування у спілкуванні людини з людиною, бо це таке слово, з висловом котрого можна асоціювати різні можливі й неможливі нюанси становища й обставини. Ось пару видозмін: прозаїчне – *селепко*, романтичне – *селепценю*, *селепцьо*, *селепочко*, драматичне – *селеп*, *селепій*, *селепище*. Його можна вживати й у філософічному вислові, бо, наприклад, *оберселепко* й *унтерселепко* краще віддасть сенс Ніцшового *юберменша* й *унтерменша*.

Слово *селепко* може точно описувати не тільки відтіні, але й категорії певних людей, як от: політичний селепко, поетичний селепко, культурний селепко, літературний селепко, церковний селепко, двійкарський селепко (двійкарі можуть мати тільки двох селепків), бандерівський селепко, мельниківський селепко, уендесівський селепко і т. п. Однак жодне з них не перевершить «дивізійного селепка».

При докладнішому досліді, можна сміло прийти до висновку, що слово «селепко» могло б знайти широке всенародне застосування. Наприклад, пошо нам вживати при титулуванні польського *лан* чи по-батькові, що деякі наувовці вважають за російський чи пак московський звичай, як *селепко* змив би ці контролерсії. І не тільки для чоловічого роду, але для жіночого – селепкиння – титул дуже милозвучний та поетичнозвучний.

Як гарно звучали б політичні віті: «Конгрес СКВУ на президентів СКВУ узгіднив селепка Миколу Плав'юка й селепка Івана Базарка.» «Президент УНР селепко Микола Лівицький призначив нового міністра селепкиню Марію Букшовану»...

Лва друга

Представлення почесних гостей:

Конферанс (патетично): Для експерименту вживатимемо титулу *Селепко*, очевидно, з великої букви й без жодного зобов'язання й задніх думок, а тільки в милозвучному й культурно-вільному намірі.

Так воно є, що вояк стріляє, а Бог кулі носить. Так само тут опинився інженер сотник, який став з молодих літ революціонером, з якого зродився вояк, з вояка перетворився знову у революціонера, з якого став інженером, а рівночасно комбатантом, а з комбатанта став головою крайової управи дивізійників. Тепер він не вірить ворожбитам і оминає лікарів, не вірить в аспирину. Він думає писати історію дивізії – не спочатку, як історик Верига – а з самого кінця, щоб довго не тягнути. Це всіма люблений Селепко інженер Богдан Підгайний!

Якщо хтось має плян написати історію всіх українських організацій в культурному й вільному світі, йому найбільше допоможе Василь Верига, бо він є членом 90 відсотків цих організацій, починаючи від комбатантських, а кінчаючи на історичних і наукових. Через це і ще як

науковець й педагог, йому часто треба пригадувати, яку роль в даний момент відіграє. Тому пригадуємо, що він сьогодні виступає як демократично вибраний голова крайової управи Братства дивізійників. Селепко магістер і професор **Василь Верига!**

Вояк, що виконував свої вояцькі обов'язання по-священичому, й свяще-ник, що виконує свої освященичі обов'язки по-військовому. Це Селепко отець **Володимир Шараневич!**

Було досить давно, коли ми цього гостя бачили за почесним столом. В останній час він проходив «середньовікову кризу» й навіть не з'являвся на змаганнях стрілецького гуртка. Все таки він, як годиться воїнові, все побо-ров і став знову собою, тобто тим, хто він був. Це політично-комбатантський діяч, вождь всіх дивізійників, коментатор і головний редактор *Вістей комбатанта*, Селепко сотник доктор **Мирослав Малецький!**

Ява третя

Входить жюрі і проголошує з невідомого «Відомого почесного селепка», неофіційно – селепка Великого Майка, офіційно – Селепка Михайла Рудзіка.

Конферансъє (піднесено): З того, що ми бачимо й знаємо про нашого Почесного селепка, ми знаємо, що він на цю почесть заслужив. З того, що видно, можемо ствердити, що він, згідно з філософією Нічше, не може вважатися унтерселепком, а тільки оберселепком. Він високий – вище 6 стіп, його тіло складається з м'язів – понад 200 фунтів тугости. Він ніколи не завистив ні себе, ні своєї дружини, ні Братства дивізійників, незаважаючи на всякі обставини на з'їздах – в бару, чи на змаганнях у стрілянні. Він зразковий член Братства, має комбатантський мундир, який завжди одягає на всі імпрези, платить членські внески. Він не тільки передплачую журннал *Вісті комбатанта*, але й його читає. При одній нагоді навіть висловив комплімент для головного редактора журналу, при обговоренні його коментаря: «Пане редакторе, я не потребую читати вашої статті, бо знаю, що якщо ви її написали, то вона дуже мудра.»

Духовне кредо нашого Почесного Селепка: життя коротке, а мистецтво вічне! І життєве кредо: *What the heck!*

Почесний Селепко, суперселепко, **Майк Великий** є файний селепко – то многая йому літа!

(Завіса скоро спадає.)

Торонто, 1977р.

Ювілей Василя Вериги

Рефлексії про науковця

Відзначуючи ювілей нашого побратима-дивізійника, ми не можемо не згадати про його наукову працю. Наука в житті людства важлива й поважна, хоч часто не поважана як слід тим самим людством. То ж на такій поважній нагоді годиться говорити тільки про поважне, застанивши над поважними справами, замислитися про наше життя-буття.

Всі знають, що людство складається з людей. Зате менше людей знає, що люди не однакові, що вони мають різні кваліфікації, погляди, замилування. Серед людей на видатне місце висуваються особливі люди, яких ми називаємо науковцями. Вони дуже важливі, бо від них залежить, чи людство йде вперед, стойте на місці, котиться назад.

Хто такий науковець? Як він чи вона стає тим, хто він чи вона є? Як іх окреслити?

Справа не легка.

Редактор *Вістей комбатанта* д-р Мирослав Малецький в одному коментарі спробував описати науковця. Згідно з його дефініцією, науковець – це скромна людина, стара, лисоголова, при зустрічі з якою треба завжди скидати капелюх. Згідно з цією дефініцією, багато з нас могло б вважатися науковцями. Однак ця справа не така проста.

Самі науковці не можуть погодитися, хто мав би вважатися справжнім науковцем, а хто з науковців ні. Тому існує багато наукових установ, які одні одних не визнають за наукові. Деякі науковці знову вважають, що науковець мусить писати, і, якщо щось напише, то через п'ять-десять років, повинен себе самого цитувати з твої праці. Тоді його науковий статус споважніє.

Інші твердять, що це не важливо, що науковець цитує, щоб тільки цитував. Цитування, так би мовити, кінцевий результат праці науковця.

Перед тим, як науковець пічне цитувати, він мусить досліджувати. А досліджувати можна все, починаючи від небесних тіл, а кінчаючи на своїх дітях, дружні чи тещі. Якщо мова про науковців-жінок, то ця сама процедура відноситься до них, тільки навпаки. Для прикладу візьмімо факти з самого життя. Приймімо гіпотезу, що Український науковий інститут при Гарвардському університеті веде досліди над фізичними й психічними впливами західного вільного суспільства на українського політичного емігранта. Під обслідування попали два дивізійні побратими – Великий Майк і Малий Майк. Великий Майк і Малий Майк приятелі. Великий Майк п'є скач, а Малий Майк – пиво. Чому так, а не навпаки? Це вже поле для дослідів. В цьому випадку Великий

Майк може досліджувати Малого Майка, бо, згідно з вищенаведеною дефініцією, вони обидва частково можуть вважатися науковцями — обидва лісі й «мають свої літа».

Припустімо, що з дослідів виявляється, що Великий Майк п'є скач, бо він твердить, що любить скач. (Нормально, скач дуже важко полюбити. Його можуть по-справжньому любити тільки шотляндці, а інші наполегливі люди можуть до цього напою тільки привикнути, і то з великим трудом). Малий Майк нічого не твердить, чому п'є пиво, і тут науковець мусить вживати індукційних і дедукційних методів досліду, наприклад, можна доказати, що Малий Майк плекає наші традиції з старого краю, і вони не підпадають жодним впливам там, де є синтетичне пов'язання з першоджерелом. Отже, щоб дійти до наукового заключення в цьому випадку, треба написати працю про обох Майків. Тоді інші науковці матимуть змогу цитувати, інтерпретувати й приходити до інших, ширших висновків, які можна б поширити на всю нашу політичну еміграцію чи навіть на все людство.

Але не забігаймо щаперед. Спершу розгляньмося, як постають науковці — чи вони родяться, чи творяться, чи їх щось чи хтось творить?

Деякі пластові науковці твердять, що всі діти родяться «порожніми» й щойно, як запишується до Пласти, в них починається процес справжнього розмислу. Однак це не дає повної відповіді на наше питання, бо факт є фактом, що науковці — це специфічна порода людей. Вони вже змалку мають нахил до всього незвичайного, іншого, що люди, не розуміючи творчого процесу людини, часом кажуть: «Щось тій дитині в голові покрутилося.»

Очевидно, що майбутньому науковцеві народитися в певних умовах чи місцевості допоможе розвинути його здібності. Наприклад, коли хтось народився над Дністром і вже від дитинства бігав крутими стежками над цією крутую річкою, йому, як в нас народ говорив, могло скоріше «покрутитися в голові», й він матиме більші шанси стати науковцем.

Мабуть, не випадково наш ювіляр-науковець народився над крутым Дністром і написав наукову працю *Там, де Дністер круто в'ється*.

Дальший життєвий шлях майбутнього науковця більше скомплікований. Він може закінчити всі школи, і не стане науковцем з тієї простої причини, що таких людей звичайно хтось інший мусить спрямувати на науковий шлях, бо в їхніх головах стільки багато ідей і думок, що вони часто не знають, образно кажучи, чи ходять по дорозі чи позагороді. Хто може краще це зробити, як не дружина науковця, якщо такий науковець мав щастя «вийти заміж» за відповіду жінку, бо часом він навіть не свідомий, що одружується. Ідеальна дружина мусить ціхуватися всіма позитивними й практичними прикметами.

Вона мусить знати, коли паде сніг і коли його треба відгортати з хідників; мусить вміти забивати цвяхи, малювати хату, направляти «пайпи»-водопровідні рури. Вона мусить знати не тільки, коли мають родитися діти, але також, коли діти мають перестати родитися. До того всього, вона мусить пильнувати свого науковця вдень і вночі. Часом вона його не впильнує, однак на це нема наукової ради.

Шановна дружина нашого ювіляра має всі ці прикмети, то тим скріплює становище свого наукового мужа. Перший приклад, це той факт, що нашему ювіляреві родилися діти чергово, як на шнурочку, майже нараз, а потім нагло перестали родитися.

Слід ще розповісти про іншу маленку пригоду, яка затре всякий найменший сумнів щодо стажу науковця нашого ювіляра.

Коли одного ранку він ішов до роботи, дружина дала йому в праву руку торбинку з канапками на обід, а в ліву — торбу зі сміттям, щоб вкинув у велику баньку перед хатою, бо в той день мали забирати сміття. Коли він відчиняв двері, поставив обі торбини на підлогу, а як зачиняв двері, то взяв торбини не тими руками. Коли сів до обіду вполуднє, відчинив торбину й побачив сухе сміття, замість смачних канапок. Довго не думаючи, негайно йде додому й прямує до баньки зі сміттям, щоб знайти свій полуденок. Банька вже була порожня, бо смітря і того ранку були точні й все забрали. Тоді, дедуктивно мислячи, йде до кухні й індуктивно заспокоює свій голод з холодильника. Що він робить з торбиною зі сміттям? Логічно кладе її до холодильника.

Пригода іншого науковця подібна, хоч коштовніша. Той науковець дуже часто вибирався до роботи в калпях, а навіть у шляфроку. Якби не його дружина, він деколи виходив би з хати в підштанцях, якщо б їх не забув вдягнути. Вона його дуже пильнували, однак... Коли він отримав бонус тисячу доларів, не подумавши, що це чек, котрого треба дати дружині, зробив з нього перекладину до книжки, яку читав по дорозі до праці й додому в трамваю. Одного дня хтось з «науковіших» пасажирів «позичив» собі в нього перекладину до своєї книжки.

Поминаючи такі дрібниці, ми не повинні забувати, що якби не було таких людей, що не дбають за «земне царство», ми далі жили б у ясках або під голим небом. Ми не післали б космонавтів на місяць, не мали б автомобілів, *Вістей комбатанта*, *Вільного слова*, *Гомону України*. Не мали б атомної бомби й, найважливіше, телебачення. І тому, як хтось з вас, дорогі побратими, не має замилування до малювання хати, відгортання снігу, направлювання рур в кухні, чи якщо хтось викидає вартісні речі до сміття чи шукає за капелюхом, що є на його голові, не розпачайте — ви ще можете стати науковцем і опинитися в авангарді людства.

Торонто, 1978

Святково, величаво, але...

ГРИГОРЕНКО
Із України привезли
Великих слів велику силу.

Якось так вже в нас буває, що кожна наша імпреза випадає святково, величаво, — так бодай в газетах прочитаете, але... на них бувають свої "але", про які в газетах не прочитаете. Так святково й величаво випав з'їзд дивізійників 13 жовтня в Торонто. Там були також свої "але", про які хочу вам розповісти.

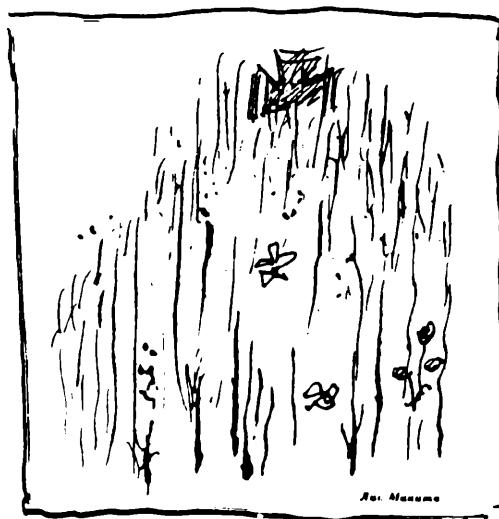
Якось вже так буває, що на з'їзди з'їжджаються люди, які хочуть собі повиступати, побалакати. І також так буває, що таких балакунів інші підганяють, щоб задовго не балакали. Так було і на з'їзді дивізійників, які одначе заздалегідь про цю справу подбали й вибрали доброго предсідника-підганяча. Він всіх добре підганяв, але... сам найбільше балакав.

На з'їзд приїхав аж з Нью-Йорку генерал Григоренко. Як водиться, його зустрів предсідник, але... вживши трохи фантазії, так його святково привітав: "Вітаєте, пане генерале! Уявіть собі, що перед вами бувши вояки Червоної армії, — в червоних

краватках, і показав рукою на делегатів. Очевидно, то був жарт і всі засміялися. Всміхнувся навіть генерал.

Відбувся і бенкет. Почався бенкет святково, але... вже при вході вітав усіх головний впорядник таким привітом: "Але гут балаган!", але... він відомий з того, що сам переполоханий і любить страшити людей. Представники організацій і делегати вписувалися у пропам'ятну книгу, але... хтось її перевернув не гумом боком і всі вписалися навповоріт.

Величаво на залю вмаршували прaporи, святково почалися церемонія з участю генералів Григоренка й Андруника, але... не можна було її святково розпочати, бо десь загубилася п'яністка і не було кому відіграти українського і канадського гімнів. Вона не з'явилася, хоч її два рази голосно кликали.

Згодом їли знамениту вечерю, але... не єв голова з Німеччини. Йому забули дати квиток, а він не впоминався. Приїхав з Німеччини і був голодний, як колись у дивізії.

Господар бенкету відтак прочитав прізвища гостей за головним столом, але... не сказав, чому вони там сиділи, — певно тому, щоб ніхто не знат і не заздрив, бо за столом було обмаль місця. Він теж представив представників понад 40 організацій, але... не представив голови Братства "Броди-Лев", яке здаймається опікою могил. Пізніше його голова з огорченням сказав, що не буде більше сипати могил по дивізійниках.

Я його просив, чи він не міг би зробити для мене вийнятку, їй він велиcodушно відповів, що ще подумає, якщо я вмру скоріше від нього.

Була й мистецька програма. Виступав гарний скрипаль Василюшко, але... я не знат, що гра на скрипці — це така важка праця. Він, хоч молодий, аж скинув піджак і грав тільки в камізельці, а при кінці виступу дуже йому тряслася ліва рука, певно з перевтоми. Хор "Бурлака" співав величаво, але... також не відспівав гимн. Коли голова підбіг до хору з благальним поглядом, піяніст тільки розвів руками і сказав, що не має нот. Я не знат, що до гимну треба нот, тим більше, що всі присутні самі собі відспівали гимн без хору, без фортепіано і без нот. На жаль, не відспівали канадського гимну, певно тому, що не мали нот, але... на щастя, Канада ще не має офіційного гимну й не повинна образитися, бо на початку було піднесено тост за королеву її ті, що мали щось в склянках, навіть випили за її здоров'я.

Але то ще не були всі "але". Коли Григоренко їхав на банкет, передавали по радіо програму про 50-ліття ОУН, але... в нього мимоволі виникло враження, що він слухає торжествен-

не засідання в Москві. — Бо говорити собі тільки приемні речі — це одне, а інше давати аналізу. Це було найбільше "але", і деяким воно не сподобалося. Хоч сказав би в Києві чи у Львові, а то в Москві, але... коли він ще додав, що людина не може безпомилково робити; людина робить не тільки добре, а й зло; людина не тільки має досягнення, а й помиляється, і також й організації мають досягнення але і помиляються. Не помиляються — це стара поговірка — тільки падлюки й абсолютні ідіоти, то це притечatalо "але" й багато образилося, бо їм видавалося, що він так називав націоналістів. Але він не думав нікого ображати, але... сказав, мабуть, те, що думав, що людина помиляється, бо хіба його в СРСР не переслідували за те, що він казав, що думав?

I хоч він далі говорив, що перед світом велика небезпека і ми, щоб її оминути, повинні бачити свої помилки, похвалив попередніх премовців за аналізу обставин, в яких ми знаходимся, похвалив Братство, що до нього належать всі партії та всі дружньо живуть, та сказав, що будемо боротися і тут, і там за Україну, але... його дехто вже не слухав, бо думав, що має робити з тим "але". Не помогло навіть, що він закінчив словами С. Петлюри, який сказав, що в єдності сила й що треба вчитися на помилках своїх, щоб їх уникати. I посипалось і йому і Братству, але... з того виходить, що боротися за чотири демократичні свободи легше, ніж їх практикувати, а часом в нас не знати, що з одною робити...

Але, помимо всіх цих "але", з'їзд випав не тільки величаво, святково, але... і незвичайно, бо про це не тільки досі говорять, але... і пишуть, а найбільше про ту приповідку генерала Григоренка.

1979

**Як не жінки —
то хто?
Як не тепер —
то коли?**

Уся діяльність людства на світі завжди оберталася довкруги своєї остої — жінки. Це було колись; це є й тепер. Подивімось на Індію, Ізраїль, Срі Лянку. Там у найкритигніші гаси жінки перебирали провід над нацією. В Англії лідер опозиції жінка. Ну й королева також. На високих державних постах і на міністерських фoteлях засідають жінки в Румунії, Польщі, Америці, Канаді — прямо майже всюди.

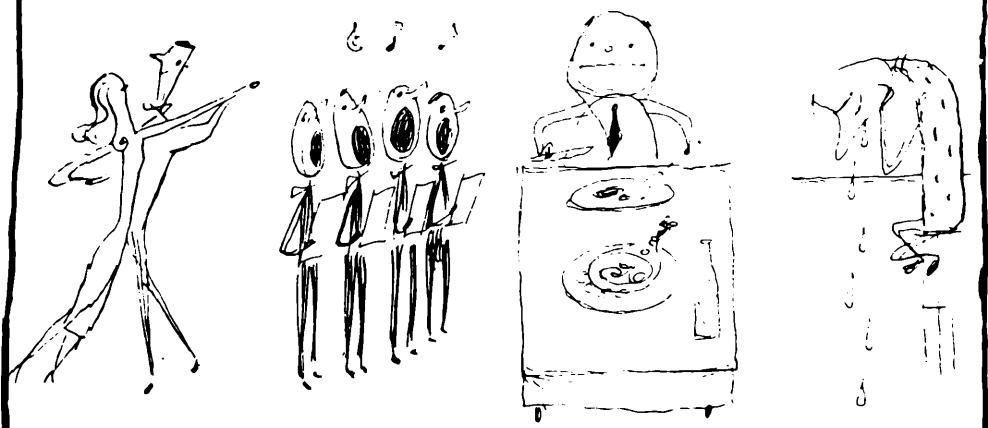
Майже всюди, за винятком української діяспори. Що діється в українській діяспорі? Усі партії оголюють люди нежіногоС статі. Усі громадські, суспільні, патріархальні й інші організації мають голів не-жінок. Правда, майже всі ці організації мають ще додаткові жіногоС відділи. Нашо вони? Щоб ліпити голубці й вареники на бенкети, на яких нудно промовляють головіки? Щоб проводити національно-протестаційні голодівки і збірки грошей на головігоС фонди?

Хто ще досі вірив, що наші діягі головігого роду виведуть нас з «ававилонської неволі», хай подивиться відкритими очима на дійсність. Мужгини досі не здали іспиту. Вони розсварилися, немов баби. (Вибагайте за фразу видуману головігими шовіністами для замілення огей).

Вони ніби договорюються один з одним, а в дійсності по готелях з'їжджаються на конгреси, п'ють горілку і договорюються, як не договоритися. А згодом по газетах пишуть статті, які гитаються нудніше від смертних згадок.

А де наші жінки? Вони гейже відіграли світлу роль в нашій історії. Згадати хога б княгиню Ольгу, Роксоляну, Маруся Богуславку ти жінку гетьмана Богдана — не було б й, не було б козацької держави. Чому сьогодні інакше? Чому існують головігі і жіногі відділи Ліги визволення України? Хіба

ЧОТИРИ ЕМІГРАЦІЙНІ СВОБОДИ

Перша свобода

Друга свобода

Третя свобода

Четверта свобода

буде дві України — одна для головіків, а друга для жінок? Чому до братніх (сік!) організацій Українського національного об'єднання зараховують Організацію українок Канади? Чому Організація готовьох свобод України бореться тільки за готови-ри свободи? А де п'ята — свобода жінки? Чому жінки не на-даються на священиків? Таж сукня не луже різнятися від реве-ренди, а до сповіdalниці жінки напевно багато грішиників но-сило б свої гріхи. А ги треба окромих уладів для хлопців і дівчат у молодегих організаціях? Коли вони ще малі, то й так нікого не розуміють, а коли виростуть, тоді жодні улади їх не стримають. Оцих кілька прикладів тільки свідгатъ, як в нас занедбана ділянка оборони прав людини, хог обороняти їх із-длять мужгини і до Ірану і Югославії.

Хіба кожному ясно, що наша справа вимагає зміни. Хіба кожному також буде ще ясніше, що було б, коли проводи пере-

брали б бистрі уми наших жінок. Погнімо від вершин нашої визвольної політики. Як каже приповідка, за кожним успішним мужиною стоїть жінка, тому не є інакше з успіхами прем'єра Ярослава Стецька. Також відомо, що міркування провідника націоналістично споріднених організацій, Дениса Квітковського, були нашептувані його дружиною, ще більшою діягкою. Тому у цих двох випадках треба провести тільки «хатню революцію, щоб «удезаюрити» стан «де факт».

А що в УНРаді? Там президент Лівицький натворив фракцій, і, не маючи сили ги охоти дати собі з ними раду, порозганяв їх на готири вітри. Там гас владу перебрати Марусі

Бек. Коли вона могла знамено ти виконувати свої обов'язки у міській раді міста Детройту, яке славне з того, що має найбільше гисло убивців на цілому світі, то ги вона не дала б собі ради з кількома головами в УНРаді?

Ці три пані при допомозі її світlosti гетьманші — у якої випадку (треба признати рацію) всі гетьманці клонять перед нею голови, хох ради з принципу дідигного спадку, ніж з принципу доброї волі — могли б попробувати потягнути «гуж» до єдности.

Коли так легко можна розплутати політичну плутанину, то гому не замести іншу ланку національної ниви? КУК у Канаді сміло могла б оголити Савелла Стегшин, славна авторка куховарської книжки. Навіть якщо вона щось наварила б в КУК-у, її варення було б смагніше, ніж те, що його на кожному конгресі наварюють гільні провідники-мужгини. А ги не вибрали б до УККА в США гарної, енергійної Галини Андреадіс? Вона не тільки має добре зв'язки — що буде великим плюсом для діяльності при ООН — але, що важливіше, добрий голос, який дійде в найдальший кут залі на нарадах політичної ради, екзекутиви ги конгресу, навіть якщо не будуть функціонувати мікрофони. Буде все, як на концерті.

А як в наших братніх (гому не сестриних) союзах? УН-Союз має прекрасну кандидатку, що дуже видно з світлин у «Свободі», коли порівняти головну касирку Уляну Дягук з будь-яким мужгиною-президентом. Дивишся на її красу, і жити хотється і заасекуруватися на ціле життя. А подивишся на президента, ніби видиш директора похоронного заведення. Хто хоге асекуруватися на смерть?

Чи придивитися до наших комбатантів, хох би дивізійників. Їх бідний голова Роман Дражньовський ледве впорюється з навалом праці і обов'язків: він і мати малює, і могили буде, — кажуть, що Верховина на його карті замала, а могила на «Верховині» завелика — і дітей вгить, і військом «з могили» командує... Передав би бодай один провід своїй дружині, нехай команду над ветеранами. Як психіятр, вона зуміла б захопити селепків, які при барах бої зводять, і могла б стати одним з наших кращих генералів.

Та на сторінках цього журналу нема місця, щоб вигислити усі наші можливості. Тому залишаємо уяві усіх гітагок (і гітагів) розважити можливості в інших організаціях, як на-

приклад в «Пласті», в якому вже найвищий гас мати свою «Сиру львічию», замість марнувати жіногі таланти на затуманювання мовної заковики з м'яким знаком. Чи це не пахне якоюсь змовою?...

Врешті слід ще згадати про СКВУ. У цій світовій організації «вільних» українців (знову головігого роду?) не сміє бути дискримінації. Останній її конгрес майже розвалили за-сліплени мужеські шовіністи. У ній мусять гесно змагатися всі особи без різниці статевого походження, гесно і відвerto на основі нового домовленого статуту, побудованого на домовеленому узгідненні усіх. Нема сумніву, хто вийде переможцем. Треба також добитися, щоб «конгрес» (знову головігого роду) змінити на «конгресівку». Це навіть приемніше для вуха.

Наприкінці слід також застановитися над вагомим останнім питанням. Коли всі оці культурні реформи будуть проведенні в життя і ми усі відродимося у трипільській культурі, що тоді зробимо з усіма теперішніми організаціями? На таке природне питання насувається ще природніша відповідь:

— передамо їх усіх мужгинам.

1978

Малюнки з журналу *Лис Микита*

Ворожби під «дивізійну маланку»

Є такі поселенці, які кажуть, що українці не щасливі, тому що не святкують новий рік разом з усім «культурним світом», а видумали собі якусь поганську маланку. А я думаю, що ми повинні з того бути горді та щасливі. Ось той «культурний світ» вже відпив новий рік (українці з ним), відсвяткував відхід старого року, і майже всі поламали свої підноворічні обітниці. Ми маємо аж два тижні до надуми — маємо другий шанс поправитися. Чи то нещастя?

Що люди, включно з «культурним світом», нормально роблять під новий рік? Люди нормально п'ють під новий рік. Та це не вся правда. Люди — нормальню чи ненормальню — ще роздумують про своє минуле й майбутнє. Я теж так думав робити, але моя кохана «Маланка» порадила мені: «Що тепер будеш мучитися думанням, як дотепер нічого путнього чи навіть мудрого не видумав! Ми живемо в комп'терній епосі. Піди до свого приятеля, того від комп'ютерів (один з моїх приятелів був змушений на праці познайомитися з комп'ютером, і так ним захопився, що, як Сагайдачний, заміняв — образно — жінку за комп'ютер), за якого комп'ютер думає.» — говорила вона не без іронії.

Іронія чи без іронії, але пішов я до свого приятеля Й, похваливши найперше його комп'ютер, згодом його, виклав свою проблему, але не свою особисту, а ширшу, громадсько-національну, тобто, що голова Станиці дивізійників звернувся до мене (чому до мене? — я сам собі дивувався, але нікому того не сказав), щоб я, як годиться по нашій дивізійній традиції, проаналізував минулє Й подав прогнози на майбутнє під дивізійну маланку.

— Но проблем, — сказав впевнено по-комп'ютерському мій приятель. — Прийди за тиждень.

Точно через тиждень я був в нього. Я був дещо збентежений, бо забув комп'ютерові залишити запитання. Але мій приятель передав мені заклесну коверту, кажучи:

— Комп'ютер відразу зарепортував, що українське питання заскладне навіть для його високої програмової інтелігенції, тим більше, що не мав готових запитань. Він мусив добре напотитися — по-комп'ютерському — але впорався з завданням, видумавши найкращі запитання і відповіді на них.

Тремтячими руками, я склав конверту біля свого серця і щойно на дивізійній маланці відчинив і прочитав:

Етер, день дивізійної маланки, 1980 року.

До всіх дивізійників і українського народу на дивізійній маланці сущих!

Мої найдоцільніші запитання і найкращі відповіді на них наступні:

Справи дивізійників:

3. Які діячі Братства дивізійників заслуговують на вирізнення у світовому масштабі?

В. Багато. Наприклад, голову Головної управи сотника д-ра Мирослава Малецького можна порівняти до американського президента Джіммі Картера. Правда, д-р Малецький не має такого приємного усміху, як Картер, але його коментарі в журналі *Вісті комабатанта* усміхаються самі за нього. Якби Картер був читав його коментарі, напевно був би на сухішому ґрунті.

Доктора Остапа Сокольського можна порівняти до прем'єр-міністра Канади П'єра Трудо, бо він зрезигнував з президентури КУК з тих самих причин, що Трудо з прем'єрства. Вони оба чекають на «комбек».

Колишнього голову Крайової управи Володимира Гузара можна порівняти до шаха Ірану. Він теж має молоду гарну дружину й діточок та живе немов на якомусь екзильному острові і, як шах, ніде між народ не показується.

Передового діяча Богдана Бігуса можна порівняти до Аятолі Хомейні, тільки, для більшої подібності, треба Бігусові запустити бороду й одягнути довгий халат. Ка жуть злі язики, що Бігус до гарему вже не надається. Однак, хто може що знати, як би він мав гарем?

3. Хто буде новим головою крайової управи?

В. Хто? Звичайно міг. Василь Верига. Якщо йому позволить на це його дружина, а вона позволить під одною умовою: якщо її муж пофіксує свої всі «пайпи».

Загальноукраїнські справи:

3. Чи буде патріярхат?

В. Не буде, бо є вже патріярх.

3. Чи розлетиться СКВУ?

В. Не розлетиться, бо не має крил, але стоять перед загрозою розпорощення.

3. Чи відбудеться один спільний п'ятдесятирічний ювілей усіх ОУН?

В. Відбудеться тоді, коли залишиться при житті один останній член ОУН. Але й тоді може заіснувати проблема, якщо цей останній буде двійкар, бо в такому випадку треба буде до ювілею двох членів.

3. Як справи стоятимуть в УНРаді?

В. Стоятимуть добре доти, доки пані міністер Букшована буде букушувати пана президента Лівицького.

3. А як з АБН?

В. Дуже добре, дуже приманливо. АБН має визначного потенційного члена на місце померлого Чан кай-ші із знаменитими атрибутами: він запеклий антибільшовик; він великий баґач, він належить до тих, що програють. Цим кандидатом є ніхто інший, а шах Ірану Павелі.

3. Чи Канада втратить Квебек?

В. Ні, бо Квебек вже має всю Канаду.

Особисті поради:

3. Що дивізійникові робити, щоб пройшов скоро новий рік?

В. Слухати свою дружину – то пройде швидко. Хто хоче, щоб його новий рік пройшов дуже швидко, хай не слухає своєї коханої, то вона йому вкоротить рік і вік.

3. Що робити всім українським політичним емігрантам?

В. Забудьте за ваше теперішнє й майбутнє горе! Забавляйтесь весело – чи сумно – аж до першої години, щоб, за традиційним дивізійним звичаєм, бути вдома о пів до другої години. Бо то вже *later than you think!*

Підпис: Комп'ютер Всезнайко

A. Ковалчук – «Шоффіник Селепка Лапочки»

З-ПІД ВРАЖЕННЯ КРАЙОВОГО З'ЇЗДУ БРАТСТВА КАНАДИ

Гора з горою не зійдеться

Цим разом мене не оминула честь — мене вибрано в делегати на Крайовий з'їзд Братства Канади. Як належиться делегатові, я негайно опрацював загальний план. Найперше я плянував спізнатися на з'їзд на одну годину, але вийшло якось так, що спізнився на годину і десять хвилин. Плянував я спізнатися тому, щоб мене не вибрали до якогось комітету чи комісії, а заскорі прибув, бо як увійшов на залю, то почув, як голова саме закінчував пояснення, що управа пляново припізнала наради на одну годину, бо хотіла, щоб делегати прийшли швидше і прочитали написаний звіт. Але вийшло так, що ніхто на час не прийшов і тому доведеться на прочитання звітів зробити в нарадах пів-годинну перерву.

Потім відбувся вибір президії. З головою не було клопоту, але коли запропоновано на секретаря того, що вже від непам'ятних часів є секретарем на з'їздах, він голосно запротестував. Проте, коли йому вияснено, що, він, як гідний громадський діяч, не може відмовитися від громадської справи і "що то для друзів не робиться?", він з протестом погодився під бурхливі оплески присутніх. Мабуть, він на це був приготований, бо взяв за президіяльний стіл магнітофон, пік чистого

паперу і три олівці. А як він прочитав протокол з попереднього з'їзду рясним оплескам не було кінця.

Я вже був встиг привикнути до атмосфери і розглянувся довкола. І що побачив? Я побачив довкола себе усміхнені личия. Це дещо мене збентежило і я заглянув до звіту. І що побачив? Я побачив світлину управи, на якій кожний член усміхнений. Навіть той, що сидить з лівого краю і що з засади на світлині не усміхається, усміхався. І навіть той, що сидить з правого краю і який принципово не хоче усміхатися, не вдалося здушити усміху і, як писала безсмертна Леся Українка “крізь слізозі” всміхнувся. З усієї атмосфери я відчув, що не буде проблеми з новою управою.

Далі програма йшла гладко аж до точок здавання звіту про абсолюторію контрольною комісією і уділення абсолюторії уступаючій управі. (Для тих, що не обзнайомлені з нюансами з'їздів, слід пояснити, що звіт про абсолюторію означає “оплески делегатів для уступаючої управи”. Знавці твердять, що без тих двох точок не можна продовжувати чи закінчити з'їзду.) Отже, на цю тему зав'язалася змістова дискусія: чи уділення абсолюторії має йти перед чи слідувати за звітом про абсолюторію. Довший час не можна було вияснити справи порядку, аж вона сама вияснилася, коли виявилося, що на залі ще нема контролальної комісії. Тоді цю точку делегати прийняли під рясні оплески.

Звітів багато не було, бо вони були написані, а тому, що їх не було коли прочитати, майже не було дискусій. Правда, під заголовком деяких референтів, замість звітів, були білі плями, але ці референти здали додаткові вичерпуючі звіти. Один сказав, що він писав протоколи, але не пам'ятає, скільки їх написав, і просив цілу управу, щоб йому подала, скільки було засідань, а тоді він точно подасть скільки він не написав протоколів. Другий референт, ще країце вин'язався, бо нічого не говорив і тим дав делегатам поле до попису їхньої фантазії.

У дискусії над звітами було закинено секретареві, що він не повинен був писати своїх приватних думок на фірмовому папері, але він рішуче відбив атаки, заявляючи, що він не писав на фірмовому папері своїх приватних думок, а тільки свої думки і йому, як секретареві, вільно писати свої думки на фірмовому папері. Інший делегат дав внесок на закінчення дискусії і, на бажання предсідника, цей внесок підтримав другий делегат під рясні оплески присутніх.

Як показується настрій на світлині і на залі, членів управи перевибрано з деякими доповненнями. Про це подбала номінаційна комісія, яка не тільки узгіднила список управи, але навіть заслуженіших кандидатів вирізнила, подаючи такі нюанси, як військові титули, цивільні титули, або цивільно-військові титули, а в одному випадкові навіть назвала одного кандидата "пан" такий-і-такий. Інших кандидатів прочитала в скороченні так: А чи Б такий-і-такий під рясні і довготривали оплески.

Тільки один секретар з'їзду пробував говорити в дусі політики Братства і резолюцій з'їзду, які засуджували принцип узгіднення і вимагали демократизації СКВУ і КУК, але в нього не ясно виходило, чи він хотів сам увійти до управи чи хотів, щоб когось усунено було з управи. Голова номінаційної комісії його заспокоїв і впевнив, що він від усіх кандидатів отримав згоду і тому не може бути мови про узгіднення. У речевій і змістовній дискусії йому ще порадили, щоб він на другому з'їзді краще застановився і висунув кандидатів з підлоги.

Після рясних і довготривалих оплесків виступив новобраний голова, який у короткій і змістовній промові подякував усім за вибір і за довір'я до його жінки, бо без такого довір'я він не міг би бути вибраний другий раз на голову. Він відразу вініс пропозицію, щоб голову не вибирали надовше, ніж на дві каденції. Знову почалася змістовна і речева дискусія. Одні казали, що то правда, що президента Америки вибирається на дві каденції, але ті каденції тривають по чотири роки, а нашого голови тільки — два. Один делегат промовив присутнім до розуму, коли спітався: "А кого будемо вибирати на голову, коли всі члени помрутуть?" Після такого вступу він заапелював до голови, щоб той відкликав свою пропозицію, на що голова погодився, бо видно бойтися смерти.

Інша пропозиція була дана на те, щоб управа мала право викидати з управи тих членів, котрі не появляються на засідання три рази. Цю пропозицію негайно підтримав новобраний голова і заявив, що він плянував не появитися на перші три засідання. А коли в дальшій гарячій дискусії вияснено, що це не відноситься до голови, а до іншого члена, тоді звернувся той перший делегат у палкій промові до сумління усіх делегатів: "Світлі делегати! — він промовив. — Майте милосердя, таж той член має молоду гарну жінку, а не так як ми..." Він заапелював до проектодавця, щоб той з гуманітарних причин від-

кликав внесок. Під рясні оплески присутніх, і цей внесок відкликало.

Вкінці один делегат "застрілив" всіх ще одною проблемою, а саме: які краватки належать до братського одностранця? Цією проблемою всі були так заскочені, що навіть ті, які перед тим забирали голос у змістових дискусіях, попускали очі і мовчали. Я сам не пам'ятаю, як розв'язано цю пекучу проблему.

На тому закінчено наради відспіванням пісні "Не пора, не пора...", а не, як звичайно "О пів до другої години...", може тому, що успішні наради закінчилися о пів до третьої години...

1979

«Все перші !» (Сумний фейлетон)

Писати звичайний фейлетон — трудна справа, бо він, в більшості випадків, може видатися сумним для читача. Тому написати сумний фейлетон — це ще трудніша справа, бо він може, назбитки, вийти смішним.

А було це так:

Задизрчав телефон. Я підняв трубку. Дзвонив мій приятель-дивізійник, який, як видно було з першого слова, був у доброму настрою. Перекинувши кількома реченнями, яка то погана в нас погода і т. п., він перейшов у наступ на дивізійному фронті:

— Ми, дивізійники, все були першими, — сказав він вривчасто, — як колись, так і тепер.

Я, очевидно, в таких випадках не почав поправляти його мову, хоч, згідно з подаваними найновішими правилами в нашій пресі, слід у такому випадку вживати не «все», а — «заякди». Я мовчав.

— Ми перші пішли творити регулярну українську національну армію, — вів атаку далі.

— І перші пішли до полону, — докинув я, ніби ненароком.

— Які перші? — обурився мій приятель. — Ми були на фронті до останньої хвилини!

— Та ж навіть генерал Шандрук писав, що він відтягнув дивізію скоріше всіх частин, що були в першій лінії.

— Е, так не було...

— Е, але ти знаєш, що твердить наш історик Василь: не те, що було, важливе, а важливе, як історики те запишуть. І так вже записано...

— Ми перші в полоні? — перебив мій приятель. — Хіба ти. Але ми перші створили першу безпартійну комбатантську організацію, перші відбували з'їзди в найкращих готелях...

— І перші почали дивізійне печення бараболі в Америці, і перші були впорядниками на з'їздах інших організацій, а нас називали від голови Братства — «військом Івана Скіри». Яка почесть! — не втримався я від саркастичних родзинків.

— Ми перші висипали символічну могилу на оселі «Верховина», — мій приятель, якби нечув мене, — ми перші давали приклад іншим організаціям... ми перші...

Я далі слухав його з чемності, а в моїй голові, ніби з кресала, заіскрилася думка, яка не давала мені спокою, підказуючи: «Якщо дійсно дивізійники заякди були перші, то чому не залишилися далі першими? Чому не закінчiti існування свого Братства ще за життя цих перших — впорядковано, гідно, чесно? Чому не дати добрий приклад іншим організаціям, які не мають нового членства? На це існують всі передумови.

Передусім, треба здати собі справу з наших реалітетів. Щоб ясно насвітлити наші реалітети, добре було б на всіх дивізійних зборах, з'їздах

і забавах обкладати стіни цих заль дзеркалами, щоб кожний міг себе побачити, де він, так би мовити, стоїть. Не зашкодило б, щоб такі дзеркала були «вибіркової» конструкції, тобто, щоб вони «вибирали» й показували в ясному світлі тільки дивізійників, а притемнювали іхніх жінок.

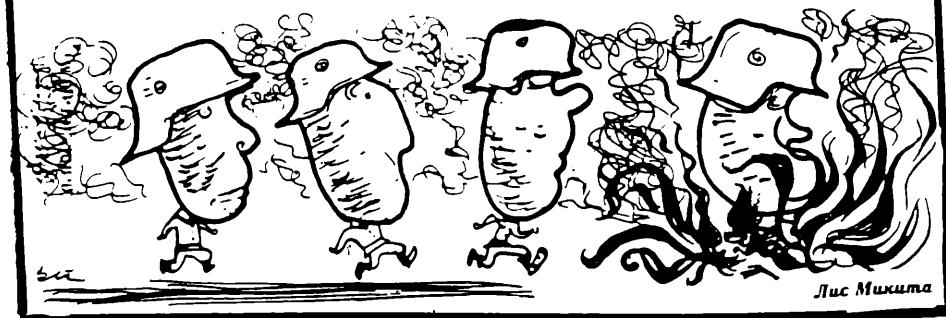
Визначивши свої позиції, треба б негано змінити назву Братства, додаючи до теперішньої назви кілька слів та усуваючи непотрібне, наприклад: «Братство доброї і дешевої смерти кол. вояків Української Національної Армії». Очевидно, в статуті необхідно змінити мету й завдання Братства, як от: за допомогою братських фондів набувати цвинтарні ділянки для спільногого спочинку; заключати масові вигідні, з відповідним опустом контракти з похоронними закладами на величаві порохони; винаймити одну величаву трумну й величавий катафалок для загального братського вжитку; опрацювати величавогідні українського воїна церемоніали.

Після вирішення всіх деталів, обов'язково треба скликати перший останній світовий з'їзд Братства. Найкраще місце — під першою символічною могилою на «Верховині». Після спільної екуменічної Панахиди, хто з дивізійників захоче, може залишитися під могилою, а інші можуть іти останній раз до бару або на першу останньоз'їзову забаву, з піснею на устах: «Може в останній вже раз».

Коли перше «оновлене» Братство оформиться, я готовий попросити свою жінку купити мені ветеранську уніформу, а сам замовлю дивізійний пиріжок. Пропам'ятну медалю «архистратига Кашуби» замовлю тоді, як він поставить її на випродаж за половину ціни.

1979

КАРТОПЛІАНІ МІЛІТАРИСТИ

З оголошення діяльності Братства дивізійників в Америці: «Зaproшуємо всіх членів Станиці і Крайову управу на дивізійне печення бараболі».

«Кидай жінку...»

Про визначних осіб і особливі групи пишуть свої газети, говорять свої люди — одні хвалять, інші ганять. Так всюди, але не так у нас — в українській спільноті на поселеннях; у нас є особи й групи, які здобувають собі визначність тим, що про них пише «іноземна» преса... в Україні. Цю пресу можна б ще назвати захалявною літературою навпаки, бо вона входить в Україні, але в Україні читати її заборонено й треба її привозити в Україну «за халявою». Може й так має бути, бо хто в Україні хоче читати «Вісті з України». А за кордоном «Вісті з України» можуть здобувати нагороди за свої дослідні трактати про «буржуазних українських націоналістів», що є унікально тільки «українські» й існують тільки за кордоном, якби вони були «загроженим родом», бо «російські буржуазні націоналісти» зовсім вигибли й ніхто не знає, коли, де і як. І ось, ні впало, ні всіло, ця преса несподівано перекинулася на іншу нутрі заспівала пісеньки про дивізійників.

Про такий гострий закрут політики найбільшої на світі потуги почали кружляти різні теорії. Одні твердять, що там уже виписались про «грубшу рибу», як от: бандерівця Ярослава Стецька, мельниківця Миколу Плав'юка, унгерівця Миколу Лівицького, гетьманців, уердепівців, петлюрівців, а справна політична машина, як тракторний завод, мусить давати продукцію. Інші прийшли до висновку, що хтось необачно завіз в Україну журнал «Вісті комбатанта», і коментарі редактора Мирослава Малецького не дають вітчизняним редакторам спокійно спати — це й початок дії. Ще інші твердять, що заведена нова комп'ютерна система змусила провести переоцінку сил противників Радянської України. Перші аналізи комп'ютера заскочили навіть найпильніших радянських політологів холодними висновками. Вислід: найдемократичнішими й тим найнебезпечнішими для соціалізму й народних демократій є ніхто інші, а дивізійники. На маргінесі комп'ютер згадав невикористану потенційну енергію лицарів Святослава, під проводом націоналіста без кордонів Валентина Мороза, енергія котрого непередбачено вибухає, як гавайський вулкан.

І там нагорі свиснули до ударної акції.

І засвистали, що дивізійники закликають до єдності всіх політичних партій тому, що самі хочуть обсадити всі провідні становища у з'єднаних силах. Вже почали це робити в СКВУ. Хтось з України написав відкритого листа до канадського генерала Андруника, чому він був промовцем на з'їзді дивізійників. Як не дивно, але автори того листа не побоялися затитулувати генерала по-буржуазно-націоналістичному: «Пане Генерал!» В листі анонімно наводяться вислови генерала Петра Григоренка — анонімно, мабуть, тому, що Григоренка позбавили радянського громадянства — то як можна його явно цитувати, коли він не існує? (Це називається «зворотними вістями з України»)

Репортери написали навіть, як дивізійники тепер виглядають, і що роблять. Це шедевр химерно-фантастичного жанру. Наприклад, в Монре-

алі дивізійнки відсвяткували свій ювілей. До церкви вмаршувало 80 колишніх есесів, одягнених у свої старі військові уніформи, під своїм прапором, облитим людською кров'ю...

Тепер знаємо, як з «вістей з України» творяться легенди. Бо хто де бачив 80 дивізійників разом? Навіть бар таку велику кількість нараз не привабить. І в старих військових уніформах! Та ж кожний дивізійник, якщо не проміняв своєї уніформи в таборі полонених на пачку цигарок, то за ці всі роки уніформа та розлізлася б на ситце. А якби ні, тож і так не вліз би в неї, хіба пішов би на один рік голодної таборової дієти в Белярії. Прапори? В дивізії прапорів не було, а братські прапори, зроблені на еміграції, треба було б хіба посылати до якоїсь різниці щоб їх облити кров'ю.

Мій приятель, той від політики, прочитавши такі «вісті», висунув свою теорію: «Дивізійники самі не знають, що посідають, і хай подякують медіям з України за таке високопатріотичне відзначення.»

Може він має рацію, подумав я собі. Що можна знати? В Афганістані сповнюються пророцтва св. Михаїла. В Ірані американці, замість визволити своїх закладників, самі побилися, немов на футбольному матчі. З Куби й з В'єтнаму посилають на Америку живі торпеди, boat people — повні човни людей, які не мають де зупинитися, і американці не знають, що з ними робити. Нема кому боронити демократії!

Якщо президент Джімі Картер виграє наступні вибори, то, мабуть, пішло карти покликання до дивізійників на оборону демократії, як це зробив президент Айзенговер, покликаючи їх на Корейську війну. Це саме відповідний час і треба його використати, бо дивізійники проходять другу молодість, а деські — третю й четверту. Тому, замість марнувати час, хай кожен дивізійник в Америці заспіває: «Кидай жінку... бо настало велика потреба», і зачекає до пів до другої години... А тоді побачить.

А дружинам дивізійників радиться, на всякий випадок, закупити під церквами чи в супільніх організаціях вареників на дорогу... бо що можна знати... це може бути «останній вже раз»...

1980

А літа минають

Ось, вже знову прогитаю, що відбудеться країновий делегатський з'їзд Братства дивізійників. І котрий? А все це, немов би вгора було. А літа минають... Пішов я на той з'їзд, вдягнувши ветеранську уніформу, оце вперше. Досі я притримувався паціфістичної теорії і практики й не мав ніякої уніформи. Аж недавно дістав я наказ від самого генерала — своєї жінки:

— Піди вже нарешті і купи собі ветеранську уніформу, виглядаєш як цивільний селепко.

— Пошо? — питаю.

— А в тім я тебе поховаю? — відповіла вона питанням на моє питання.

На це я не мав ніякого аргументу й гувся знову, як рекрут, коли вона мене повела до «беклайдунгскамери» — до

крамниці з одягом. Купив собі навіть емблему з левиком, але її не мав гасу пришити. Приглянувся я до того левика й не сподобався він мені. Виставив язик, немов задихався, вуха, як в кота, хеіст, як шнурогок, тай не видно, ги то лев ги львиця. Хог називай його «левперсон».

Подушку на медалі вже маю, прислали мені зі старого краю за хустини. Не маю тільки медалів. Прийдеться писати до всіх капітул, а вони грошей хогуть. Спробую піти на бazaar, там проходяться різні медалі, може дешевше куплю.

Збори проходили справно, токи «вибивали», як лента за лентою», але, як буває, навіть між комбатантами були проблеми майже «не до розв'язання». Коли прийшлося вибирати управу, затяглася дискусія, ги вибирати голову окремо ги разом з усіма іншими гленами? В кожному разі вибрали голову, хог його з той саме час не було на залі нарад.

Другою проблемою, яку ніхто не дискутував, це було те, що гим рік, тим людям легше загати говорити, але тяжче скінгти. I як промовець вже скінгить і не має що сказати, він знову погинає спогатку.

Ще була проблема, яку перенесено ще з минулого з'їзду, а саме: якого кольору треба носити краватки до уніформи. Також не вирішено проблеми, де носити медалі, якщо їх так багато, що не вмістяться на один бік піджака? Ці справи перенесено на наступний з'їзд.

Одну проблему — як титулувати себе — розв'язано раз на завжди. Титулувати себе слід: «побрратиме». I від моменту одноголосного вирішення цієї справи усі побратими погали себе титулувати: «побрратиме товариш», «побрратиме селепку», «побрратиме лруже», «побрратиме магістре», а один навіть звернувся до свого співбесідника титулом «побрратиме пане дзэю».

Не вирішено ще як титулувати побратимів жінокої статі.

Ще була коротка дискусія, котрий то з герги з'їзд відбувається, але це не дивно, бо літа минають...

1980

«Бурлака»

*Нема на світі так нікому,
Як бурлаці молодому...*

Недавно в місті Торонто хор «Бурлака» відзначив свій подвійний ювілей — 5-ріггя свого заснування і 5-ріггя свого «відродження», разом — 40-рігній ювілей. І такий незвичайний ювілей святкував цей незвичайний хор, бо він має незвичайну історію.

Як казав дослідник бурлацького хорового мистецтва на інтерв'ю з цієї нагоди на телевізії, українські вояки, які 35 років тому все віддали у боротьбі, які йшли до бою «з піснею на устах», опинилися над Адріатичним морем в полоні. А що тут вже не було гим і як воювати, вони постановили продовжувати визвольну боротьбу піснею і так народився хор «Бурлака». І на доказ цієї боротьби хор «Бурлака» (на телевізії) відспівав свою улюблену бойову пісню «Розпрягайте хлопці ко-ні, та ѿ лягайте спогиватъ».

Але в хорі, як належиться, крім бойового духу, панував поряд ще бурлацький дух і, так трохи постівавши, хористи-бурлаки розбрілися по світі та далі співали — хто по хорах, а хто своїм малим дітям при колисці. Але бурлацька кров знову пробудилася 30 років пізніше, бо так склалося, що з'їхлися солісти зі своїм диригентом і... заспівали, а решта бурлаків дотягнулася. Так постав 40-рігній ювілей, як у Шекспірівській драмі: «Було ги не було — це питання».

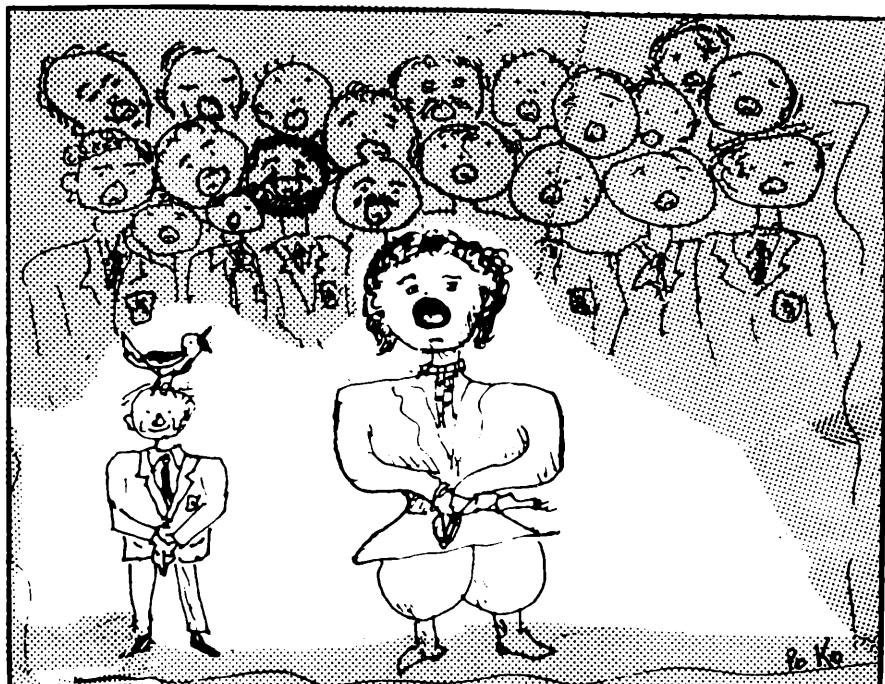
Та ѿ солісти цвого хору небиякі. Ще в рімінських гасах найпопулярнішим солістом був соліст, який ані не мав голосу, ані не вмів співати, але зате вмів... свистати, як соловейко. А це було тому, що хор співав на всіх концертах популярну пісню «птигий хор», а як у птигому хорі обйтися без славного українського соловейка? Так той соліст виступав, як соліст, наперед і свистав «арію солов'я». І що більше, на злість «оперним солістам», він збирав «найрясніші» оплески.

Та ѿ теперішні солісти собі нікого. Один з них найгуттєвіше солює на родинних ювілеях, коли співає «многая літа» — завжди просльозиться... як кажуть, має слабість до ювіле-

їв. Інший соліст не співає сольо, але він стоять на «сольовому» місці у першому ряді, так здається, ось-ось вискогить і затягне сольо... Або диригент. Він не тільки диригує, але й спілює, і ще як!

А співаки-бурлаки різного вигляду й покрою: є молоді і не такі молоді, є худі і не такі худі, є сиві і не такі сиві, є студенти і пенсіонери; є з різними дипломами — один навіть дяківський диплом має; є заавансовані співаки з освітою; кажуть, що є й такі, які перші лекції, як співати, брали у своїх жінок, коли поженилися — іх пізнати по тому, що вони найсильніше за рухами диригента слідкують. Але всі вони співають і, кажуть критики, навіть добре, а гасом дуже добре.

Але що найважливіше — «Бурлака» перший з усіх діяспорних установ святкуватиме свій золотий, 50-літній ювілей, проіснувавши — ги не проіснувавши — тільки сорок років. А це також неабиякий рекорд!

1981

Сімдесятліття «України»

Насамперед слід роз'яснити про яку "Україну" тут йдеться: чи про "старий край", чи про "радянську Україну", чи про "Україну" в діяспорі, а чи може про якусь іншу "Україну"? Йдеться саме про ту "іншу" — про спортивне товариство "Україна" зі Львова, яке народилося в 1911 році — 70 років тому.

Але яка логіка писати про спортивне товариство у ветеранському журналі? Нема логіки, хіба та "логіка", що ні спортсмени і вояки не мають жадної логіки. Бо яка існує логіка у війську чи на спортивних іграх? Військо існує ніби на те, щоб провадити війну, але якби не було війська, не було б кому вести війни, і тому не було б воєн.

Або яка логіка у спортивних іграх, наприклад, на матчі копаного м'яча, де 22 здорових людей ганяє за одним м'ячем? До того вони копають той м'яч ногами або відбивають головами, а за вживання найбільш придатного до цього людського знаряддя — рук — карають!

Така "логіка" ясна навіть дитині. Ось, взяв раз батько свого синка на змагання копаного м'яча "України" з "Італією". (Хоч була гарна погода, взяв з собою парасолю — хто може знати, на матчі і парасоля може придатися, як не від дощу, то часом до "самоохорони"). Синок ще не бачив такого видовища й йому це все так сподобалося, що хотів побігти на площа, але не все було йому зрозуміле. Батько пояснював синкові, що це важливий матч, бо змагається "Україна" (тобто "юкс") проти "Італії" (тобто "айталіянс") за м'яч і намагаються той м'яч забити до їхніх воріт. Слухав синок терпеливо й несподівано шибнула через його голівку логічна думка: "А чому не дадуть кожному гравцеві по м'ячеві? Тоді вони не потребуватимуть ганяти дарма і товпитися на площі", — спітався він батька.

Або яка логіка в тому, що тому, хто вміє швидко бігати за м'ячем і стріляти голі, платять мільйони, кількаразово більше, ніж президентові Америки? А ті, які ходять дивитися на такі видовища, не тільки не платять за це, але, й часом б'ються і попадають до тюрми.

Та нехай психологи, психіятри і "сошал воркеры" ламають собі голови над цією "логікою", — вона для модерної людини, — бо спортсмени "України" не мали такої логіки. Вони не грали за мільйони, вони в "Україні" змагалися за Україну. Вони не тільки копали м'яч, але й ганяли за хокейним кружком, їздили на роверах, билися в боксерських рукавицях — все в "Україні" для України. І наслідуючи їх, сотні тисяч бігали, копали, їздили — змагалися за Україну, а коли прийшла потреба, пішли до УСС-ів, УГА, Дивізії чи УПА битися за Україну. Були навіть такі, які копали м'яч за Україну в "Україні", а коли отинилися в Дивізії, негайно почали копати м'яч за Україну в Дивізії. В "Україні" мали "Цюпу", "Леня" і "Диця", а в Дивізії — Стецькова, "Пупця" і "М'єця".

А тепер одні й другі стали "ветеранами" і святкують свої ювілеї. І це спільна логіка і потреба. І так відсвяткували 70-літній ювілей "народження", а не "смерти", бо ні "Україна" ні Україна не вмре, поки живуть ветерани, болільники й послідовники, "поки живуть люди", як сказав Шевченко (хоч ніде нема записано, щоб він грав у футбол).

1981

А. Каллун — «Щоденник Селекція Лялечки»

З ГОЛОВИ КУРИТЬСЯ ДИМ...

Приємно бути молодим, — як пише поет Мамай, — з голови куриться дим кохання (дівгат — напевно поет мав на думці). Але й старим не так вже неприємно бути, а до того побратимом, а ще побратимом-дивізійником, коли з голови куриться дим любови до... побратима-дивізійника (це й по-християнськи, бо хто ближніший за побратима), а з тим дим хваління... І ще як приємно.

Був я на бенкеті, як один побратим — той з тих поважніших — став говорити, як став хвалити тих поважніших спогатку, а потім підхвалювати тих менших, а наприкінці прихвалювати всіх побратимів, то я побагчив, — і огам своїм не повірив, — як з його голови погав кутиця дим, а згодом погав кутиця дим понад головами інших побратимів, і найдовше затримався коло поважних голів. А може мені так тільки видалося, бо я перед тим був уже біля бару...

I дійсно він дуже мудро говорив, нема що закинути. Казав, що як не було б побратимів, не було б іміграції, не було б поселення, (яку то назву видумав нам усім д-р Малецький у своїй новій книжці), не було б поселення, не було б діаспори, як кажуть євреї, а якби не було діаспори, не було б політики...

I коли той побратим скінгив, підійшов до мікрофону інший побратим. Він похвалив першого, а потім погерзі, як має бути, всіх других. А за ним ще третій говорив, і, так само, насамперед похвалив другого, а згодом першого, а потім всіх побратимів — ніодного не проминув, аж люди, ті, які прийшли на танці, казали, що не буде гасу на польку. Але вони не мають рації, бо не розуміються на регах. Хто хоче знайти гас, той що-го знайде. I так було ще досить гасу й на польку й до бару.

Любов і хваління кожному, не тільки побратимові, потрібне, навіть комегне. Візьміть для прикладу звигайну нашу сім'ю в поселенні: як не буде головік хвалити жінки, не буде «лав сторі», а як не буде хвалити жінка — не буде мінка.

Врешті-решт, що побратимам-дівізійникам ще лишилося? Правда ніби їхні старі побратими, ті, які колись вивоювали Україну, замість себе хвалити, билися в груди — каялися. I мали защо — вони програли Україну. А молоді («молоді»?) їхні побратими? А гому вони мали б битися в груди? Вони України не програли. То гому їм себе не похвалити, як інші не ходуть, бодай на своєму бенкеті; нащо скати? Може завтра не буде кому доброго слова сказати, не то вже хвалити.

1981

Побратимському роду нема переводу

Ось, знову річниця. І знову сірим шнурком з'їжджаються побратими. Чим більше число річниці чи з'їзду, тим повільніше вони злітаються, тим більше стерти крила, тим менше їх у вирію. Нема за ними журавликів, щоб виповнити рівні лінії, вони відлетіли в тепліші краї та й не повернуться.

ДІВІЗІЯ ПОСИЛЕНО ГОТУЄТЬСЯ
ДО ВІДЗНАЧЕННЯ 25 - РІЧЧЯ

А побратими не затурбовані, вони продовжують традицію, роковини святкують щораз частіше. Колись чекали-чекали й не могли дочекатися свого 25-літнього ювілею, а від того часу вже і 30-літній справили, й за 35-літній не забули й до 40-го лаштуються. А потім з п'ятирічками можна на трилітку перейти. А коли ще додати з'їзди — делегаційські й без делегатів — світові, країнові й місцеві роковини, посвячення прапорів — чи треба

турбуватися? Ось, прийдеться і прaporи нові шити й посвячувати, бо старі вже зужилися, не від надмірного вжитку, а від надмірного стояння без вжитку — знаєте, тепер "асідайн" навіть на прaporи шкідливо ділає. Це тільки з першою дивізією так с, незабаром роковини другої треба святкувати, а там на небозводі появиться ще третя, як вечірня зоря, — хоч може важко буде її побачити, бо в наш час небо "смогами" заслонюється, як би боронилося від того, що йде з землі. Таке наше довкілля.

Побратими на це не звертають уваги — з'їжджаються, радять, святкують і пишуть історію — кожний свою, і не будь яку, а таку, як Тиктор писав у старому краю — велику. І це слухно й добре, щоб знали про нинішніх прийдешні, бо побратими ніколи не переведуться. Як були перед нами лицарі, а по них прийшли запорожці, а відтак гайдамаки — ми всі однакі, а по них січові стрільці, синьожупанники, сірожупанники, і без жупанів, і вояки галицької армії, і дійової народної, і бездійової — також народної, а за ними йшли легіони, дружинники, дивізійники — одні і другі, утівці — одні і другі... А всі вони через якийсь час ставали побратимами. Та й у майбутньому прийдуть нові "запорожці" чи "стрільці", які також стануть побратимами, тільки не знаємо якими, бо не знаємо, яку дорогу вибере їм історія, тому треба писати історію.

Але чи напишуть свою історію чи не напишуть, все одно, побратимському роду нема переводу.

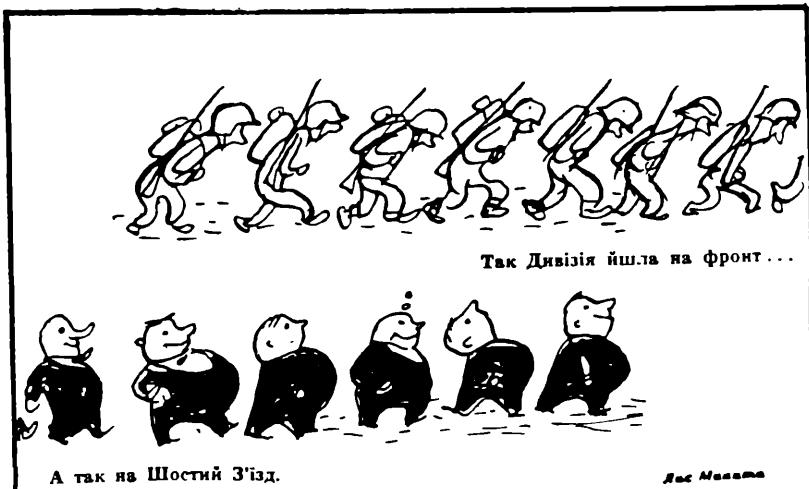
ВОЯЦЬКІ ТРАДИЦІЇ НЕ ПЕРЕВОДЯТЬСЯ

Малюнки з журналу Лис Микита

НА З'ІЗД

Люблю бувати на з'їздах, а ще поза моїм місцем замешкання. Люблю не тому, що "там в діловій атмосфері радять", "дискутують на високому рівні", — як пишуть репортери в газетах, — а люблю тому, що подивлюся на славних побратимів, а ще більше тому, що на з'їзді завжди юсь трапиться цікаве, небуденне.

Оце, відбувався з'їзд Братства дивізійників на братській оселі "Верховина". І щойно по стількох роках я вперше за-примітив, що Братство з'їжджається на братську "Верховину". Я поїхав, і, як звичайно, ми подорожі заблудили. (Нас їхало в автомобілі трьох — побратими М., А. і я). Але тепер була причина, бо не блудили ми, як колись тому, що вчепився нас блуд, а заблудили тим разом тому, що дорогу на "Верховину" направили її водій не пізнав в якому пункті треба було закручувати, бо не було великих вибоїн на тепер гладкій дорозі. Коли ми, після відкриття стратегічної помилки, купування map і студіювання нашого критичного становища, їхали назад, знову заблудили, бо не в'їхали тим кінцем на "Верховину". Аж врешті коли побачили гуцульську церкву, наш провідник знову оволодів своїм орієнтаціям змислом, як в горах під Гляйхенбергом, і з певністю заявив, що ми осягнули свою мету.

Це було 3 вересня 1982 року. Розкваталися і пішли на вечерю. Замовили вареники, бо це була п'ятниця — для нас піст. Вареники великі, товсті — ще й плавають в маслі. Побратим А. не знат, як їх культурно їсти й тому після кількох спроб він лишив майже повну тарілку. Я виловлював вареники, як рибу в ставі, й був би всіх їх зїв, але з чесності лишив один і пів недодженим, бо побратим М. також не доїв своєї порції — як солідарність, то солідарність.

Підкріпившись на тлі, ми вийшли на прохід, бо ніч була гарна, щоб набратися духових сил на наради. Ніби ненароком, вступили до бару. А раз в барі, присіли при ляді. А раз при ляді, замовили щось на зуб. А потім прийшли інші побратими — які приїхали також здаля, бо місцеві мали час, приїдуть завтра, і так створився добрий настрій, який почав завойовувати собі сферу впливів в барі. В куті спочатку був один столик, а потім до нього додали другий столик, а за ним третій, четвертий... і так поширювали побратимський почесний стіл. Якось поза столиками опинилися молоді пані, до яких старші побратими почали присуватися, а потім навіть цілуватися. Правда, темне світло і приятельська атмосфера затирали всі різниці.

Я був заздрісний побратимам за столиками, особливо тим, що були притиснені в куті, як колись в кітлі під Бродами, й з "усміхом на устах", час-до-часу переходили в контрнаступальні рухи. Але я мав іншу приємність, я познайомився з небуденою людиною. Це був адвокат, мабуть, з Нью-Йорку, не звичайний адвокат, а кримінальний. Весела й евічлива людина. Він почав нарікати на українців, що не дають йому бізнесу.

— Що, не люблять вас? — питуюся здивовано. — Ви така гарна людина, ось тут маєте багато приятелів, навіть на "Верховині".

— Приятелю, — каже він, — не втому річ, що не люблять мене. Навіть дуже люблять. Але не дають мені бізнесу, бо не поповнюють кримінальних злочинів, а я кримінальний ад-

вокат. Ось, тому мені серце болить. Мушу заробляти на життя між порторіканцями й іншими, а я український патріот. За цілий час своєї практики мав я тільки одного клієнта-українця: Судили його за вбивство. І щоб він був якийсь український мафіоза, а то, як на сміх, старик, понад вісімдесят років. Був майстер від направи скрипок для славних скрипалів, багатий. Але на старість забаглося йому молодої жінки. Поїхав до Європи й привіз собі молоду, гарну дружину. Але старому і жіночі краса багато не поможе, тому може догадуєтесь, що сталося.

Я похитав головою і підніс чарку до моїх уст, хоч там не було ні краплі скачу. А він продовжував.

— Вона знайшла собі любовника, молодого. Старий слідкував за нею, і рішився пімститися. Один раз спіймав їх у музеї, витягнув пістолет і застрілив свою чарівну дружину. — Адвокат зробив довгозначащу павзу, я нічого не відповідав. — Чому її, чому не його? — закінчив свою розповідь і замовк.

Я, як звичайно в таких ситуаціях, зворушилося людською бідою і маю велике бажання прийти з допомогою:

— Як приїду другий раз до Америки, поповню якийсь злочин, — сказав я і перестрашився своїх слів.

Адвокат тільки подивився на мене, нічого не сказав, але підійшов до бари й купив мені скача.

Хлопці дивізійні файні, —
Ще донині ходять в «лайні».

А братство дивізійників із братського союзу (деякі мають у сусідстві свої дачі) "Верховини" вже навіть почали співати, а потім усім сердечно прощалися по американському звичаю — поцілунками; тільки дещо щирішими, ніж американський звичай притисує, коли прощалися з гарними панями.

В суботу вдень Братство радило. Радило, хто має ним рядити на наступних три роки, а найбільше радило, як написати історію дивізії — всі мали якісь поради й то довгі поради.

Увечорі був бенкет, а по бенкеті була забава. На вечері-бенкеті більше їли, ніж говорили — це щось вийняткове, бо бенкети є на це, щоб говорити, хоч промовців мало хто слухає, а ще менше розуміє, що вони говорять, чи радиє, що вони хочуть сказати; “комунікація” — це химерна наука. Правда, потім я читав репортаж в одній газеті, де підкреслювалося, що на цьому бенкеті були головні і побічні промови з великим патріотичним змістом, але репортер тоді газети не згадав найцікавішого — що давали їсти на бенкеті. (На жаль, я вже забув сам, що тоді єв).

У той день гостював на “Верховині” генерал Григоренко. На вечері не був, бо мусів повернутися додому, а на з'їзді не був, бо він не дивізійник.

Увечорі була забава. Забава була, як забава. Деякі побратими танцювали, а деякі пробували танцювати — викручувалися, вигиналися під “чарівні” звуки оркестри. Деякі прибиралі акробатичні пози, наслідуючи рухи “жаб” і інших модерних американських танців.

Один побратим-діяч довго не появлявся на залі й дехто вже почав турбуватися його долею. Але ситуація вияснилася. Він не міг був прийти на час, бо другий побратим, який ділив його долю-недолю в тій самій кімнаті на “Верховині”, вбрався в його костюм і сорочку — лишив йому тільки комбатантську краватку. На щастя, “пошкодований” побратим не міг був провести операції навпаки через свої фізичні перешкоди.

На перервах, коли музиканти десь зникали, побратими не пізновали один одного. Коли не бачилися копу літ, це зрозуміло, але коли не бачилися тільки четверть копи, — це трохи дивно. Побрятим А. застосовував хитру тактику. Як якийсь побратим йому підозріло виглядав, тобто, він думав, що він повинен його звідкись знати, тоді розвідував між іншими побратимами, хто він є. Коли дізнався, підходив до його стола, сідав і починав розмову. Врешті питався:

— Ви чули про побратима (своє ім'ярек)?

— Ні, не чув, щось з ним може сталося? — питався здивований побратим.

— То, подивися на старого А, — казав, сміючись задоволено.

— А бодай би тебе...

— Дай, Боже...

Третій день з'їзду — неділя, день Божий. Перед полузднем збірка й з прапором марши до церкви. Зібралися "недобитки по дво-денних боях" і відмаршували. Після Служби Божої відправлятиметься панахида під могилою — соборна панахида, тепер вже навіть ніяка організація не подумає відправляти несоборну панахиду — за померлих безпечно молитися соборно.

А за живих?...

Після звичайної Служби Божої відправляв ще "свою" Службу старенький священик. Ale йому хтось сказав, що на відправі мають бути дивізійники й він відмовився починати відправу, як не буде дивізійників. З церкви почали відходити післанці до дивізійників. Врешті знайшлося двох більш "побожних" добровольців, які погодилися ще раз вислухати Службу Божу, тим більше, що православна відправа ще не була закінчилася і так треба було чекати під могилою.

А могила стоять собі, висока, виглядала мені вища, ніж колись. Так побратими маліють, а могила росте. Та й їй не обійшлося без пригод. Десь минулого року вдарив в ній грім. Не знати, як цей омен пояснювати.

По панаході "військо" — тепер вже більше зібралося, вімаршувало під головний будинок, а по дорозі навіть заспівало дві пісні. Голова Крайової управи відрапортував голові Головної управи, що з'їзд успішно закінчився і скомандував: "Розійтись!"

Ми "розійшлися", щоб знову "зійтися" на обід, а по обід опинилися на концерті.

Концерт був чи ненайбільшою приємною несподіванкою. Виступали професійні актори, виконували пісні і декламації з поезій Бори, і монологи, і дуети і навіть скетч, як добровольця до дивізії підманювала залишатися вдома його дівчина, від якої він в дійсності втікав до дивізії (Олекса Журба і Є. Белюць). Не треба писати хто вийшов переможцем. Співали сумне танго Ст. Гумініловича (сл. Ю Форися) "З високих синіх Апенін". Грав на фортепіано свої власні й інші композиції Леонід Вербицький.

Люди, хоч було обмаль, були захоплені. Коли почалася арія "Молитви" з "Запорожця за Дунаєм", хтось так зворушився, що навіть встав з крісла, а за ним встала ціла заля, хоч ніхто не збирався молитися.

І хто були ці артисти! Як казали "достовірні джерела", всі, крім однії, євреї з України. Дали їм матеріали й вони все самі підготовили. І то за "псі гроши". Коли їх імпрезовий референт Го-Го запросив і спітався, скільки це буде коштувати, вони, після довгої надуми, відповіли: "двісті долярів". Го-Го так був здивований низькою ціною, що відразу запропонував їм заплатити два рази більше. За це вони ще заангажували оперного співака Миколу Фабрику з його гарною дружиною — піяністкою. Після офіційної подяки артистам за виконання, Евеліна Белюць подякувала від себе за те, що беручи участь у цій імпрезі, вони познайомилися з подіями сучасної історії України, про і чо вони досі не знали.

Але що...

Після концерту я підслушав таку "критику" від одної пані: "Ніби це було гарно, але воно нічого не варте. Вони не робили це щиро".

Як день мас захід сонця, так прийшов захід з'їздові. Ще одна вечеря, ще одна забава, — тим разом ще менше людей, хоч це дало більше місця на пописи ліпшим танцюристам. Заважив я одного побратима, який так "легенько й розлого" танцював, — на це треба багато місця, — немов би хотів із свою партнеркою пурхнути на крилах під саму стелю.

А вранці ми розпрашалися з тими, що ще не від'їхали попереднього дня, і поманджали закордон, додому. Дорогою додому також блудили, хоч щасливо й "збудовані" вернулися туди, звідки вийшли.

1982

На зелену пашу...

Прийшла криска на дивізійника! Хоч не хоч — хоч, як кажеться відносно, «не дивлячись, що стріха покрита білим снігом, але з комина ще куриться дим», навіть найкращі хлопці з дивізії мусять йти на зелену пашу — на емеритуру. Одне добре, що сьогодні гарний звичай завівся — доживе людина до 65-ки й ювілей їй спроялють.

А чи дійсно воно так? Чи може ви думаете так, як я, тобто, в нас такі звичаї тому, що не знаємо, що з собою робити маємо, як прийде той час, ніби якоїсь порожнечі? Народ, як природа, не терпить «екологічних дір», то природно винайшов ювілеї, щоб заповнити «діри» в людському житті. Не справа в ювілеях, бо життя людини без ювілеїв було б, як суп без солі й перцю — без цимесів — незамітне й нудностороннє. А ювілей дійсно гарний звичай: зійдемося, вип'ємо по чарчині, прославимо свої власні подвиги, а при тому й згадаємо ювіляра не злим тихим словом — і сім'я ювіляра почувастися неначе на гетьманському бенкеті. Питання, яке мені не дає спокійно чекати на мій ювілей, полягає ось в чому: чому ювілеї стандартизовано, якби вони приходили автоматично, як плачення податків? Чому, наприклад, двадцять п'ятиліття супружого життя і шістдесят п'ятка пенсіонера вивищуються до ювелейного рівня?

Думав я, думав, аж посивів. У першому випадку не так дивно, бо прожити 25 років з тою самою дружиною — чи їй з тим самим мужем — це більше досягнення, ніж виграти марафонський біг 65-літньому пенсіонерові. Ще й треба взяти до уваги, що наш час не той, що був, в наш час супружні партнери експерементують і «добираються» по кілька разів за перших 25 років. Але чому шістдесят п'ятка? Чи тільки тому, що урядові органи вважають оцю людину не гідною до праці? Чи може людина цього віку переступає уявний поріг і мусить вважати, щоб на ньому не пошпортатися? А пошпортатися легко, як пенсіонер не приготований, не тому, що йому сповнилося 65 років, а тому що він стає *пенсіонером* і переступає штучно створений поріг, що називається *емеритурою*.

Ось перший день пенсії. Він найважчий. Пенсіонер чи то сеньйор, як його почесно урядові агенції називають, мабуть, щоб йому голову запаморочити — ти не *старий*, ти *сеньйор* — не встає вранці до роботи. Він в ліжку простягається, однак привичка грізна папі — вона немов на глум, відкриє йому очі, і наш пан сеньйор не має іншого вибору — встає. Покрутися по хаті, довкруги хати. Нікого нема, бо «босих» пішла до роботи — їй до пенсії далеко, а до *сеньйорства* — піколи. Перша година на зеленій паші пройшла несогірше. І тоді

виглядає, якби нашему сеньйорові чогось бракувало. Коли в хаті була б кохана жіночка, можна б її за щось вчепитися – ось так для розваги почати гутірку про політику чи про дітей. А так залишається що? – телевізор і книжка. Сеньйор сів у фотель, увімкнув телевізор і... здрімнув. Пробудився, поглянув на годинник і зірвався, немовби грім ударив у дерево під його вікном – майже полудень! В голові нові турботи: добре спати вдень, а що робитиму вночі? Хіба знову спати? Взяв у руки якийсь старий журнал і, на диво, прочитав, що до спання можна впралятися, як до якогось спорту, бо природа має свої правила «латання дір у небі», і на «неакцію» має «протинеакцію». Відповідно підготована людина може спати вдень і вночі, якщо в нього чиста совість і не присниться старий край з більшовиками. Психологи «сномуністі» ствердили, що людина може спати так довго, як довго спить добре наїджений лев, тобто 16-18 годин на добу. Бо не даром німці кажуть: *Übung macht den Meister* – вправи роблять мистця, а сон – це мистецтво, і то містерійне, бо ще його ніхто з науковців-сномуністів не дослідив, що воно таке й пощо людина й звірина сплять.

– Певне, щоб забути, що Господь викинув Адама з раю, а Єва з любови й обов'язку пішла з ним – має теорію моя Євочка.

Пенсіонер і лев підтверджують ще іншу теорію: якби не спання, то що вони робили б?

Очевидно, не всі надаються до спання. Ось той побратим знайшов собі працю – добровільно. І працює надгодини, і на вікенди доробляє. Ще так знаменито в житті не почувався – бо робить це добровільно, без жодного морального, матеріального чи капіталістичного тиску.

Тамтой купив собі пса. Де кращого товариша здібле? Врешті має нагоду все сказати, що накопичилося за довгі роки, що на язиці, а пес все розуміє й, помахуючи хвостом, притакує. У парку собаку тягне до інших собак, і так вони нав'язали нові знайомства – пес з кудлатою білою сучкою, а побратим з некудлатою блондинкою. Усе в повному узгідненні – навіть пес не гавкне.

Інший мріяв бути моряком, і тепер здійснює свою мрію: майструє кораблі з консервних банок, і вже весь підваль повний. Будує кораблі зі щоглами, вітрилами, коминами. І на них він ширяє мріями по всіх океанах і морях.

Ще інший зайнявся будуванням дому для пенсіонерів у своїй парафії – хмаросяг росте до неба. Тамтой почав писати повість своїх «временних літ». Журиться, щоб на час видати, щоб його побратими могли прочитати, бо діти, як діти, не мають часу на таку багательку.

Той впорядковує свої матеріали й бібліотеку й шкрабається в голову, коли й кому це все віддати, бо від сина дістав ультиматум:

– Тату, як ти помреш, то на другий день все це викину на сміття!

А коли найде пенсіонерська хандра, то тоді час згадати старі добри часи й не зашкодить помріти про ще кращі майбутні. Історія дала нам добре прецеденти. Німецький провідник Аденавер почав свою кар'єру на сімдесятці. Так і прозвали його «Старим» — Der Alte. І Черчіль далеко від нього не втік, коли виграв війну для Великобританії і свого короля. А гетьманові Мазепі не притрапилося кохання з молодою Мотрею на старі літа?

«Зелена паша» криє в собі багато несподіванок і пригод...

1987

ЕМЕРИТИ

— То вже не на мої очі!

Козаки і дивізійники під Віднем

“Тристо літ минає, як козак...” співав колись наш народ. А тепер саме минає триста літ, як козаки боронили місто Віденського від турецької облоги. Тоді козаки не тільки добре билися, але вже мали свій С. І.А. Начальником цієї розвідувальної служби був наш шляхтич з Бойківщини Юрій Кульчицький, ще й до того православний. Завдяки відвазі православних козаків і спритності Кульчицького “невіруючих бусурманів” було прогано з-під Відня і цілу католицьку Європу врятовано. І тоді вже виявилася українська проворність, бо Кульчицький не тільки що справився із своїм завданням і перехитрив турків, але на цьому ще й зробив бізнес, бо в турецьких обозах знайшов каву, забрав її до Відня і навчив віденців пити каву, додаючи до неї цукру і молока, щоб ліпше смакувала.

Він перший відкрив у Відні кав'ярню і став патроном всіх кав'ярен і всіх людей, що ходять до кав'ярен пити каву. Кульчицький, одягнений у кольоритні козацькі строї, продавав каву і став славним на цілий Віденський до сьогоднішнього дня. Віденці навіть намалювали його портрет і поставили йому пам'ятник.

Ергард Штайнер — «Укрїна»

А українці про ці славні історичні діла і постаті не знали нічого, хоч довго жили під пануванням австрійського цісаря, бо козаки воювали під польськими прапорами короля Собеського, а Кульчицький служив австрійським князям. Хоч пана Іннокентій XI наймав козаків і їм платив, але поляки приписали усе на свій рахунок, а австрійці присвоїли собі Кульчицького так, як має нормально бути у світовій історії і політиці. І щойно треба було 300 літ і філателіста з Відня Бориса Ямінського, щоб усе це роздовбав і як слід вияснив.

Не зважаючи на все, колесо історії котиться, і майже триста років після оборони Відня перед турками повторилася подібна історія: як колись українські козаки, так тепер українські дивізійники обороняли Відень перед новими "невіруючими бусурманами" (хай не під самим Віднем, а тільки під Фельдбахом — історія не цікавиться дрібницями). Хоч дивізійники не відбили нового "бусурмана" і не забрали з його обозів запасів кави, але зачекаймо 300 років. Тоді напевно знайдеться новий український філателіст у Відні і нам розповість про все те, що тепер невідоме.

1983

Го Го — листопідка

125

Досить культури на п'ять років

Люблю нашу культуру: люблю послухати нашу пісню, побачити танок, прислухатися до гри на бандурі, посміятися з народної мудrosti, почути промову мудрого народного діяча, поспівати собі в гурті, посмакувати на ювілії голубців, м'яса на патичках і жареної капусти, помолитися за добро нашого народу, — одним словом люблю глибину й ширину нашої культури. Тому часом йду на різні ювілії.

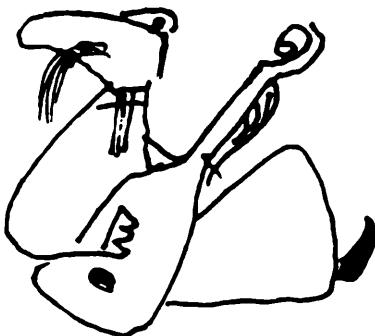
I так я попав на найвеличавіший ювілей аж на "Союзівку". Далеко треба було їхати, але дався намовити. Думав, що може там стріну свого друга з "пройдешніх днів" і свою товаришку зі школи. А при тому і візьму участь у величавих ювілейних святкуваннях — і величаві вони були.

Вже о годині третя тридцять почалися святкування "коктейлом" і закускою. Хоч я з'їв порядний полуценок і попив пивом, але людина є людиною і я ще випив кілька скачів і закусив, бо це все було даром. Як не злакомитися?

О годині п'ятій почався бенкет. Ale це не був звичайний бенкет, а бенкет із святковою програмою. Наперед показували foto-монтаж, який мав т. зв. "бекграунд" музику, а по-мистецьки читали тексти до прозірок троє молодих людей. Добре, що прозірки показували на великому екрані, бо чоловік вже не добачас, добре, що "бекграунд" музика була голосна, бо чоловік вже не дочував, але чому аж троє дикторів? Я не знат, чи маю дивитися на екран, чи слухати музики, чи старатися зрозуміти те, що говорять диктори. У мосму віці вже мені важко робити три роботи нараз, тому не зрозумів, про що був foto-монтаж, проте він був гарний і мистецький; сподобався мені і я аплодував голосно, як він скінчився, тим більше, що молодь брала участь у громадському житті, а, як пишуть газети, треба "треба стояти лицем до молоді".

Потім виступали артисти: співали пісні — свої і оперні, грали на бандурі, деклямували. Виступав один добрий баритон, — а добрий, бо грізно й серйозно співав "Гетьмани, гетьмани, якби то ви встали", а мені, звичайній людині, відалося, що ця пісня не актуальна, бо якби дійсно гетьмани поставали і подивилися на "Союзівку", то напевно не хотіли б вертатися до гробів, а залишилися б на "Союзівці" бодай на літній сезон. Бан-

дуріст грав на гарній бандурі: виступав два рази, а скільки співав пісень, не знаю. Бандура — це гарний інструмент і люб-

лю слухати сумні, тужні звуки, що виходять з бандури, але, на жаль, не можу зрозуміти, коли кінчається одна, а коли починається нова пісня. Декламувала одна маленька дівчинка "А май тато вояк був, а мама цивільна", але далі не чув тієї гарної декламації, бо люди дуже сміялися і били їй браво, отже тяжко було мені сконцентруватися. Виступав ще гуморист, який говорив жарти. Люди дуже сміялися, напочатку більше, а пізніше менше, але сміялися. Він говорив сорок п'ять хвилин, а я чув раз на телевізії від Боба Гоупа, що він тільки говорить жарти тринадцять хвилин і ані секунди більше. Видно наш жартун ліпший від Боба Гоупа бодай три рази, але чомусь я його на телевізії ще не бачив.

Ага, щоб не "помішати", на початку — а може накінці мистецької програми (знову забув), було вступне слово. Слово було змістовне й цікаве тим, що його виголошували дві особи: першу частину голова ювілейного комітету, а другу частину — "майстер церемонії". На мою скромну думку, це дуже вийшло вдало й всі промови повинні виголошувати не одна особа, а дві, а навіть більше, в залежності від важомості і змістовності промови, і, очевидно, величини, бо слухати одної особи цілої пів години чи годину — надокучить.

I так проминуло три години, а їсти не дають. Я зауважив, що люди почали робити виконавцям "стендінг овейшин", і чим довше програма затягалася, тим більше було цих "стендінг овейшин". (У старшому віці вже тяжко висидіти довго за столом, треба випростувати ноги).

Я сам, поки ще допивав пиво, яке приніс до свого стола з "коктейлю", чувся непогано, але під кінець програми мені чомусь хотілося дуже вийти на сцену з бандурою і заграти виконавцям, а при тому може й сказати кілька жартів. Але треба мати пошану до своєї культури, тому я терпеливо дали чекав на вечірку. Ще я зауважив, що люди не виходили з-пода столів, хоч випили децио на "коктейлі", а особливо мені імпонував ряд визначних діячів за почесним столом — всі трималися, як годиться на величавому ювілей.

Нарешті почали розносити вечірку (на жаль, не було ані голубців, ані патичків, ані жареної капусти, — була печенья), а програма далі йшла: представляли почесних гостей, представляли представників організацій і установ, а потім представляли таких собі звичайних гостей; читали привіти; були "слова"-привіти; співали навіть дві пісні — всі люди разом на залі, їли і співали — одну пісню уже забув, другу "машерують добровольці". Але я собі подумав, що ліпше "до теми" підходила б пісня "Розпрягайте хлопці коні та й лягайте спочивати".

Потім прийшло до "кульмінаційної точки" — заповіджено, що буде головна промова. Але головний промовець зробив усім несподіванку, бо заявив, що не буде читати своєї промови, а зате надрукував її в газеті. За це він дістав "бурхливі, рясні оплески". Не дістав "стендінг овейшен" тільки тому, що люди ще не були докінчили вечірки.

Коли всі встали до кінцевої молитви, проминуло шість годин, а як ще додати "коктейл", то нарахувати можна вісім годин, щось як цілий робочий день на фабриці без "ланчу" і "коффи брейків". Та на цьому не кінець, бо ще почала грати музика до танців.

Я використав час і пішов до бару. Там вже була група людей, а серед них один чоловік усім фундував. Очевидно, я прилучився до тієї групи, тим більше, що той чоловік вже "не дораховував". Якось так сталося, що я познайомився з іншою людиною, що прийшла до бару купити пляшку скаку. I він мені (може з членості) запропонував присістися до його стола. Я не міг йому відмовити, тим більше, що біля його стола було кілька вільних місць, був лід і була содова вода. Що більше треба?

Так я культурою розважався, аж поки мій товариш, який намовив мене їхати на цей ювілей, не перебив моого настрою. Він підійшов до мене з якоюсь панею і "наказав" мені з нею тан-

цювати, а сам став під стіною і почав обтирати піт зі свого лиця. Я танцював з цією панею і не запримітив, як кінчав танець вже з іншою панею. Але ця "інша" пані пізнала, що я не "той пан" і лишила мене. А час втікав; вже вибила о пів до другої години і я рішився іти спати.

Але на цьому ще не кінець. По дорозі я долучився до якоїсь групи, що всіх запрошуvalа до своєї кімнати на "правини". I хоч мені мій лікар радив не їсти ковбаси i сала, бо це шкодить на тиск крові i не пити алькогольних напоїв, бо це шкодить на мою іншу "проблему" (не хочу заходити в медицину), але як я мав відмовити українській гостинності?

Коли вертався додому, був задоволений. Провів я культурно, корисно й патріотично "вікенд". Відчув я деяке втомлення i думаю, що вистачить мені цього всього на чергових п'ять років, бо людина є людиною i має обмежену поємність навіть до того, що любить.

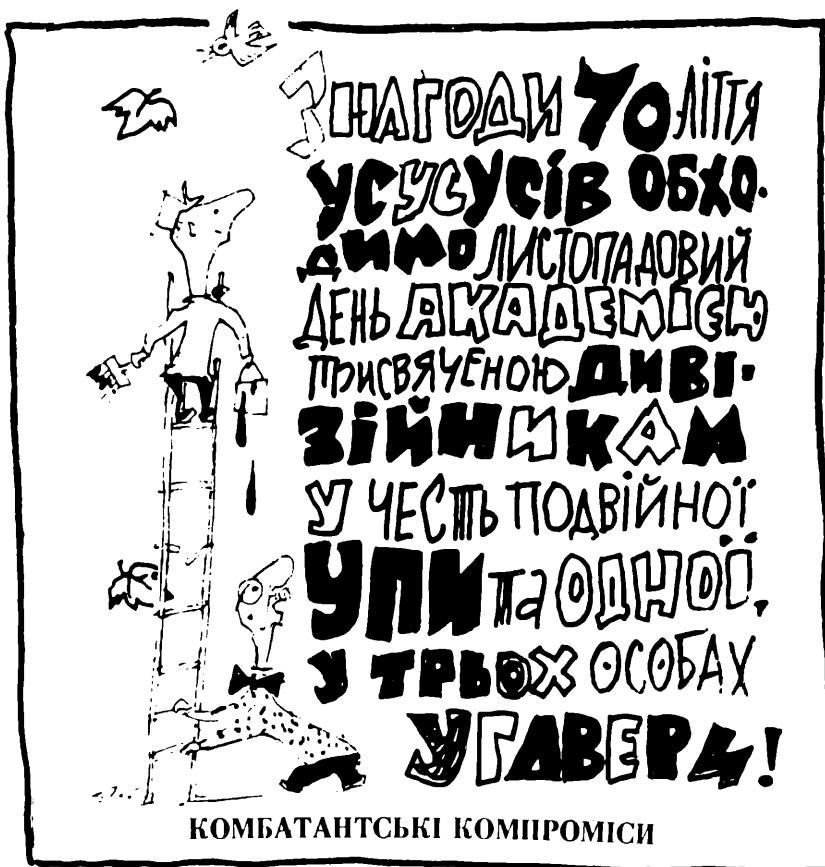
1983

— То американський футбол?
— Ні, то українська імпреза!

ПІШОВ УКРАЇНЦЕМ — ВИЙШОВ ДІВІЗІЙНИКОМ

В нашій діаспорі чи поселеннях, — не знати, як краще висловлюватися, щоб і сіонізму не закинули й щоб національно було, — я зауважив, що від якогось часу проходять зміни. Не знаю, чи ці зміни є на ліпше чи не на ліпше (психологи тепер кажуть позитивно ставитися до життя, тому не можна казати: "на ліпше чи на гірше").

Ці зміни почалися від коли наші поселення (чи діаспора?) почали святкувати свої різні-прерізні ювілеї. Колись, як від-

бувалися академії, людина йшла, вислуховувала патріотичні пісні, високопатріотичну промову — знала, з чим приходила й знала, що вийде з певною гордістю українцем.

Сьогодні академії вже перевелися і наша діяспора перейшла у вищу сферу діяльності — влаштовує ювілей-бенкети. Ще поки відбувалися масові "ліття" родинно-громадського характеру, проблем не зауважувалося при відкритих барах, але на національних бенкетах це вже складніше. Як найшся голубців (коли в нашій "галі") або якоїсь "печені" (коли в готелі) і твій шлунок починає вибивати години, від тебе вимагається більшої концентрації мислення у вищій площині. Йду на бенкет звичайним українцем, а не знаю, ким вийду.

— Він на варті стояв,
І фурт, фурт ладував ...

Суть в тому, що на бенкетах, хоч згадують про українців, але більше говорять про ювілеї: одні оунівці про бандерів-

ців, другі оунівці (не двійкарі) про мельниківців, упівці про упівців, дивізійники про дивізійників, закарпатці про закарпатців, католики про патріярхальників; не знаю про кого говорять православні, бо в останній час не був на їхньому бенкеті — певно говорять про католиків. І всі вони мають свої історичні дати, своїх героїв, свої свята, організації, визначних діячів, газети, журнали — все мають, що потрібно до ювілеїв. І мають рапцію, що так святкують — на це є бенкети.

Останній раз був на дивізійному ювілії-бенкеті. Наслухався там мистецької програми і різних промов: які це дивізійники, як вони майже стали зародком (інші казали зав'язком) армії, проливали кров на Словаччині і в Австрії, мають своїх героїв, мають свої історичні дати, свого гербалєва, мають своїх людей на визначних постах, мають свою організацію, свій журнал, своє свято Бродів, про них пишуть у "Вістях з України" і як би були повторилися часи з Першої світової війни, вони парадували б, якщо не в золотоверхому, то напевно в городі Льва. Здивувало мене, що не згадували свого головнокомандувача генерала Шандрука, але мені приватно вяснили, що це належить до іншої площини — він мав свою українську національну армію. (Певно буде ще один ювілей). Тож мені було самозрозуміло, що я пішов на бенкет звичайним "українцем", а звідти, стравивши "роуст біфа" і пару скачів, вийшов "дивізійником" — і, мабуть, таким буду до наступного бенкету.

Тільки одну біду маю з цими ювілеями — їх щораз більше, а бенкети задорого коштують, навіть, якщо врахувати теперішню інфляцію. Прийдеться, з болем серця, резигнувати з діяльності у вищій сфері — а так не хочеться стояти на одному місці!

Членкин і журналу *Лін Мікита*

1983

Історія Української дивізії

Як це все розчолопати? Для мене велика «Історія Аркаса» і згодом Тиктора були набожні майже як Біблія. З набожністю грішника, що обіцяє поправитися, починав я їх читати й, мушу признатися до гріху, ніколи далеко не зайдов. На «Історію Грушевського» дивився здалека й слухав, як інші її хвалияль. Я мав доти побожну пошану до історій та істориків, доки не почав ходити на доповіді мудрих професорів. Один професор права сказав, що для нього існує одна правда — правда судді, яку він виносить у вироку на процесі. Інший ще краще здефініював цю поважну науку історичної правди: «Історія — це фікція.»

Коли почався процес моого просвічування, я, сунучися, як слимак, до «історичної правди» — правди? — почув на зборах дивізійників, що час написати історію Української дивізії, бо вже написано й далі пишутться історії організацій, округів, повітів, земляцтв, гімназій і т. д. А дивізійники гірші? Радили підшукати авторів між письменниками, фотографами, професорами, вояками, дивізійниками й навіть... істориками.

Думаючи про це все, я не знов, що думати, однак поволі, як після похмілля, почало мені прояснюватися в моїй неісторичній голові. Як нема кому, то хто мав би дати початок? — Може я? — Але від чого починати? — Хіба від назви, бо кожна «історія» має якусь назву. — Але яку назву прийняти за «історичну»? — Історія Галицької дивізії, Дивізії «Галичина», Української дивізії, Української дивізії «Галичина», 14-ої гренадирської дивізії зброй СС (укр. ч. 1), 1-ої Дивізії Української Національної Армії, 1-ої Української дивізії УНА, другої дивізії? — Ой, лишенко! І це історична правда.

А що далі писати? Ніби правда, що всі історії — це описи воєн і славних полководців, якби на Землі ніхто інший не жив. Чому так було і є? Бо найбільшу славу приносять перемоги у війнах над ворогами, і хто виграє більше воєн, той стає славнішим і того найбільше вихваляють історики. (Підозріваю, що ці славні переможці грабують своїх противників і мають чим платити історикам.) В Дивізії не було славних полководців, бо не «найславніший» з них, командир Дивізії, застелився. Інший командир — Баєрсдорф, — уже в американському полоні відрікся «українських бандитів» і відділився із своїми німцями від українських вояків. Тоді команду над «американською українською дивізією» перебрав сотник Козак. За його командування найбільша перемога була над конем, зноровленим жеребцем, якого він купив у німецького «бавора», й з котрого не лишилося навіть кишок і копит — цілого полонені з'їли? Залишилися тільки підкови з вухналями, які віддали «баворові». Поглянувши на них, він від здивування не міг слова сказати. Згодом під носом собі повів: «Ще таких начисто виглянцових копит з живого коня я у своєму житті не бачив.»

Історія «англійської української дивізії» в полоні, під командою генерала Крати, була не така сумна й голодна, зате довга.

Ті, котрі кажуть, що історію Дивізії повинен написати кожний її вояк, мабуть, історично найправильніші. Обкинувши оком цю історію з кожного

кута зору, я прийшов до певних висновків, з якими дозволю собі поділитися з майбутніми істориками Дивізії. Тому, що історію треба починати від назви, я думав і придумав таку пропозицію: «Моя участь в історії 2-ої світової війни, в українських визвольних змаганнях, в Українській Національній Армії, в Українській дивізії» — чим довша назва, тим краще. Пам'ятаючи, що «історія — це фікція», дальша історія піде швидко й гладко, як час на варті в дивізії. Написавши таку історію, автор повинен її видати на свій кошт — це може навіть позволити собі пенсіонер — і матиме гарний подарунок на своє «ліття», весілля і хрестини своїх потомків (не конче в тому порядку) в діаспорі. Конче треба б перепачкувати цю історію (оправлений примірник) на рідні землі на зберігання для дальших майбутніх поколінь, бо, як історія показує, його власні покоління його ж таки твору не зберігатимуть.

Виходячи з такого історично-фіктивного заложення, така розв'язка проблеми видання історії Дивізії чи не найкраща, бо кожний дивізійник матиме таку історію, яку сам захоче.

Може є і краща розв'язка... Не буду перечити.

1984

ГЕН. МИХАЙЛО КРАТ і ПРОФ. КУБІЙОВИЧ
НА ЮВІЛЕЙНІМ БЕНКЕТІ 20-ЛІТТЯ ДИВІЗІЇ

Проф. Кубійович: «Говоривши про Дивізію, підтримате фінансово Енциклопедію Українознавства».

Непомильні

Чи є хтось на світі непомильний?

Одні кажуть, що є, інші твердять, що нема. Коли генерал Григоренко на одному бенкеті сказав приповідку: «Не помиляються тільки підлотники й абсолютні ідоти», то в політиків попав у таку глибоку халепу, з якої ніколи не вихрапався.

А може таки є?

Папа Римський непомильний в справах віри для католиків.

Непомильний був Йосиф Віссаріонович за свого життя, хоч у його трумні поховали з ним його непомильність. Непомильним уважає себе ловець воєнних злочинців Візенталь.

Непомильна жінка, коли наказує своєму чоловікові, котрий костюм і сорочку вбрати на бенкет, непомильно не забуваючи й про краватку, і шкарпетки. Неромильні стають люди сташого віку, які непомильно забувають, що перед хвилиною поставили капелюха на голову чи окуляри на носа, і за ними невтомно шукають по всій хаті.

Непомильні політики, особливо під час виборчої кампанії, хоч вони так висказують свою непомильну політику майбутнього й мищулого, що звичайному виборцеві, мов милом, милять очі. Та тут є винятки – політики з партії противника завжди помиляються.

Непомильні наші батьки народу з СКВУ, яким статут забороняє помилятися, хоч, винятково статутово, мають право помилятися узгіднено – одноголосно.

Непомильна ще одна професія – редактори газет і журналів. Вони непомильні з конечності, бо якби проголосили, що вони помилкові, то їхні газети залишилися б повінню різновартісних статей, дописів і листів, які мусили б з принципу містити. Тому, хоч не хоч, кожний себе шануючий редактор, як добрій газда, відділяє кукіль від здорового зерна. Бо найбільше непомильних людей є серед тих, які пишуть листи до редакції. Вони вимагають, щоб їм не змінити «ані йоти, ані тої титли». Як редактор щось змінить, то вони сердяться, грозять і ще більше пишуть.

В Америці, де все можливе й неможливе коїться, була собі така реадакторка, яка мала досить непомильності своїх дописувачів і почала всі їхні листи містити у своїй газеті. І то не так собі, а з усіма ортографічними помилками, граматичними неузгодженнями, непотрібними повтореннями, безсенсовими висловами, зворотами й словами, котрих не знайдеш в жодному словнику. Вона теж підписувала ці листи до редакції повним іменем і прізвищем автора, не ховаючи його «ідентичності» за криптонімом чи загадковими псевдонімом.

Нагло всі непомильні автори зробили такий рух і крик, що врешті сама редакторка змилосердилася над ними.

Українські редактори є в багато кращому положенні. До них рідко, мов білі круки, долітають якісь листи. А якщо вже прибуде якийсь лист, то «рішуче непомильний».

На це існують певні причини. Наприклад, статистика каже, що з усіх етнічних груп у Північній Америці українці найменше купують свої книжки й передплачують газети й журнали. А соціологи підозрівають, що багато з тих, котрі купують і передплачують, рідко коли їх читають. Тож хто має писати листи до редакції, навіть якщо вони мали б бути непомильні? На таку причину є ще інша причина. От при одній нагоді передплатник *Вістей комбатанта* сказав таку непомильну мудрість: «*Вісти* дуже добрий журнал, а коментарі редактора Малецького знамениті. Він так мудро пише, що я навіть їх не мушу читати. »

Чи може бути сумнів, що все таки є непомильні?

1985

Герої — мимоволі!

У передвоєнній Польщі показували кінофільм про гекайну дружину, яка, вийшавши на матч до сусіднього містечка, по дорозі загубила свого воротаря. Ніхто цього не завважив, аж дружина вийшла на лід. Щоб якось вийти з амбарасної ситуації, гравці почали шукати гокеїста між глядачами й знайшли якогось смільчака на воротаря. На щастя, новий «воротар» вмів їздити по льоду, але, на жаль, не мав поняття про гокей. Однаке йому дуже сподобалося гасати поміж гравцями й вилапувати шайбу. Так він, пописуючись ковзанням назадгузь, з шайбою заїхав у свої ворота, «здобуваючи голі» для противника. Але то був єдиний гол, якого «здобув» противник і, завдяки його акробатиці, дружина виграла матч. Так він став героєм... мимоволі.

Так буває не тільки в кіно, але й в житті, хоч не кожному й не всюди. Декому доводиться стати героєм, не сподіваючися навіть коли й де. В нашому народі такі явища відомі з давен-давна, й не інакше сталося в останніх часах з дивізійниками, яким довелося відігравати роль героїв, і то не будь-яких, а «перпетуальних героїв». Навіть після пройдених декад іх хочуть віднайти і, не питуючися, ставити знову на п'єdestал.

Як це так?

Колись в старому краю вони були собі звичайними хлопцями, нікому невідомими. Та ненадовго. Бо прийшла хвилина, коли їх покликав професор Володимир Кубійович іти до дивізії «Галичина» й ставати українськими героями. Німецький губернатор Галичини, Отто Вехтер, приглянувшись скісним оком до дивізійників, хотів у них вдихнути, як Бог в Адама, німецького геройського духа. Однак він мав свого «бога» — Гайнца Гіммлера, котрий, сувого поглянувши згори, за одним помахом язика наказав Вехтерові: з дивізійників не сміють бути ні українські герої, ані тим більше німецькі, а залишаться вони во віки вічні галицькими «клопцями», тільки з галицькою мовою і галицьким левом — все інше забороняється, як заказаний овоч в едемі. Тут ще на арену вигульниув командир Дивізії Фріц Фрайтаг, який мав зовсім відмінне поняття про героя — вінуважав, що героєм може бути тільки його власна парсуна, доказуючи старовинну, як світ, аксіому, що не ті стають героями, де творяться геройські чини, а ті, котрі є там, де роздають медалі за геройські чини. І він добився лицарського хреста за геройські чини дивізійників в боях під Бродами. Що з того всього мали робити дивізійні герої? Не маючи виходу, вони прибрали роль дивізійних героїв-селепків.

Підозріваючи небезпечну ситуацію і знаючи, що в штабі герой-селепко може зробити непередбачені геройські діла, Гіммлер

затурбувався більше, ніж ходом програваних воєнних боїв, і видав наказ: «В штабах Дивізії не сміє бути селепка – хіба при конях!» Мабуть, не знов він, що коні з героями-селепками доказували найбільших геройських вчинків, пробиваючись крізь нетрі словенських гір, чи на фронтах, наступаючи й відступаючи вдень і вночі. Але таку логіку «юберменшів» ніхто не міг розчовпати, навіть герой-селепко з кінською головою.

Коли гармати затихли, здавалося, що герой-селепки зникнуть в історичній мрії, як прорікував американський генерал Мекартур. Здавалося. Де там! Сам Сталін зацікавився їхнім геройством і хотів з полону в Ріміні забрати їх і зробити з них герой-стахановців у Гулагу. Генерал Андерс сподобав собі їх і відчинив їм широко двері до геройства у польському корпусі. Англійці перехитрили всіх: вони з них зробили своїх домашніх героїв на картопляних полях Великобританії, даючи за принаду «ready and willing» (готових і охочих) на геройські вчинки ясносвітлих краль Альбіону.

«Кожне море берег має, а по бурі йде погода», – писав наш поет, – і здавалося, прийшов найвищий час для селепків-героїв спочити на лаврах, здрімнути на припічку, розповісти побратимові про свої геройські подвиги, щоб майбутні покоління того не забули, що самі не чули. Здавалося. Не довелося, бо по всьому світі медії почали бити в дзвони, шукаючи за селепками-героями, щоб на них ще раз поглянути й іншим показати. Навіть потворили державні комісії, щоб їх розшукувати.

Не здійснилося прорікування МекАртура, що старі вояки не вмирають, вони fade away. Не знов він небокрака, що селепки-герої перевершать його прорікування – вони не то що «не бліднознинули», але стали вийнятковими «героями», хоч і мимоволі, ще більшими й довшетривалими, як той герой-воротар у польському кінофільмі...

1985

А мій тато вояк був

А мій тато вояк був,
А мама цивільна,
А у тата на головці
Шапка дивізійна.

А мій тато вояк був,
За Україну бився,
А совєти утікали,
Аж порох куриєся.

А мій тато не втікав,
Тільки vibрав волю
Аж як маму запізнав,
Попався в неволю.

Папай

«СЛАВНА» ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ

Колись то, ще з нагоди сивого ювілею двадцятиліття української дивізії, славний гумористичний журнал *Лис Микита* віщунсько записав у свою «лисячу» хроніку, що «дивізійники чекають, щоб їм німець написав історію». Що ж, дивізійники чекали ще одне двадцятиліття і дочекалися. Історію дивізії написав таки німець, і неабиякий — американський — з настоящим мілітарним німецьким прізвищем — Landwehr (в українському перекладі — «Землеоборонець»). Написав найпоширенішою мовою на світі — англійською. Навіть щоденник *Свобода* й журнал *Вісті комбатанта* згадали його історію незлім словом. І на сороклітньому ювілейному з'їзді побратими-дивізійники про неї заговорили.

— Добре написав, — стверджив сухий і високий побратим, похитуючи головою, якби його болів зуб.

— Не добре, а дуже добре! — вмішався інший, менший і кругліший.

— Якщо цю історію хтось викупив у книгарнях, щоб ніхто її не читав, то славно написав, хоч я її не читав і не збираюся купувати, — припечатав найголосніший.

— Może й славно, але невлад, — висловив свою опінію хтось збоку.

Чиста контроверсія! Позичив я собі ту «славну історію», і дійсно автор написав, гідно до свого прізвища, «бойово», з історичної перспективи — «щоби то би, якби!» Змалював у барвистих кольорах, як Матейко свою баталістичну картину *Бій під Грунвальдом*. (Недарма деякі науковці називають історію «фікцією».) От, як то ніби було:

Проф. Володимир Кубайович, голова Українського Центрального Комітету в Генеральному губернаторстві, вніс прохання до генерал-губернатора Франка (немов на якусь роботу) на створення української дивізії. Бюрократичною дорогою справа опинилася на столі губернатора Галичини Вехтера, котрий дав доручення полк. Бізантіові розвідатися про публічну опінію (щось немов *Галлон пол*) серед кол. офіцерів цісарської австрійської армії. Він розвідав. «Єпископ» Шептицький погодився «спонсорувати» дивізію (щось немов американська пивоварня спонсорує матч бейзболу). І так, з'явилася, мов манна з неба впала, дивізія.

Далі пішло гладко, як по маслі. Автор, вживаючи трохи фантазії та «задньої мудrosti» — якби то могло б бути, великудущо зрівняв усі назви й ранги українців і німців: до назви дивізії додав «СС» (чого вона не мала), від ранги німецького командира Фрайтага відобрал «СС» (що він мав); простудіювавши глибоко тодішню пімецьку ідеологію, зробив «історичний» висновок, що все військо «Зброй СС» було інтернаціональною армією, в якій усі, як один, боролися за «Кращу Европу», замінивши з клича тої ідеології одне слівце «Нову» на «Кращу». (Що у великій історії значить одне маленьке слівце?)

Згадав автор і російського генерала Андрія Власова, який теж належав до тої «крашо-европейської» армії, правда, пішов він до неї не дуже радо, але відразу зробив перший крок у правильному напрямі, дозволяючи генералові Павлові Шандрукові створити українську національну армію. (Що значить для великого історика малий інцидент, що генерал Шандрук відкинув пропозицію ген. Власова вступити до його комітету?)

Пишучи про ген. Шандрука, який в запасному полку дивізії мав непорозуміння з командиром полк. Марксом, а той йому (як командувачеві Української Національної Армії) навіть не відавав почесті, історик вияснив ситуацію. Справа була проста: полк. Маркс був сліпий чи не добавачав на одне око, й не його вина, що ген. Шандрук зайшов до його штабу «з сліпого кута».

Славній історії не обйтися без славних героїв. Дивізія мала особливих героїв. Ген. Фрайтаг вчинив останнє своє геройство, застрелившись після капітуляції. Чому він так зробив? Є докази. Знайшлися свідки, котрі знали, що думав у ту критичну хвилину ген. Фрайтаг: думав, що американці не дозволять йому далі командувати дивізією. Мабуть, він хотів теж доказати, що попередні його спроби зректися командування дивізією в бойових діях були поза його контролем.

Та ба, часом історія, незважаючи на істориків, зробить собі жарт. Ген. Фрайтаг зле думав, бо американці не відбирали командування. Тому що командира дивізії вже не було, — командиром став той, хто був під рукою, командир гарматного полку полк. Баєрсдорф. (Англійці мали свою практику й відділили німців від українців, незважаючи на «Крашу Европу»)

Як продовжувалася історія побратимства борців за «Крашу Европу» після капітуляції, автор не пише. А вона варта хоч «неісторичної» згадки.

Новий командир Баєрсдорф, у спрацьованому дусі «камерадства», завжди промовляв і поучав своїх «любих, добрих, «українер», як добрий батько своїх дітей. Але й найліпшому батькові урвється терпець з непосидющими голодними дітьми, які, шукаючи за чимнебудь ютивним, «потягнули» пару консервних баньок і ящик яєць з вагону на станції, на якій зупинилися, переїжджаючи на нове місце таборування. Тоді полк. Баєрсдорф, не маючи виходу, згідно з воєнними піменецькими законами, поставив винуватців перед німецький військовий (тепер полонених) трибунал, котрий засудив їх на кару смерти (у війську мусить бути дисципліна). Вирок передав американцям. Коли від них не почув «ні сліху, ні диху», полк. Баєрсдорф довго думав, думав і прийшов до єдиного гонорового висновку: вирішив «невірних українських бандитів і злочинців» видати... американцям, а сам відійшов, забравши з собою німецьких «камерадів», прощаючи, вже «нелюбих українських камерадів», може востаннє. Саме тоді загуркотіли три американські танки, наставляючи на зібраних полонених кулесміті цішки. Страшно стало...

«**Та не такий страшний чорт, як його малюють.** Не такими страшними виявилися сині, хоч спочатку страшно було дивитися, як вони пере-

кривляли правий кутик губи аж до лівого ока, при безперервному жуванні гуми.

Далі життя просто неба поплило, як річка, своїм втертим руслом полоненого. Хоч лягали спати голодні, вставали голодні й сновидалися, мов «тіні забутих предків», але було вже легше на душі, бо ніщо не нагадувало про «Нову Европу», й були під своєю командою, котра, видавала свої денні накази, правда, найчастіше, щоб засипувати старі та копати нові лягтрини, навіть якщо їх так часто не використовувано (у війську дисципліна мусить бути).

Гай-гай, такий то був епілог до справжньої історії «борців за «Кращу Европу» в американському полоні. Було колись, минулося.... Яка буде ще одна історія дивізії? Хто його знає? Хіба жмут світла кине суддя Дешен, котрий досліджує історію дивізії з точки зору канадської юриспруденції...

1985

БОРЦІ ЗА МРІЙ...
(До 40-ліття Дивізії «Галичина»)

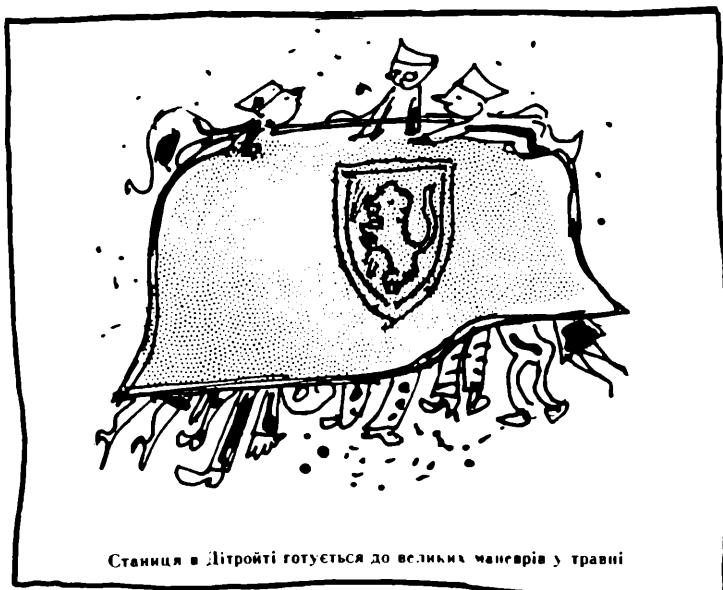
— Бий, синку, бий, може цим макогоном скоріше здобудеш Україну, ніж я здобув карабіном.

P.S. Суддя Дешен написав свою «історію без фікцій». В незалежній країні Україні далі пишуться нові історії та історійки... і сякі, і такі

ТИСЯЧОЛІТТЯ

Минув ще один рік. Якось сумно прощатися з ним — може тому, що він проминув, як батогом траснув, як казали в старім краю? Може тому, що він був одним з років у розтягнених святкуваннях нашого великого ювілею тисячоліття християнства? Може тому, що він був ще й «Роком українського воїна»? В тому році українські поселення мали ще одну нагоду оцінити українського воїна.

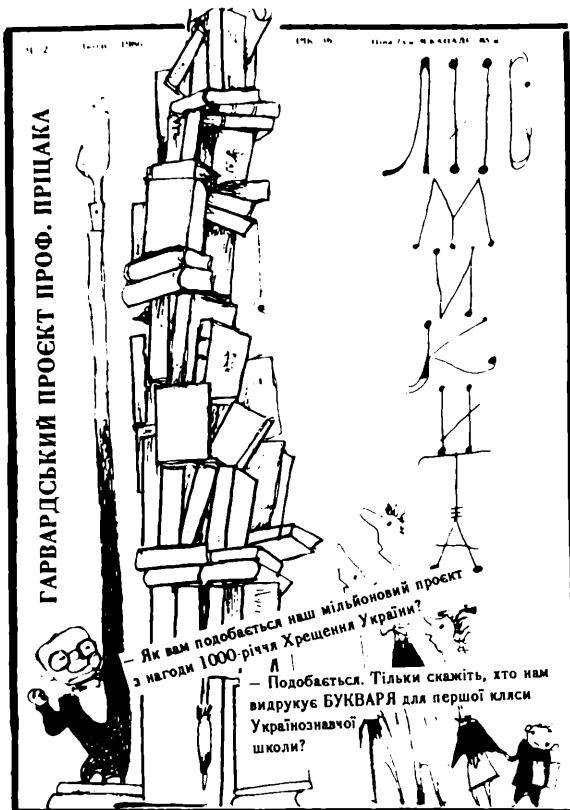
Правду кажучи, воїни не то що «не вмирають», але навіть не хочуть старітися. Це ствердили українські воїни, коли з'їхалися на свої «маневри» на оселю Братського союзу «Верховину». Як колись вони «йшли до бою ще й сміялись», помимо важких наплечників і тягару зброї, так тепер, сміючись, маршували ще й співали, помимо іншого тягару — деяких частин свого тіла. І духом вони молоді! Як колись вони йшли боронити свій край, так тепер прибули захищати Союзний звичай — «маневрувати» на Свято праці.

Станиця в Детройті готується до великих маневрів у травні

Коли гармати грають, музи мовчать, і, павпаки, коли гармати мовчать, співають музи. І в Році українського воїна по всіх поселеннях співали на багатьох концертах на славу українському воїнові. Співали до музи великого Шевченка: «Борітесь — поборете!»

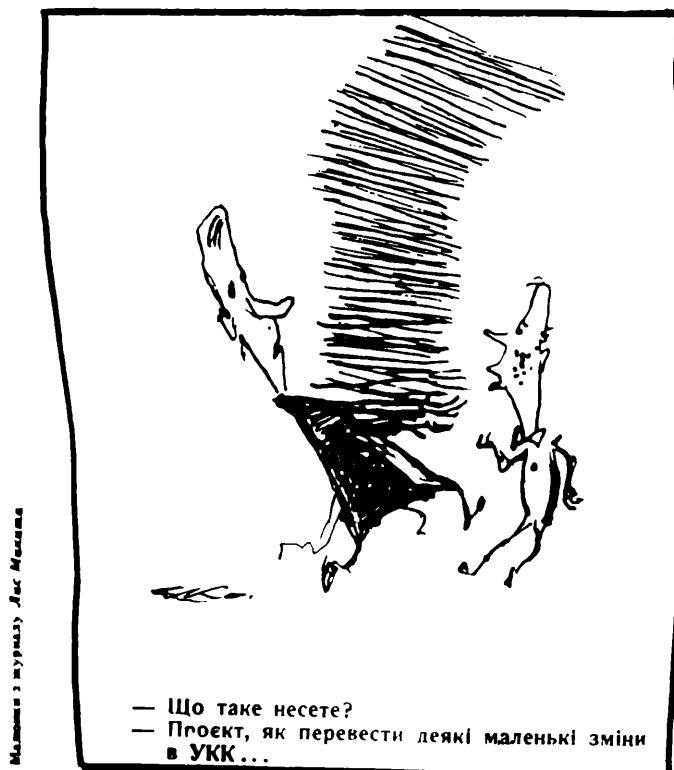
Згадуючи нашого великого Кобзаря, не можна замовчати, як його сприймаємо, співаємо? Що він гадав у своїх думах, коли їх співав? Чи його «чорнобриві» в Україні кохатимуть так само, як «білобриві» на землі Вашингтона в новому тисячолітті?

Власне під кінець нашого тисячоліття вийшла в Гарвардському університеті книга про кохання і любов «чорнобрових» і Шевченкове відношення до любови й кохання. Ходять чутки, ніби ця книга пише про стару любов з точки зору модерних методів кохання і професорського погляду щодо психологічного впливу на поета під час віршування. Про це я повинен мовчати, як музи, коли грають професори, тим більше, що тої книги на очі не бачив, і вже давненько, як заглядав до «Кобзаря». Але, з другого боку, в демократії громадянин має обов'язок висловити свою думку, бо як мовчатиме, сам собі винен буде. Це я висловлюю, і об'єктивно, без жодного упередження, просто тому, що тої книжки не читав. Як прочитаю, напевно буду упереджений.

Як кожний поселенець знає, вже добігає до кінця наше перше тисячоліття, і, самозрозуміло, незабаром піchnerеться нове тисячоліття. Щоб не обривати тягlosti, саме почався новий Гарвардський проект, який, як твердять достовірні джерела, приватинове ціле нове тисячоліття. Бо стільки часу буде потрібно на прочитання, дослідження, відшифрування, перекладення, аналізування, друкування тисячолітньої се-кулярної, досекулярної, позасекулярної та іншої літератури, а з тим, очевидно, збирання тисячо-тисячних фондів.

Політично-громадський сектор поселенців не пастиме задніх, — своїм ходом він повзе в нове тисячоліття. Взяти хочби узгіднення статуту поміж УККА й УККРади та переговори про об'єднання, не згадуючи про «тисячолітні» пляни СКВУ.

Це ще раз доказує і підкреслює, що наша політика в поселеннях побудована на міцних основах, наша діяльність запланована на довшу мету — кожний матиме повні руки роботи на нове тисячоліття.

1986

«Чи на возі чи під возом»... До 75-річчя Валерія Ревуцького.

«Чи на возі чи під возом — аби їхати», — казали колись в старому краю. Інда, про яку тут мова, не відбулася ані на возі, ані під возом, ані в старім краю, ані не відноситься до нашого славного чумацького воза; відбулася вона у вічному місті Римі, зараз після закінчення війни. В той час Рим відзначався не тільки вічними історичними пам'ятками, але й вічними більшовицькими комісіями, які вічно шияли по вулицях міста, шукаючи за своїми жертвами-втікачами — «ізмінниками родини». Правда, «родина» винуватцям радісно прощала всі гріхи й, після сповіди, давала «християнську» покуту — 10 років гулагу за менші гріхи, 25 років — за тяжкі. У такій загрозі опинився герой нашої розповіді, славна людина з своїми, усім у Римі відомими, чорними густими найженими бровами, які його зраджували з мілі віддалі. Де знайти притулок, як кожна вулиця, кожний ріг чигає небезпекою? — розбивав собі голову, здавалося, у безвихіді.

— Як то де? — казали йому українські отці-друзі з Ватикану. — На Січі.

Він нічого не розумів. — На Січі? Сьогодні в Італії?

— Ми маємо «сучасну Січ» — в дивізійному таборі полонених у Римі. Ми все полагодимо, там дістанете політичний притулок, — запевняли отці.

— І одного прекрасного дня, коли італійське сонце розпікало блакить неба до білого, на брамі табору вийшов привітати нового гостя сам комендантом поліції хорунжий Богдан Бігус — це була велика почесть.

— Вам, як почесному гостеві, надаємо притулок політичного емігранта, — промовив Бігус вроčисто, мов на признику. — Тут можете почуватися безпечно, як тільки селепки почуваються безпечно поза колючими дротами, — запевнив нового жителя-«селепка»

Усе дивізійне братство дуже втішилося, коли почуло, що «новий селепко» — не звичайний «селепко», а театрознавець із Золотоверхого, з неабіякою біографією. Син видатного музиколога й етнографа Дмитра Ревуцького, племінник славного композитора Левка Ревуцького, він пройшов ще крутіший шлях, ніж дивізійники. Виростав у Києві, служив в Червоній Армії на Делекому Сході, переслідуваний НКВД, втік з Києва до Москви, де було, як не дивно, безпечніше, ніж у своїй столиці. В Москві закінчив театральний інститут. Згодом повернувся до Києва й викладав у консерваторії історію українського театру.

Полонені, як звичайно, у своїй роздутій фантазії сподівалися, що театрознавець — чародій, що він ґратиме головні ролі в таборовому театрі, і contra spem spero надіялись, що він якось, як тільки може виворожити цивільний лицедій, вчинить чудо й виведе на сцену справжні жіночі постаті, бо їм уже було набридло дивитися на перебираних за дівчата селепків — хай і найбільше жіночоподібних — у ставлених п'есах.

Такого чуда він не зробив, але з «політичного емігранта» дуже швидко став «натуралізованим селепком» серед дивізійних побратимів-селепків. Вони, як колись троянці з Трої, почвалали з Італії до Альбіону, а він з ними.

В Англії його «виволив» з таборів і взяв на громадську працю сотник канадських збройних сил Богдан Панчук, який мав маленьку донечку. Вона й досі пізнає його як «пана з чорними густими бровами».

Далі – Канада й професура театрознавства й слов'янських мов в університеті Британської Колумбії. І ось особлива подія – 75-річний ювілей, влаштований у Торонті його приятелями з театру, науки й, неодмінно, дивізійним братством, на якому все це розповів д-р Остап Сокольський про професора Валеріяна Ревуцького, бо він був тим «біженцем», додаючи для драматизації, що професора привезли до Ріміні в причіпці до мотоцикла.

Професор Ревуцький скромно, зовсім якби не з світу лицедів, дякував за гарне, міле й шанобливе відзначення. І для історичної правди спростував один деталь: до «азілю» в Ріміні він не їхав у причіпці мотоцикла, а його привезли, невидимо для англійської варти, у багажнику автомобіля.

Незважаючи на це, «чи на возі чи під возом», сказавши символічно, професор Ревуцький заїхав щасливо на «дивізійну січ», й відтоді доля для нього стелила щасливу дорогу до його 75-річчя, і хай йому стелить так далі.

1987

Го-го – «Зібралася кумпанія»

Всі на Волю рвуться вперто,
Їх число росте невпинно.
Він є перший давроволець,
Що зробив цілком протибіно.

Один в полі не воїн!

Рік Божий 1986 не звичайний. В цьому році з'явилися на небі й на землі різні знаки, які зміг би інтерпретували хіба сам Ноstrадамус або хотіла б щось про них сказати свята Михаельда. Бо що значать такі знаки? Президентові США виросла на носі бородавка. Рівночасно мала б відбутися вершинна конференція з СРСР, тільки не знати на якій «вершині». Навіть комета Галея змінила думку щодо візиту своєї приятельки Землі й, навпаки пророцтвам багатьох гороскопівців, полетіла собі далі у засвіти іншим путем.

Не для всіх рік 1986 такий енігматичний, а для декого став і навіть справедливим, наприклад, для аргентинців. Їх футбольна збірна у «війні» за світовий чемпіонат відплатилася англійцям за програш у справжній війні на Мальвінських островах, а німці, як звичайно, знову програли.

Для української діяспори Рік Божий 1986 багатозначний. СКВУ, наслідуючи китайців, завів для нас нову традицію — почав називати українські роки якимось іменем. Цей рік у китайців — Рік тигра. В діаспорі українській — це Рік українського воїна. Ця нова традиція створила не одну проблему.

Наприклад, чи воїн — це вояк, а чи вояк — воїн? Чи китайці в Році тигра приймають «тигрівський» стиль життя? Чи в Році українського воїна українці мали б прийняти мілітарно-святковий стиль життя? Що це значить? Правити Панахиди? Ходити на маневри? Відзначувати, хвалити, вивищувати українського воїна? А щоб когось відзначити, треба знайти справжнього українського воїна. Де за ним шукати?

В рідній Україні його не знайдете — там самі радянські «бойці» або червоноармійці. Щастя, що живемо на поселеннях в так би мовити бойовому поготівлі. Тому українська мілітарно-політична логіка каже відзначувати найвищого українського воїна — самого головнокомандувача.

Логічно на таке відзначення заслуговував би сам президент СКВУ Петро Саварин. Він був колись вояком (і воїном) Української Національної Армії, і тепер ніби головнокомандувач усіх творчих свідомих українських бойових сил. На жаль, його кандидатуру треба відхилити, бо сили, якими він мав би командувати, такі вояовничі, що не визнають жодного командира.

НОВИЙ ПРЕЗИДЕНТ СКВУ
ПЕТРО САВАРИН

Може б на таке відзначення вибрати президента УНРади Миколу Лівицького? Він має більше козирів, ніж президент СКВУ. Він має міністра військових справ. Він роздає бойові медалі. Він підвищує військові ранги. Знову на перешоді непоборний бар'єр. Президент Лівицький головнокомандувач тільки українських демократичних сил. Що на це скаже Український демократичний рух, який із своєї природи не потребує жодного командира й з тої самої природи відкидає головнокомандувача. А поза демократичними силами й демократичним рухом ще існують інші українські сили й рухи?

Вождя націоналістів? Їх треба залишити в спокою, бо націоналісти

Ой, в чистім полі на оболоні,
Військо стояло, ладу не мало

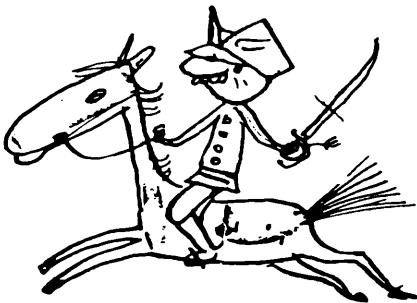
мають не одного, а кожні свого вождя. У проклямациї СКВУ говориться тільки про одинину — *война*, а не *войнів*.

Може молодь порятує? Бо наш девіз незмінний навіть в Році українського воїна: «Лицем до молоді! Все для молоді!» Може начальний головнокомандуючий Пласту? Сумніви ростую, як хмарі снігові. «Лісові чорти», «чорноморці», «бурлаки» кудись познікали й не знати, в якому лісі, на якому морю, в яких горах де й коли виринутуть. Кого винувати? Нікого, а самих пластунів. Співали весь час «не треба нам бабів» — то й доспівались. Тепер пластуни — це військо в спідничках. Пластуни без спідничок перетворилися в «гречкосіїв», хоч на пластових оселях нема кому сіяти гречки... Може так ліпше, однак муситься пам'ятати й про граматику, що Рік українського воїна є чоловічого роду й на *война* немає іменника.

Вибрали Верховного Пластина жіночого роду. (Воїниха?)

Ще є остання дошка порятунку (як нема до кого, то тоді до дивізійників).

Може головнокомандувач дивізійників сотник Мирослав Малецький, який одночасно є головнокомандувачем усіх українських воїнів-комбатантів на всьому світі, захоче стати українським воїном ескавівського року?

 Кожний русин — вояк:

Труднощі знову: чи він має головнокомандувальцький мундир? Як не має, то чи СКВУ має фонди, щоб йому гідний українського воїна-головнокомандувача мундир пошити? Треба звертатися до президента Миколи Лівицького по медалі й хрести (знову фонди). Чи він зможе сам виліти на високого білого коня (знову фонди на білого коня) на звеличувальній параді? Як ні, то чи сотник Богдан Панчук його зможе підсадити на сідло? (Вони обидва поважні ветерани-сеньйори.)

Що ж, кандидатів доволі, і що з того? Може б в майбутньому СКВУ не був такий парткулярний й не наслідував китайців, називаючи роки в однині, а мислив спільно й в єдиності. Наприклад, чи не було б краще й по-воїнському веселіше, якби СКВУ був проголосив Рік Божий 1986 — Роком українських вояків і воячок? Бо й наша бойова приповідка теж на це вказує: один в полі не воїн... а ще без своєї дружини.

1986

Рисунки з журналу *Лис Микита*

НАША СИЛА

В НАС

САМИХ

Ой, то не хмара,
То з войська пара...

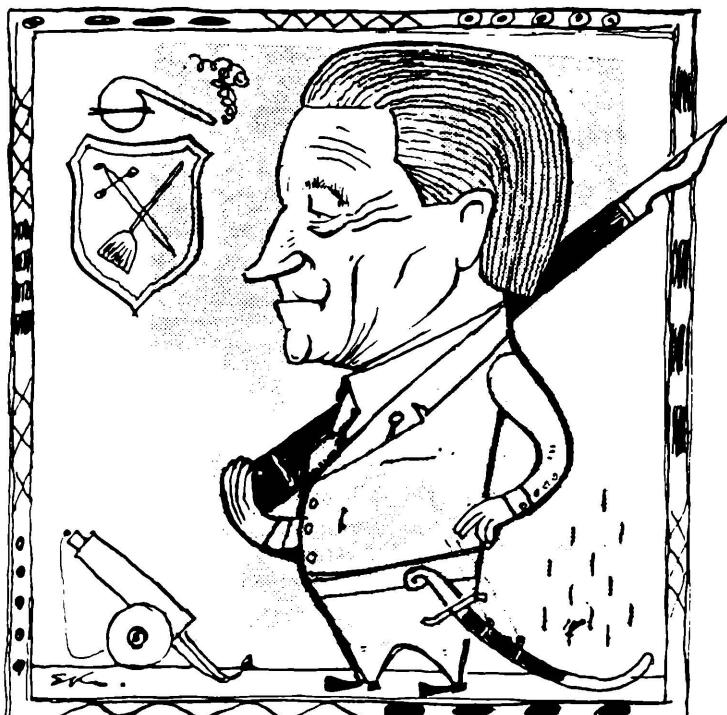
Рік українського воїна! Чи вже не пора в цьому році показати цілому світові, який український воїн і на що він спроможний?

У вільному світі є великі можливості — свобода вислову має свою силу, а ще більшу силу має настірливість. В демократії треба заступатися за свої права й з них користати, бо тільки народні демократії дають такі права і привілеї автоматично. У правдивій демократії — як собі постелиш, так виспишся, а часом навіть буває так, що найліпше постелеш тоді, як дістанеш безсонницю. Та не в алегорії суть.

В Році українського воїна, який вже добігає до свого кінця, ще не було жодного вияву, який показав би, що варте українське воїнство. Що з ним? Чи воно заснуло, чи десь забарилося в дорозі в якомусь вигідному мотелі? А тут так багато до зроблення, навіть радіопрограма Шарвана закликає до позитивної активної дії. Мабуть, прийдеться найвищому українському воїнові — президентові СКВУ, який проголосив цей Рік українського воїна, червоніти за всіх його воїнів. Якби він мав країнських дорадників, напевно подумав би довше й проголосив би не Рік, а День українського воїна. І була б справа розв'язана, бо поки той день проголосили б українські медії, він, той День, був би поза нами. А Рік довгий. Муситься щось зробити, бо це не тільки обов'язок, але і потреба.

Українське воїнство вже засиділося у вільному світі майже сто років, то досить часу на наше право вияву нашої сили в нас самих — не можна чекати других сто років — може хтось інший це зробить. Інші, які недавно приїхали, вже добре зрозуміли демократичні права, і про них уже пишуть на перших сторінках газет, показують на телебаченні. Ось, приїхали індуси і вже зголосилися в лави воїнів — до війська і поліції. І не просто зголосилися, але

ПОРТРЕТ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГАЛЕРЕЇ

Юрій Тис Крохмалюк — учасник битви під Конотопами і під Бродами, автор історичної праці «Бої Хмельницького», член Військової Управи Дивізії «Галичина», автор «Селепка Лавочки», співробітник «Мітли», великий приятель письменниці Ольги Мак, автор п'єси «Не плач, Рахиле», присвяченої своїй дружині перед виїздом з Аргентини до Детройту, США, автор численних книжок для дітей і молоді, співробітник журналу «Вістей комбатанта» і «Лиса Микити», голова Країової управи Братства дивізійників і всеє прочеє, і прочеє...

мають свої вимоги — замість поліцейських кашкетів і військових шоломів вони хочуть носити свої турбани. І про їхню бойовість шириться велика пропаганда.

А наші воїни мають більші атрибути — вони можуть вимагати носити на обголеній голові довгого оселедця, накривати його козацькою шапкою із синім шликом і вбиратися в широкі шаравари — в полі зелені, на параді червоні.

Тут варто нагадати історичні факти про наших козацьких воїнів. Ні оселедець, ні шаравари — не видумка якогось балетмайстра, щоб його танцюристам легше було високо підстрибувати (в шараварах затримується повітря), а як дослідив український історик Юрій Тис, це була історична необхідність.

Козацькі кравці не мали часу ані терпеливості шити мундири різної величини. Вони їх шили на мірку найбільшого козака в курені, а менші стягали собі шаравари вочкуром на животі і підв'язували шнурком на ногах — і вони на всіх козаків „пасували“.

З оселедцем історія складніша. Як кожний досвідчений воїн знає, найбільшим ворогом для кого-небудь не його ворог, що часом „стріляє Богові в вікна“, а інший ворог — насікоми, які живцем п'ють йому кров. І з голови їх не позбудешся. Тож козаки голили голови. Але мужчина без волосся — це те саме, що лев без своєї гриви — який мужчина, який козак?! Отже, він лишав собі символ чоловічого роду — оселедець, який грав ще іншу велику гігієнічну роль. Коли насікоми забагато надоїдали, козак скакав у воду, наставляючи над водою кінець свого оселедця. Насікоми, щоб не втопитися, мусили лізти догори, аж на самий чубок оселедця — і козак одним помахом шаблі їх вигублював — на якийсь час.

Може така історична розвідка недоречна, а може вона спонукає когось з наших воїнів піти слідом індуса з турбаном і зробити велику пропаганду для української справи.

І в цьому бравому акті, сказавши по-англійському, „бюті“-краса в тому, що нема великої небезпеки — бо його, як індуса з турбаном, скоро звільнить з війська за недотримування правил. І потім прийде нова нагода на нову акцію — це дастъ знамениту підставу внести скаргу до Комісії прав людини за порушення його людських прав. І Комісія національних і людських прав при СКВУ напевно його підтримає.

Щоб тільки знайшовся такий відважний воїн в Році українського воїна.

Малюнки з журналу *Ліл. Микита*

1986

ПОРТРЕТ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГАЛЕРІЇ

ОЛЕГ або ЛЕСЬКО ЛИСЯК з ГРОДЗІЦЬКО!, ректе ПЕЙПЕРФАКС,

кооптований шляхтич гербу «Лис в шоломі», уроджений магістер-писменник, розбитий під Бродами дивізійник, надворний кресляр інж. М. Лепкалюка, автор статтей про власного сина у зв'язку з Дивізією, заграличний кореспондент «Пост»-у і «Лиса Микити», організатор львівських батарів на еміграції, невідожалуваний автор повісті «За стрілецький звичай», колишій бльодин і все проче.

«Бо вони боролися за незалежність України»...

Як часто хтось на світі заговорить про Едмонтон? Не часто. Хіба про це місто в Канаді знають спеціалісти-географи, як професор Володимир Кубійович. Шкода, що він від нас відійшов, бо якби був прожив, напевно побував би був у Едмонтоні на найбільшому фестивалі діаспори в році святкувань тисячоліття християнства України. І був би мав приємність зустрінути відомого канадського політика Лаврентія Дікура – *pardon me* – Лоренса Декоре. Вони обидва мали дещо спільногого – відносно української дивізії «Галичина».

У фестивалі брали участь славні зірки українського роду: Люба з Монреалу, яка здобула першу нагороду два роки підряд як найкраща співачка рок музики в Канаді; Саманта Тейлор, котра на найбільшій телевізійній мережі CBC кожного дня веде програму такої музики, від котрої, як ти молодий, то відразу хочеться тобі викручуватися в танку бугі-вугі, а як уже не такий молодий, то не захочеш старітися. Виступали теж Леся, Квітка, танцювальні ансамблі «Черемош» і «Шумка».

З тієї нагоди прем'єр провінції Альберти дав півторамільйона доларів на Ukrainian Resource and Development Centre, Grand MacEwan College. (Точно не знають наші чинники, хто ці цільшою дістане й на що, однак, як уряд дає, то тільки на те, щоб всі гроші до цента в означеному часі витратити. Хто так не зробить й схоче дещо заощадити для загального добра, не отримає нової дотації, аби на колінах просив.)

Очевидно між глядачами на почесному місці сидів прем'єр Альберти зі своїми міністрами, був мер м. Едмонтону Декоре, як вище згадано, й інші визначні гості. Що фестиваль був знаменою подією свідчить той факт, що про нього написала газета *Edmonton Journal*. Ця газета зовсім не пише про українців, а як вже зробить ласку й напише, то таке, що хоч сідай та плач або наймай адвокатів. Тепер написала, що фестиваль був задовгий.

Що це значить – задовгий?! Українська громада на той фестиваль чекала тисячу років, а Едмонтон не тисячу, бо тоді на цьому місці росли тисячі дерев, і за наступних тисячу років не бачитиме такого фестивалю. То, на думку *Journal*, цей фестиваль повинен був відбутися за 15 хвилин?

Ця газета не вийняток, бо в тисячоліття християнства України англомовні медії почали обстріл української громади – засідала Комісія Дешена, шукаючи воєнних злочинців. То медії помагали судді Дешенові за ними шукати й горлали, що українська громада переховує тисячі воєнних злочинців, маючи на не виставленому язиці, дивізійників.

Для деякого це було ще страшніше, ніж перебувати в боях під Бродами, бо там можна було передбачити, звідки посиплеться вогонь, а тут медії стріляли, мов снайпери з-за полота, невідомо звідки й коли.

Між визначними громадянами, які не побоялися протиставитися таким атакам, треба відзначити Лоренса Декоре. Він відважний, простолінійний, готовий постояти за правду. (Бути таким – це відвага для звичайного громадянина – не то для політика й лідера Провінційної ліберальної партії!) Лаврентій пішов слідом свого батька, відомого канадського політика й ліберального посла до федерального парламенту Івана Дікура, який постарався, щоб уряд допустив дивізійників до іміграції в Канаду. Став він Decore, мабуть, тому, щоб надати своєму прізвищу багатокультурної милозвучності й франкомовної політичності, бо загально відомо, що багатокультурна Канада офіційно складається з англосаксів і франкосаксів.

Дікур, чи пак Декоре, публічно заявив, що «люди, які служили в українській дивізії, – були нашими патріотами і такими залишилися досьогодні, бо вони боролися за незалежність України».

Отже, якби був жив Кубійович, то він і Декоре були б потиснули собі широко руки – Кубійович починав діло з дивізією, а тепер Декоре закінчує, не поступаючись неправді.

1988

Післяз'їдові міркування про дивізійні медалі і хрести

— Чому люди їздять на з'їзди?

На це питання дістав я стільки відповідей, скільки людей питався.

— Чому люди п'ють алькогольні напої? — відповів запитанням на запитання мій приятель, той від мистецтва, і дав, мабуть, більше собі, ніж мені, відповідь — щоб бути п'яними.

— Чому з'їзди стали найпопулярнішим зайняттям нашої діаспори, як вони так багато часу забирають і грошей коштують?

Щось в тому мусить бути: приготування, їзда, зустрічі, привітання-цибування, бенкети, забави, панелі, концерти, прощання-цибування, від'їзд. Ох, правда, майже забув, — на з'їздах є ще наради.

Братство дивізійників, як всі інші організації, теж відбуває свої з'їзди — це вже традиція Дня праці на «Верховині» Українського Братського Союзу, так би мовити: Братство для Братства. Відбувся такий з'їзд цього року — не один, а два — країновий і головний. Все пройшло гладко, по-дивізійному, всі точки нарад і програми «верховинського мистецтва» було вичерпано — майже вичерпано, бо деякі точки програми не дадуться вичерпати, якби делегати не старалися, а мистецтво — самозрозуміло — вічне...

Одною такою невичерпною точкою на цьому з'їзді стали медалі і хрести. Ця точка буде невичерпна доти, доки медалі і хрести не вичерпаються, хоч на цьому не мусить бути кінець, бо може прийти другий наклад.

Справа на цьому з'їзді була не так в медалях, як в хрестах. Під час з'їзду, точніше сказати, після нарад і з'їдженні вечері на бенкеті, Головна управа Братства нагороджувала певні особи новоствореним Хрестом за особливі заслуги. Це була майже невичерпна точка під час бенкетової програми.

Хто дістав Хреста за особливі заслуги і за що? (Такі критерії мусять бути, бо то хрест за особливі заслуги). Я не дуже був певний чи радше не зорієнтований. Щойно наступного дня мені дещо прояснилося «в тій матерії», як любить казати мій приятель, той від спорту. Чекаючи під великою залею на концерт (це належить до верховинського мистецтва), я, мимоволі, підслухав розмову двох побратимів, — одного високого худого, а другого малого присадкуватого.

— Чув я, що побратим (я не дочув прізвища) нагороджений Хрестом за особливі заслуги, — каже низький піднесеним тоном. — За які заслуги? — ще вище піdnіс свій голос.

— А ти не знаєш, що треба бути там, де роздають хрести, а не там, де їх здобувають? — навідчепного відповів високий.

— А я би давав тим, що собі справді заслужили! — гострим голосом, немов ножем по залізі, шкрабнув малий. — Дав би, наприклад, тому, хто піде з прапором Братства дивізійників під будинок ООН і буде ним

вимахувати бодай 10 хвилин, як це тепер масово роблять наші патріоти в Україні. Подивилися б ми, скільки побратимів заслужило б собі Хреста за особливі заслуги?

— А ти це зробиш? Підеш з братським прапором під Об'єднані Нації? Ти там неподалік живеш! — роздражнено спітав високий.

— Я не дістав Хреста! — відрубав низький.

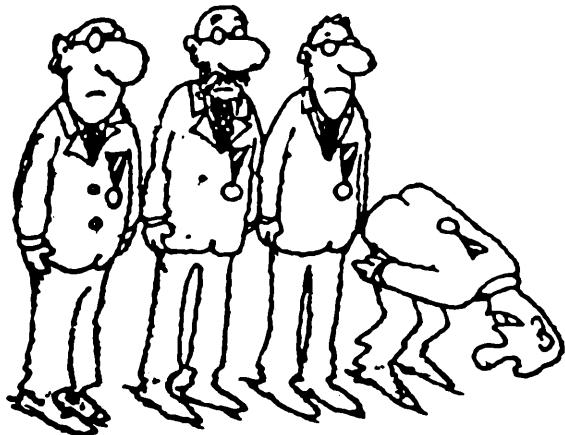
«Ось одна добра причина, чому зїзди такі популярні, бо приємно бути в центрі уваги бодай на той момент, як дістаєш Хреста за особливі заслуги», — гадав я собі, сідаючи перед сцену.

Концерт був гарний. Виступав хор, в якому співав побратим Закаляк. Чому я тільки його одного згадую? Бо він співав так, як жоден інший хорист. Коли хор співав пісню, слова Закаляка вилітали з його уст, мов з дзьоба раннього пташка на «Верховині», легко, з пам'ятою, а коли проходило мурмурандо, то він розкривав ноти й мурмурундував, як у ногах написано. Я ніколи був би не припустив, що мурмурандова партія така тяжка.

Був би гріх проминути мовчанкою відомого в Америці гумориста Стапана Магмета. На концерті він грав декілька ролей: відкрив концерт (без мікрофону, бо вже традиційно він попусувся; це вимагало потрійної енергії, а пізніше я довідався, що він навіть не мав часу з'їсти обіду); був конферансье; співав у хорі; говорив жарти, з яких публіка сміялася; закрив концерт (уже з мікрофоном), а між точками впорядковував сцену.

Кому, як кому, але невтомному Магметові належиться Хрест за особливі заслуги, бо він виконав відповідальнішу роботу, ніж махання прапором. Якщо він вже дістав такий Хрест, то на цьому концерті заслужив собі на другий. І це прислужиться Братству, бо трішки вичерпає невичерпну точку з хрестом.

Глен Спей 1989

«Перець»

СЛАВА НЕ ПОЛЯЖЕ...

В людини приходить такий вік, що вона частіше роздумує над своїм життям та успіхами, і тоді хочеться їй бути бодай трішки славною.

Як то славною? Що це значить?

Мій історик каже, що слава людини є всяка — одна така, що її люди бачать, не дивлячись на людину, а друга така, що її люди не бачать, дивлячись на людину.

Я витріщив очі на неї.

— Ось як би ти був мультимільйонером, — (ще недавно вона вдовольнялася тільки мільйонером,) — тобі люди кляналися б нижче пояса.

— Тут ніхто не кланяється нікому, і навіть я своєму босові не кланяюся, а тільки кажу: «Гай»!

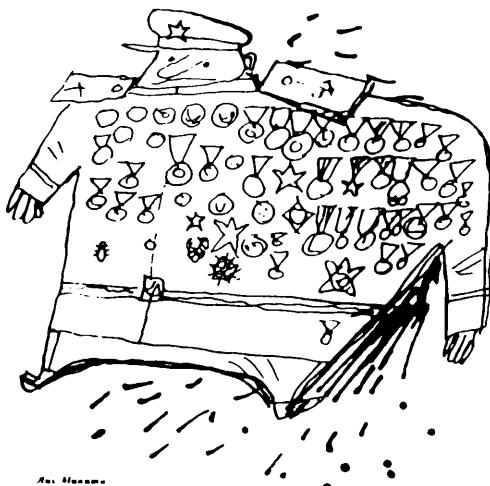
— Знали б тебе, як чоловіка славної жінки, знали б тебе, як, наприклад, Райхмана, Райсмана. Навіть в Ізраїлі не погордили б твоїми бондами й справили б тобі бенкет як визначному славному чоловікові.

Я зробив, мабуть, квасну міну, бо до такої слави мені вже задалеко — не маю вже часу на один мільйон, не то на мультимільйони. Зате я задовольняюся мультикультурою, замість мультимільйонами.

— Не самими тільки грішми славу здобувається, а й культура славна, — хотів я був заперечити, але вона продовжувала далі.

— Інша слава — медалі. Груди повні медалів.

Мені нагадалися груди Брежнєва з застійної ери. Що ж тепер і його пам'ятники луплять на брухт.

— Медалі, — продовжувала вона, і мені перед очима стали блискучі медалі і хрести.

«Може б дійсно постараатися про кілька медалів та зо два хрести, — гадав я собі. — Не зашкодило б їх затримати на запас. Незабиром можна буде поїхати до старого краю, то буде чим похвалитися. А як ні, то бодай на смерть можна б прицепити їх на піджак або виставити на вишитій подушинці. Треба розвідати».

Задзвонив я до свого приятеля, того, що все знає.

— О дуже, добре, що й ти прийшов до голови по розум, — заговорив він тоном, з якого не можна було визнатися, чи він серйозний чи тільки каже так, щоб мене потішити. — Що вже збираєшся відлітати у вирій?

Він серйозний, — зрадів я.

— Медалів хочеш? Слави здобувати?

Я щось м'явкнув у трубку.

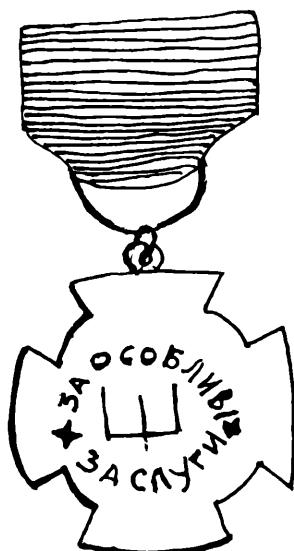
— Так, так, то добра ідея, — він дійсно посерйознішав. — Я маю вже три медалі і один золотий хрест. Не зі щирого золота, але китайці так його зробили, такою тоненькою плівкою золота обтягнули, що блищить аж очі спілить — така то тепер техніка, — він запалився, мов знавець-медальонам.

— І то не дорого коштують, тільки 30-40 доларів. Постараюся для тебе, маю навіть заяви.

Я якось засунувався, чи заслужив на такі почесті. Однак собі подумав: «Та я вже п'ятдесят з гаком років мучуся політичним емігрантом».

Далі мене не треба було переконувати. Тільки не знаю, які собі придбати.

1990

«В кублі» чи «з кубла»?

Виступ делегата на З'їзді Братства при обговоренні конфлікту Крайової управи США з Станицею Ньюарку — проблема: Станична управа назвала Крайову управу «кублом і... не безпартійним».

Шановний Предсіднику, чесні Делегати, дорогі Побратими!

Як родина гарна й хороша, то можна навіть файно, без великої шкоди взятися за чуба, — сказавши це все в переносному значенні. В органзації не інакше, а в дивізійному братстві позаяк. Бо члени кожної станиці, як колись козаки-характерники, характерні й мають свою думку.

Ось існує славна станиця в Ньюарку. Вона має свою політику, свою думку — і баста! Що в тому злого?

Але вона розуміє, що над нею є голова крайової управи, який, як добрий батько для своєї дитини, хоче всім станицям прихилити неба, пригорнути до серця найкращих хлопців з дивізії. На жаль, між ним і його найкращими хлопцями, як між батьками й дітьми, розрилась побратимська прірва, бо «діти» теж виростають й набираються свого розуму. Прірву вирила заява в обіжнику станиці, що крайова управа — це «кубло», і до того «не безпартійне».

Голова крайової управи, прочитавши таку фразу на свою адресу, вимагав демократичного й слішного спростування в наступному обіжнику, на тій самій сторінці, де були надруковані небратські інсинюації. В наступному обіжнику станична управа подала не так спростування, як «вияснення», що «провід Братства не є безпартійний. Якщо був би, то слово *кубло* не зразило б вас.» Можливо, що крайова управа не «зразилась би», якби це все було написане на вимаганій сторінці, а то редактор обіжника, нікого не порадившись, помістив його в рубриці «Трохи навесело».

Жарти-жартами, але одним сміхом в серйозних справах далеко не зайдеш. Жарти й гумор — це особисте світосприймання: в одного жарт викликує сміх, а для іншого звучить як принизливі кпини. Як вийти з такої партійно-комабататсько-жартівливої ситуації? Хіба прийняти науково-літературний підхід. Енциклопедія пояснює значіння слова *кубло*: «Кубло означає людське житло, оселю, дім.» І подає такі приклади з літератури: «Козачі кубла обгорнуло тихе хліборобське щастя. Все те — родюча нива, віз, коні, кубло — все те своє, рідне, з серцем зрослося.» Можна з того зробити висновок, що станиця, називаючи крайову управу кублом, бажала задемонструвати, що ставиться до неї з побажаннями щастя й любить її голову рідним серцем.

Жарти-жартами, однак жарти й відчуття гумору такі різні, як різні кольори рас, приносили багато непорозумінь між людьми, членами організації і цілими народами. Наприклад, зараз після війни в Радянському Союзі ходив анектод, який характеризував своєрідні відчуття гумору росіян і євреїв. Без окремих національних упереджень, варто його повторити.

Ветеранів Великої вітчизняної війни приймали на студії до високих шкіл. Треба було тільки відповісти на звичайні запитання при вступному іспиті. Звичайно давалося перевагу героям з високими бойовими відзнаками. І так один герой, до того ще й з партійним квитком, став до іспиту разом з мізерненьким воячиною, без високих орденів, ще й до того євреєм.

На велике здивування героя, воячина-єврей здав іспит, а герой перепав. Розлючений герой, полискуючи медалями на грудях, пішов до декана на скаргу. Старий професор попросив його сісти, а тоді вийняв папку з його відповідями й героєві спокійно пояснив:

«На Вашому іспиті були наступні запитання:

Перше: Яке місце в жінки найчутливіше? Єврей відповів: серце. А ви чого?

Друге: Де жінки накучерявіші? Єврей відповів: у Африці. А ви чого?

Третє: Яке слово в Радянському Союзі сьогодні найпопулярніше? Єврей відповів: мир. А ви чого?»

Так само можна сказати щодо слова *кубло*. Станіця назвала краївую управу по імені, а краївова управа — що?

Для загального добра, на мою скромну думку, слово *кубло* повинно ввійти до термінології нашого Братства. Воно має історично-козацьке походження і дало б новий відтінок братської любові та скріплене почуття побратимства. Треба подякувати побратимам ньюаркського кубла, що вони почали кампанію за право прилюдності цього історичного слова. Треба викинути зі статуту заялене й втерте слово *управа*, а на його місце вживати *кубло*, слово від якого свіжіше повіє побратимським вітром під нашою могилою на «Верховині». І тоді всі побратими — Головного кубла Братства, Крайових кублів й Станичних кублів — працюватимуть у братській любові. Я ставлю пропозицію на миролюбну розв'язку й офіційне прийняття слова *кубло* в братський статут.

Якщо не буде узгіднення, тоді нічого іншого не залишиться, як історично випробуване вирішення спору поєдинком голів кублів краївого й ньюаркського. Вибір зброї вільний. Правдоподібно голова кубла станіці вибере рушницю, а вже голова краївого кубла вибере фляк-гармату, яку він добре в дивізії обслуговував.

Шановні голови й делегати! Тільки прошу подумати над наслідками такого поєдинку. Як голова Крайового кубла гепне з гармати 8,8 см, то може прийти до непередбачених скологічних наслідків на могилі й довкруги могили на союзово-братьській «Верховині». Тому, світлий зізде, в резолюціях залегалізуйте слово *кубло* для добра всіх побратимів, Братства, всієї діяспори й неньки України.

Вам широко відданий і добра бажаючий делегат.

1991

З'їзд! — Котрий то?

«Нема то як на дивізійному з'їзді!» — кажуть дивізійники. І не буде, як було на останньому — історичному, який відбувався негайно після найважливішого акту в історії України, діяспори й Братства дивізійників. Сталося таке, що навіть найбільші світові й українські політичні віщуни не бачили у своїх найфантастичніших снах — вибухла Україна!

Як вибухла? Ніхто не може з дива вийти, як то сталося. І відразу пішла наша діяспорно-політична уява у ще більший рух, як рух Руху в Україні. Найкращий дивізійний коментатор висунув теорію, що для України гороскопічний уклад зір став такий сприємливий, що ми, хоч-не-хоч, осіяні добросердечними космічними проміннями, дістали свою незалежність, наперекір «воріженькам і тим добрим людям». Наші владики кажуть, що то греко-католики і православні в Галичині, гаряче молячись спільно (одні в церквах, другі під церквами), виблагали незалежність у Бога. УНРада твердить, що послання президента УНР в екзилі до українського народу в Україні й діяспорі сущого мав вирішальний вплив. Слава Стецько здивувалася, що депутати в Києві не посягнули по її консультації, а так собі самі проголосили незалежність. Проблема для голови Державного правління така: чи визнати Україну негайно, чи заекати, аж як визнає президент США?

Незалежна Україна створила нові незалежні проблеми для діяспори.

Наприклад, які дати святкувати: 22 січня, 30 червня, 15 липня чи 24 серпня? Одна дата важливіша за іншу. Дивізійники вирішили святкувати всі свята державності. (Що вони мають до страчення, вони мають час, вони пенсіонери?)

Наприклад, на дивізійному з'їзді деякі делегати запропонували змінити слова гіму, бо вони не відповідають сучасним вимогам не тільки братства дивізійників, але й всієї діяспори. Як можна на закінчення з'їзду співати, «і ми браття молодії», забуваючи про сеньйорів? *

Розв'язавши національно-державні проблеми, з'їздові наради далі попили гладко й змістово. На велике злинування, ніхто довго не говорив, і тяжко було додуматися, що то вплинуло на такий позитивний крок. Щойно після пару годин нарад виявилося, що причина обостріння: кожний побратим так коротко говорив, бо, з одного боку, забув, що сказав його передбесідник, а з другого боку, не міг собі пригадати, що він сам хотів сказати. (Кожний вік має свої позитивні прикмети).

При обговоренні внутрішньо-братьських справ виринули нові проблеми.

Наприклад, як заслужено й чесно розділити великий запас Хреста за особливі заслуги?

— Дотепер його давали переважно таким, які часто й довго говорять, — казав один делегат і запропонував: теж нагороджувати тих, які ці довгі політично-патріотичні промови слухають і не засинають...

Інша проблема — це уніформи. Стверджено факт, що побратими мають старі уніформи, які не хочуть достосовуватися до змін форми тіла їхніх власників. Не розв'язано цієї проблеми тому, що шити нові уніформи не економно в час світової економічної кризи, і висловлено побажання, щоб пробувати тіла побратимів достосовувати до уніформи, а не навпаки.

Ще інша проблема — це книжки, головно спомини Гайке англійською мовою. Її заслабо розпродують. Побрратим Місько Н. дав приклад, як треба кольпортувати книжки.

— Ось іду до м'ясара по ковбасу. Він мені вибиває 40 долярів, а я йому книжку Гайке за 20 долярів, і вийшов справедливий бізнес — «гаф на пів».

Однак це не повна історія Міськового бізнесу. Докінчив її його побратим уже після нарад.

«Коли Місько пішов по ковбасу наступний раз і приніс її до хати, його вірна мила дружина скоштувала кусок і як не гукне:

— Міську, що ти купив?

Місько прибіг до кухні майже в паніці. Як подивився, очі йому вabalушилися, бо такого ще не бачили. В покрайній ковбасі м'ясо «гаф на пів» із змеленими листками з книжки споминів Гайке. (Як хочете, вірте, не хочете, не вірте — ваша справа.)

При обговоренні видавничих проблем, адміністрація *Вістей комбатанта* проголосила нове розпорядження: клепсидр і посмертних згадок по побратимах побратимський журнал не буде поміщувати, якщо ім'я рек побратим не передплачував *Вістей комбатанта*. Резон: якщо ім'я рек побратим, не читав журналу за життя, то адміністрація матиме великі сумніви, чи він читатиме журнал по смерті.

Після нарад і «традиційної» забави, на якій ніхто не «бавився», відбулася традиційна збірка і марш на Богослужбу й під могилу на Панахида. Збірка була «самостійна» (кожний прийшов, коли хотів), марш «незалежний» (кожний маршував, як міг), з піснею на устах. Дуже бадьоро звучала перелицьована до реалітетів колишня бойова пісня «Кидай жінку стару... бо настала велика потреба»... Чи не тому, що з України прийшла вістка про організування Української Національної Гвардії. Зголосилося добровольців аж 400, то чи не прийдеться побратимам-дивізійникам «боронити вояцький гонор» і голоситися ще раз, як 50 років тому, «боронити рідний край».

Панахида була соборна, хоч православний священик не з'явився — зате був дуже добрий паламар. Після Панахиди командуючий побра-

тим подякував отцеві й дядкам, але, на жаль, забув подякувати паламареві, хоч він, паламар, давав про себе весь час знати, кадивши так щедро, що кадильниця димила, немов пластунська ватра.

Поверталися побратими, маршуочи, майже як у війську. Проблема зайдла, коли примаршували під головну квартиру, і з'явилися фотографи, щоб зафіксувати історичну подію для прийдешніх поколінь. Не могли вони цикати апаратами, бо їм в очі світило сонце. То командуючий прийшов до голови по розум, як вчили у війську, і скомандував маршувати кругом і ще раз кругом, аж врешті сонце світилило, як треба було фотографам.

Цей малий випадок військового думання дав мені дещо до думання. Тоді я попав на ідею, як звичайнор запізно, бо ми, після кругового маршу, вже стояли навпроти сонця, що можна було просто обернувшись на п'яті на місці, і все було б гаразд для фотографів! І я ще раз запитав себе: «Що військо, крім four letter слів, тебе навчило?» І тоді пригадався мені польський анекдот, якого не можу в цьому місці розповісти, бо в Америці забороняється муринський та польський «сексуальний гарасмент». (Українські жарти в Америці далі втішаються демократичною свободою, бо їх ще не освячено в Законі про права людини.)

Про величавий банкет можна хіба сказати те, що господар, вітаючи почесних гостей, представив голову Братства охорони воєнних могил «Броди-Лев» як «дивізійного погребника».

На концерті – і такий був – грав струнний квартет. Було три скрипки і один інструмент більший, на якому, щоб грati, треба було його тримати між ногами. Всі музиканти були з Києва і виглядали на мужчин. Вони мали концертмайстра, без сумніву жінку, й то дуже гарну. Тобто це був квінтет. Перед концертом деякі побратими повели антикультурологічну акцію расовою забарвлення, не буду казати, якого – самі додумайтесь. Однак, коли тим антикультурникам вияснив програмовий комітет, що виступатимуть сирі з Києва, вони притихли, не стримавшись висловити свою думку: «Добре, що то не жиди».

Концерт відбувся з великим успіхом, на що вказували кінцеві рясні оплески, які всіх збудили. Правда, більшість вигідних «курортників» на оселі «Верховина» притрималися вакаційної засади: «Я можу вигідніше передріматися на ліжку, не плативши за квиток вступу».

Очевидно, при кожній нагоді дискутувалася незалежна Україна. Усіх турбуvala найбільше та проблема, що в Україні нема людей з виробленим бізнесовим підходом до бізнесу, хоч наявні факти доводять щось протилежне.

Наприклад, кожна дитина знає, що твердою скалою, на якій стоять бізнес на всьому світі, є долар. І хай хтось покаже пальцем бодай на одного земляка з України, який не цінив би й не любив би долара.

Наприклад, студенти зі Львова, які збудували пам'ятник воїнам, полеглим під Бродами, дуже швидко засвоїли принципами капіталістичного бізнесу. Перед будовою кошти пропонувались на пару тисяч карбованців. Коли посвятили наріжний камінь, кошти зросли до 500 долярів. Коли посвятили пам'ятник, кошти зросли вчетверо. Коли пам'ятник висаджено в повітря, то студенти прислали до Братства «Броди-Лев» рахунок на 4 тисячі американських доларів, згідно з тарифою виміни долара на біржі вільного ринку й заробітної платні в Нью-Йорку. (Динаміт і кошти висадження великомодно покрив КГБ.) Студенти готові почати віdbudovу пам'ятника, очевидно, враховуючи набуту практику й інфляцію. Ходять чутки, що без 25 тисяч не обайдеться.

Бухгалтери й економісти можуть собі твердити, що це астрономічні цифри, великі зиски, якщо взяти до уваги, що один долар тоді був по 30 дерев'яних рублів, а пересічна платня в Україні не сягала 200 карбованців місячно. Але чого дивуватися? Американські бізнесмени продавали Пентагонові звичайні молотки по 500 американських доларів? Якщо дивитися на цю історію з американської бізнесової точки зору, тоді студентська ціна дуже низька. Вони тільки студенти! Як закінчати університет, то можна від них сподіватися не одного успіху. В кожному разі, дивізійники могли б прислужитися українській студентській молоді, пропонуючи допомогу при заснуванні спільногоБ побратимсько-студентського похоронного закладу. Побратими отримали б опуст, а студенти решту...

Всього не розкажеш, навіть, якби хотів. Щоб усе як слід збегнути, треба було там бути...

* Кожна людина, кожна сім'я, кожна організація має свої атрибути, які показує на особливих нагодах і якими пишеться навіть без нагоди, — наприклад, дивізійний пиріжок на голову. З державами не інакше. Кожна держава, політики якої мають до себе пошану, дбають про всі національні атрибути. Візьмімо для прикладу, прапор. Держава без прапора, як жінка без одягу — кожний за нею буде оглядатися, але що про неї подумає?

Україна вже має свої атрибути — прапор, тризуб, — схвалені і затверджені. Однак Україна має тільки півгімну, а це створює неабияку проблему. Мелодія гарна, пречудна, а слова хочуть змінити! Чому?

Словами нашого гімну історичні, козацькі, прекрасні Й, найважливіше, здійснилися на наших очах.

«Ще не вмерла Україна, ні слава, ні воля?» — спитаємося.

— Ні! Не вмерла!

«Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці?»

— Згинули, що показав референдум, як роса на сонці, і ніхто не знає, як і коли. То пошо співати «вороги», як наші найбільші патріоти пропонують, і викликати їх, як вовка з лісу?

Глен Сней, 1991

Українська Національна Армія

Нарешті здійснилася мрія справжніх українських діяспорних вояків-ветеранів! Прийшла хвилина, на яку вони так довго чекали. Тому не зашкодить пригадати децо з історії. Діяспорні ветерани не ветерани, а справжні вояки, які цілево, на основі декретів президентів екзильних і неекзильних урядів (на це є документи), опинилися на безтерміновій відпустці, не зважаючи на цивільний фах і супружий стан. Деколи й «відліт у сірому шнурку» їх не викреслив з почесного списка активних воїнів. І ці вояки-ветерани завжди й усюди заявляли, що творять звено в ланцюгу українських збройних сил — Української Національної Армії. Тепер настала ця хвилина — в нашій неньці Україні продовжується давно розпочатий процес — твориться Українська Національна Армія.

Як знаємо з історії, Українська Національна Армія завжди існувала, хоч часом мала інші назви. Історія навіть так захотіла, що українська національна армія в один час таки-так називалася: «Українська Національна Армія». Вона мала свого командувача генерала Павла Шандрука, якому президент Андрій Лівицький, як годиться, підвищив ранг, щоб наш командуючий не був «молодшим братом» командуючого Русской Освободітельної Армії генерала Андрія Власова. Генерал Шандрук заприсяг вояків УНА на вірність українському народові. Хоч історія-мачуха залишила УНА під Фельдбахом в Австрії, її вояки пробилися на волю і досьогодні готові на приказ.

Сьогодні, на наших очах, історія і повторюється, і продовжується. Тепер в Україні немов закінчується незакінчений процес творення Української Національної Армії, котрий почав генерал Шандрук. Теперішнього командуючого генерала Костянтина Морозова президент Леонід Кравчук підніс у рангу, щоб він не був «молодшим братом», а генерал Морозов заприсягає своє військо на вірність українському народові. І навіть, як колись в УНА, вояки в теперішній УНА носять чужі уніформи і мають чужих офіцерів з несвоїми рангами.

Кожний старий вояка знає, що основа армії — це ранги. Нічого дивного, що в Україні на першому мілітарному пляні розпочалася широка дискусія, які ранги має прийняти УНА. Мудро сталося, що для народного обговорення вибрано ранг з самої золотої середини: що краще для УНА — «майор» чи «отаман»?

Політичні військовоги схиляються до рангу «отамана». Отаман в нашому народі став традиційним, ліберально-демократичним, революційним воїном. Користаючи з історичного досвіду козаччини, гайдамаччини, отаманщини та отаманії в наших визвольних змаганнях, цим рангом не завстидаються командири всіх військових рангів — від генерала до капрала. Інші назви ранг є з чого вибирати: стрілець, козак, боєць, сотник, капітан, мічман, хорунжий, підхорунжий, підпоручник, капрал, бунчужний, старшина, прaporщик, десятник і т. д. і т. і. Побажано навіть взяти до

уваги найновіший досвід з УНА й не забути за народно-військові ранги, як от: селепко, оберселепко, унтерселепко, селепій, селепура і т. д.

Друга важлива справа — це мундири чи форми, як називають тепер в Україні уніформи. Як форма гарна, то й вояк виглядатиме, як на малюнку. Над новими формами ламають голови й пензлі найкращі художники й історики. Вийшли проекти чудових мундирів. Конгрес Українців Канади отримав ці малюнки й так захопився ними, що малошо не «эмілітаризувався» і не замовив ці мундири для голів своїх відділів та свого екзекутивного директора. (Не ясно, чому в тій справі не зайняв жодного «становища» УККА, УКАР й СКВУ?) Форми прекрасні: вихідні, парадні, для вправ і муштри. Тільки нема бойових. Мабуть, наша УНА не думає з ніким воювати.

Третя справа. Командна мова. Яку прийняти? Наведемо тільки один приклад трудності проблеми щодо команди, котру вживається на початку кожної військової акції: «Позір!», «Струнко!», «Смирно!»? Військологи схильяються з психологічної точки зору, беручи до уваги бойово-релігійну ситуацію в Україні, прийняти: «Будьмо уважні!».

Врешті, остання, але не найменша справа. В усіх Українських Національних Арміях бракувало старшин, підстаршин. Була проблема: звідки їх набрати? Сьогодні ця проблема є «навпаки». Офіцерів-українців у чинній службі Співдружності Незалежних Держав начислюють 330 тисяч, генералів тисячі, а як до цього числа додати ще мічменів, прапорщиків? То тепер постала проблема: де їх подіти, як УНА має мати всього 300 тисяч вояків різного рангу? Економісти пропонують перепачкувати їх до Німеччини, то німці добре заплатять, щоб їх позбутися з своего «фатерланду» і для них побудують квартири в Україні.

На цьому ще не кінець зі справою «навпаки». Як колись в нашій несвоїй ненци Украйні проголошувано набір до свого війська в чужу армію, то стільки добровольців голосилося, що не можна було їх усіх прийняти. А тепер проголосив свій уряд набір до Національної Гвардії і на 52 мільйони за півроку зголосилося 10 тисяч. Містерія? Зовсім ні! Колись голосилися добровольці, бо якщо б не зголосилися до свого війська в чужу армію, то їх були б силою забрали до чужого війська в чужу армію. А тепер цього не треба робити, бо вже нема чужої армії, а тільки своє військо.

Наприкінці не можна не згадати про вагомі події, які мають пряме відношення до УНА (з-під Фельдбаху). Як відомо, президент УНР в екзилі Микола Плав'юк у Києві здав свої президентські регалії президентові Леонідові Кравчукові. Він, мабуть, не забув, що є головокомандуючим УНА. (Є такий наказ президента Миколи Лівицького.) І не взяв свого міністра військових справа до Києва. І не видав декрету про розпущення його УНА. Що за причина? Недогляд чи якась політика? А може «стара война» ще щось варта?!. А може вже нічого?..

1992

Україна — суперпотуга!

Нагло й несподівано — просто через одну ніч — наша ненька Україна з підневільної кволенської колонії стала потугою — і то неябіякою, — ядерною потугою. І не якоюсь собі звичайною, як Індія чи Ізраїль, а четвертою з черги, рахуючи від вершка атомних супердержав. Так розписалися і розбалакалися світові медії.

Як вони міряють цю потужність і силу? — питався я себе.

Якось прочитав в американській газеті — а американці все знають! — що ядерну потужність вимірюється особливою міркою: якщо хтось має ядерних зарядів до ракет і бомб до літаків стільки, скільки треба на знищення всього людства на світі один раз — це одиниця ядерної потужності. — Після вибухів першої ядерної одиниці, на нашій Землі залишатися акули в океанах, деякі роди мурашок у землі й пару мавп у джунглях, — читав я далі. А на одну одиницю треба, як твердять американські фахівці, одну тисячу зарядів.

— Може й добре, — каже мій приятель, той від політики. — Якщо люди еволюціонували від мавпи, витворивши такий тип політика який людьми »заряджує», як ракетами, то ті мавпи, що залишаться, не повторять вдруге тої самої помилки в еволюції, і нова людина житиме без політиків та ядерних зарядів... Хе-хе-хе...

Ще донедавна на найвищому п'єдесталі ядерної Олімпіади стояв бувший Радянський Союз Горбачова — він міг би знищити людство на Землі 30 разів підряд, а США були далеко позаду на другому місці, бо мали ядерної зброї на тільки 20 overkills — «понадубивств». Сьогодні це відношення перевернулося догори ногами, й Росія опинилася на другому місці, а Україна на четвертому.

— А хто на третьому? — питався я всіх «експертів», яких знав, і кожний з них викручувався, як умів, і я далі не знаю.

— Мабуть, хтось на Близькому Сході, — реснув мій приятель, той від мистецтва, якому його жінка купила радіоприймача на короткі хвилі й хвалиться кожному, який то її артист спокійний та політично вироблений — він слухає Києва й передачі «Свободи».

Америка, як звичайно, за мир на всьому світі, за справедливість — за спортменський fair play не тільки у футболі, але й у політичній грі. Американські політики хочуть мати «фер суперника» для змагань навіть в «атомному футболі». А тут Росія залишила частину ядерної зброї в Україні, Казахстані, Білорусі! Отже, Росія вже не має стільки потужності, щоб бути «фер гравцем» для Америки.

Американські політики затурбувалися насерйозно. Вони бояться вже самої гадки, що президент України в обороні своєї держави міг би вистрілит одну диніцю ядерної потужності на напасника, то що після цього американці робитимуть із своїми 20 одиницями потужності? Мали б ще двадцять разів додатково нищити людство? А Росія? Це підкопує Росію як повноцінного противника й, одночасно, партнера Америки! Така політика нікудишня навіть в теорії...

Роздумував я над цією політологією і не міг знайти в ній толку, аж мій приятель, той від політики, сказав мені, що то велика політика, а до великої політики треба закінчити великі політичні студії і мати велику політичну голову. Це підтверджив мій приятель – той, що має радіоприймача на короткі хвилі.

Це мене дещо заспокоїло, однак не надовго, бо незабаром всі американські, а за ними й інші західні медії вдарили в дзвони тривоги, якби на них гнала татарська орда: «Україна – ядерна потуга! Україна – загроза для миру! Україна – четверта з черги щодо потужності атомних головок! Україна агресор, бо президент Кравчук в мирної, лагідної многостражданальної Росії Єльцина хоче загарбати Чорноморську флоту з ядерними зарядами! Кравчук з комуніста став великим націоналістом! Треба всю ядерну зброю віддати демократам Росії!»

«Як легко можуть пришити людині якийнебудь ярлик!» – гадав я собі, знаючи, що Президент Кравчук не агресор, а Пацифіст (і то з великої літери!) і його міністер оборони теж пацифіст (хоч з меншої літери). Бо вони вивозять і дарують Росії за ніщо ядерну зброю! І навіть я, пацифіст (з малої літери) дивуюся всій цій політиці незалежної України. Я не сам, бо й народ в Україні обурується.

– Що ви робите? – пишуть й говорять нашим політикам у Києві ті, що знають, і ті, що менше знають, але більше відчувають. Наприклад, одна жінка написала до поета, переродженого на політика-депутата, Івана Драча – призвався на мітингу сам Драч:

«Люблю Вашу поезію, люблю її читати, але я не знала, що Ви такий великий дурень! Чому віддаєте Росії свою найкращу оборону?»

– Ніби воно так, – вияснював на мітингу Драч. – Я теж так думав-передумав. Мене переконали наші військові, що ми ніколи не мали й досі не маємо контролю над ядерною зброєю в Україні. То краще нам її позбутися разом з їхньою обслугою, щоб на нашій землі, не було ні одного окупаційного вояка.

Тепер українські політики роздумалися і вже не будуть віддавати далекосяжної ядерної зброї даром так собі, а хочуть гарантій.

– Це мудра політика, – сказав мій приятель, той від мистецтва з радіоприймачем, – але чи ти знаєш, звідки найбільша загроза для людства?

Я тільки помахав заперечливо головою.

— Дивись, — каже він, — тепер бідна Росія не знає, що її чекає. До недавна президент Горбачов гладив ядерну кнопку, а тепер президент Єльцин. Це велика налогова приємність щось гладеньке гладити, і, мабуть, через це вони один з одним так любляться, що аж чубляться. Читав ти, що президент Єльцин любить часом заглянути поза кнопку... до чарки? Чи ні? — питався настирливо, не даючи мені можливості висловити моєї політичної опінії. — При тому може втратити рівновагу... чи не так? В такій ситуації, не дай Боже, похитнеться й, шукаючи підпори, нехотячи може натиснути на ту кнопку? Хе-хс-хе...

— Але не переживай! — він недавно був в Україні й залюблкі вживає: «не переживай!» — то іс твоя проблема і не моя. Це проблема американських політиків і політологів... і може ще тих політичних мавп, що походять від мавпі...

І налив собі й мені до чарок української з перцем.

1992

В. Мочалов, *Крокодил*

Майже щасливий дивізійник

У наш час кожний хоче бути щасливим, хоче веселитися і сміятися — бути happy. Однак це не так легко осiąгнути в суспільстві, яке не є щасливе, а є, менше або більше, miserable, — як кажуть англосакси, — «мізерабельне». (Наша мова навіть не має відповідника на цей людський стан). Не в матеріальному розумінні, а в духовному. Мірилом щасливого людства є природно сміятися-веселитися, бо тільки людині дав Бог дар сміху. (Правда, коні ще сміються, але по-кінському.) І що людина робить з цим божим даром — сміхом? Марнує його — закопує, як той служака свої таланти з біблійної притчі. В більшості випадків не сміється, а вдає, що сміється. А як хоче собі посміятися, то заглядає до чарки. І тоді того сміху, як кіт наплакав, бо замість сміятися, плаче в камізельку.

Найпопулярніший засіб посміятися в цивілізованому суспільстві — це наймити собі гумориста, який має людей розвеселяти. І, дивіться, до чого це доводить! Людина має божий дар сміху, а щоб з нього користати мусить платити гумористові чи кловнові, щоб посміятися. Все це не має сенсу.

В кожному суспільстві є менше мізерабельні групи й більше мізерабельні. Знову мірилом цієї мізерабельності є вміння сміятися.

До найменше мізерабельних груп можна зачислити дивізійників. Дивізійники вміють сміятися — один з одного сміються, і з того кожен дуже задоволений. Бо як їм не сміятися, коли за ними історія смішна, і їм смішно відтоді. Смішно, що Гіммлер їх зробив галичанами й наказав їм говорити тільки галицькою мовою. Смішно, що командир дивізії ген. Фрайтаг приписав їм вину за поразку під Бродами, і за це одержав лицарський хрест за хоробрість. Смішно, що Гітлер назвав їх австрійськими рутенцями, які були пацифістами — вівцями, не вовками, і навіть в австрійській армії почувалися пешаснimi, — та наказав відібрати від них зброю. Смішно, що вояки дивізії сиділи роками в полоні альянтів, а члени Військової управи, котрі їх вербували до дивізії, жили в таборах для переміщених людей на хлібі альянтів. Смішно, що у незалежній неньці Україні дивізійників називають есесами, як Гіммлер особистим наказом заборонив їм себе називати есесманами; смішно, що пишуть СС дивізія «Галичина», як німці називали її українською ч. 1, а ген. Шандрук заприсяг її вояків на вірність Україні й найменував 1-ою Українською дивізією Української Національної Армії. За такий сміх не треба навіть платити.

До пайбільше мізерабельних груп треба зачислити націоналістів — бандерівців і мельниківців. Хоч вже маємо незалежну неньку Україну із своїм президентом, вони далі не здібні (чи не хочуть) сміятися не то

спільно разом, не то — одні з одних, але навіть не вміють користати з демократичного права жартувати з Президента Кравчука, а хочуть з нього зробити такого націоналіста, як Валентин Мороз. Про двійкарів не потрібно згадувати, бо вони не сміються навіть самі з себе.

Що дивізійники найменше мізерабельні, переконався я намацально, зустрівши «ідеально» майменше мізерабельного, майже щасливого дивізійника. В дивізії він був майже щасливий, бо тоді до щастя багато не бракувало: тільки доволі наїстися, добре виспатися, бути здоровим, непораненим, знайти гарну дівчину на постої, вийти з війни цілим і, найважливіше, не зadirатися з своїм командиром-капралем. Бо стара військова аксіома вчить, що у війську є тільки два справжні командири — Бог на небі і капраль на землі.

Тепер він майже щаслий, немов би вже був у раю, хоч ще ходить по землі, правда, ревматичними ногами. Він любить Україну — це передумова щастя діяспірного патріота, вже не курить і ще не п'є, належить до Братства, передплачую журнال *Вісті комбатанта*, щоб директор журналу Бігус про нього був доброї думки. З *Вістями комбатанта* є так, як з життєвою асекурацією. Щоб виграти щось, мусиш вмерти. Отже, цей дивізійник має запевнене історичне місце у *Вістях комбатанта...* на посмертну загадку, очевидно, як пришеле чека на пресфонд. Як *Вісті*, похорон, так і пресфонд можна передплатити наперед.

І ще більше. Він має сім'ю — дітей, яких любить, жіночку, котру дуже любить.

— Як дуже? — спитався я Його, недовірливо.

— Іуже, дуже! — відповів замріло.

Я хотів переконатися й Його випробувати. Нагадалося мені звідкись: скачи враже, як пан каже.

— А як вона тобі каже скакати, то ти скачеш? — питався його.

— Та відразу не скачу, але найперше питався: Як високо скакати?

Я маю свій стиль життя — я врешті знайшов собі мізерабельний «благородний стан», тобто, погодився з тим, що є. І тим, здається, був задоволений, поки не почув від «ідеально» майменше мізерабельного, майже щасливого дивізійника, як то легко можна стати майже щасливим, — справжнє щастя буде в небі, — тільки спитатися своєї коханої, як високо скакати? Спочатку я дуже врадувався. Але, як кажется, чим дальше в ліс — тим більше дров, і я скоро опам'ятався. Ану ж моя кохана поставить мені поперечку до скакання так високо, що мене завстидає? Бо вище себе не скочиш, навіть, як твоя жінка тобі накаже...

1992

П'ятдесятіліття Української Дивізії

Відколи неенька Україна стала незалежною, дивізійники пабирають на політичній вагомості. У Вінніпегу дивізійників відвідав посол України Левко Лук'яненко, а в Америці на з'їзд дивізійників загостив сам голова Верховної Ради Іван Плющ.

Левко Лук'яненко, спімнувши професора-географа Кубійовича, як творця дивізії, сказав, що не важливо, де була дивізія – в Альжірі чи Франції – але важливе те, за що воювала. (Таке міжнародне «визнання» може навіть «політично» корисне й допускаємо, хоч для історичної ясності побажані географічні уточнення.)

Вітаючи делегатів на головному з'їзді, Іван Плющ сказав, що сьогодні для України не важливо, хто до якої дивізії належав, але важливо, хто їй допомагає. Як то в політиці буває, кожну промову політика треба інтерпретувати по-політологічному, тому я собі подумав, чи часом Плющ не мав на думці долярів. Але він дипломатично радив не давати громадянам України доляри, а знаряддя до праці, щоб вони самі собі заробляли долари. Яке знаряддя, він не сказав. Якось в гумористичному журналі *Перець* я побачив таке знаряддя. На таку ціль я сам готовий посвятити лепту для добра нееньки України. Ось подивіться, як колгоспна делегація ґратулює незалежному фермерові, який отримав 50 гектарів землі, даючи йому в подарунку колгоспну техніку:

Мал. А. ВАСИЛЕНКА

— Ось тобі, Петре, як фермеру, від нашого колгоспу техніка!..

Чи такою політикою Плющ здобуде собі популярність? Всі знають, що його виборці воліють доляри, ніж знаряддя. І то американські. В Канаді всі мої приятелі й знайомі незадоволені, бо то просто дискримінація нашої країни Канади. І тут перше завдання діаспірної дипломатії – КУК-у й СКВУ – привернути канадським долярам демократичну рівність і політичну гідність, щоб їх не дискриміновано в Україні. Правда, в Канаді в цьому напрямі зроблено перший крохочок, бо українське посольство в Оттаві приймає навіть канадські долари, якщо їх досить.

Коли ці вагомі події відбувалися в діаспорі, в Україні святкували 50-ліття Української Повстанської Армії. Історія часом навіть справедлива, бо як то добре сталося, що 50-ліття УПА прийшло на рік скоріше, як 50-ліття Української дивізії. Дослівно беручи, упівці пробили дивізійникам шлях на Хрещатик у Києві. Вже нема чого боятися і можна буде дивізійникам, як упівцям, безпечно маршувати вулицями Києва. Коли упівці маршували, їм приглядалися люди збоку. Ось дві старші жінки з неприхованою цікавістю стежать за рівними кроками для них «нового війська» – бо упівці були в військовоподібних уніформах, в чоботах, підперезані поясами з кобурами на пістолі, а сукно на уніформи дало їм Міністерство оборони України.

– Хто це? – питаеться одна жінка, очевидно російською мовою.

– Це упівці, бандерівці з Канади, – відповдає більше поінформована друга.

– Біда нам буде, як бандерівці стягнули свої сили аж з Америки! – каже з страхом перша, котра в совітській пропаганді стільки то начиталася й наслухалася про «буржуазно-націоналістичних бандерівських бандитів – упівців».

– Не турбуйся, – заспокоює її молодша, – дивись, вони вже старі, ледве ногами волочать.

Поблизу стоїть інша групка. Одна схильонана жінка каже до своєї спокійної подруги:

– Дивись! Ці вояки, не зважаючи на свою літа, ще так шпарко маршують! Ого! – вигукнула в захопленні.

Тепер і дивізійники можуть показати свою шпаркість в Україні.

1992

ЗМІСТ

Від автора	5
Чесна Єліто! (Гриць Зозуля)	6
Як гартувався і розгартовувався дух вояка в українській дивізії	8
Жаль за тим, що не сталося	17
Бранка Селепка Лавочки	22
Селепку у дивізійноно лікаря	26
Мистецький успіх	32
До генези назви та про обов'язки і завдання	
Братства 1 УД УНА	35
Я – український генерал	37
Найкращі хлопці з дивізії	39
Дивізійні пісні на новий лад	41
Найкращі подруги найкращих хлопців з дивізії	42
Доля українського політичного діяча	43
Ювілей сотника Степана Гуляка	46
Пенсійний ювілей сотника Богдана Підгайного	50
Мара його знає	54
З'їзду «програмова» доповідь	57
Про легенди і ювілеї – особливо військові	61
Tі, що з могили	68
Організація майбутньої української армії	69
Вечір «невідомого селепка»	77
Ювілей Василя Вериги	81
Святкого, величаво, але...	85
Як не жінки, то хто? Як не тепер, то коли?	89
Ворожби під дивізійну маланку	94
З-під вражіння крайового з'їзду Братства Канади	97
Все перші	101
«Кидай жінку стару»	103
А літа минають...	105
«Бурлака»	107
Сімдесятиліття «України»	109
З голови куриться дим	111
Побрратимському роду нема переводу	113
На з'їзд	115
На зелену пашу	121

Козаки і дивізійники під Віднем	124
Досить культури на п'ять років	126
Пішов «українцем», вийшов «дивізійником»	130
Історія дивізії	133
Непомильні	135
Герої мимоволі	137
А мій тато воїк був (Папай) – вірш	138
Славна історія української дивізії	139
Тисячоліття	142
«Чи на возі чи під возом»	145
Один в полі не воїн	147
Наша сила в нас самих	150
Портрет для Національної галерії – Олег Лисяк	153
«Вони боролися за незалежність України»...	154
Післяз'їдові міркування	156
Слава не поляже	158
«В кублі» чи з «кубла»?	160
З'їзд – котрий то?	162
Українська Національна Армія	166
Україна – суперпотуга	168
Майже щасливий дивізійник	171
П'ятдесятиліття Української Дивізії	173
Зміст	175

З ГОЛОСІВ КРИТИКИ НА ГУМОРЕСКІ АВТОРА

...Ваша книжка таки добра і в ній повно тих зернят, з яких виростає той непроминальний (не хочу казати «вічний», бо що ми знаємо про вічність?) гумор, який буде викликувати усміх і за 10 і за 20 і за більше літ. Правда, вмієте Ви подивитись «кривим оком» і на нашу паршиву сучасність та її нібіто проблеми, але є у Вас з того «вічного» гумору те нове, що я так ціню і що має наказати Вам далі писати: є ота Ваша «жінка», нерозгадана і задивлена на себе та свою логіку, яка є в кожного і також у мене... і є оті нові в нашій гумористиці «той від спорту» і «той від політики», які вже повинні б залишитись з Вами в нашій гумористиці, як нове досягнення... Ваша жінка така, що з неї і посміється, і любиш її, вона не доводить вас до реготу чи глуму, а до симпатії з нею і її проблемами та діями — і це те, що, на мій погляд, у вас свіже, нове та вартісне...

Анатоль Курдилик
письменник, журналіст

...Погідний гумор автора гуморесок нікого не очорює, не принижує і не розправляється з вибраними під атаку об'єктами дощенту, а вносить натомість елемент дружньої посмішки, джентельменського fair play, своєрідної примирливості в часом напружених, ідеологічно й характерологічно протилежних ситуаціях...

Роман Кухар
професор, письменник

...Які ж секрети творчої лябораторії автора? Тут сміливо можна відповісти, що своїм корінням вони лежать в багатій українській народній душі, в тому віковому відгомоні реготу запорожців, які пишуть листа турецькому султанові, в пісні, що століттями не втихає про козака, що, необачний, проміняв жінку на тютюн та люльку, як також в творчості багатьох наших письменників... Автор — самобутній і своєрідний письменник, який має свою творчу манеру. Його гуморески відзначаються дотепністю і гостротою думки. В них вдало поєднані щедрість душі автора з його людською незлобливістю... Сміх, що не ображає, а виліковує, виховує людину, підвищує...

Володимир Жила
професор, літератор